

ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDETİ İzleme Göstergeleri Kılavuzu

Güney Doğu Avrupa'da
çocukların şiddete
karşı korunması

BU PROJE UNICEF İLE İŞBİRLİĞİ İÇERİSİNDE AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN FINANSE EDİLMEKTEDİR

ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDETİ İzleme ve Göstergeleri Kılavuzu

“Çocuğa karşı Şiddet savunulamaz, kabul edilemez ve çocuğa karşı her ortamda her türlü Şiddet önlenebilir.”

BM 2006 Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması

Hazırlayanlar

Adem Arkadas-Thibert ve H. Feray Salman

Mart 2013

**İllustrasyon
Tasarım**

Gülru Höyük Tasarım & Danışmanlık
Kurtuluş Karşın - MTR Tanıtım

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu - UNICEF

BM Binası Birlik Mah. 2. Cadde No: 11

06610 Çankaya / ANKARA

Tel: +90 312 454 10 00

www.unicef.org.tr

© UNICEF Türkiye Temsilciliği 2013

Her hakkı saklıdır.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Kitabın içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir. Bu yayında yer alan ifadeler Avrupa Birliği'nin resmi görüşlerini temsil etmemektedir.

Para ile satılmaz.

Teşekkür

UNICEF Türkiye Ofisi'nin Arnavutluk, Bosna Hersek ve Sırbistan'da bulunan diğer üç Güney Doğu Avrupa ofisi ile birlikte yürüttüğü çocuğa karşı şiddetin izlenmesinde sivil ve kamu kurumları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesini hedefleyen proje kapsamında geliştirilen bu kılavuz pek çok kişinin değerli çalışmalarıyla meydana getirilmiştir.

Bu kılavuzun ana omurgasını geliştiren Adem Arkadaş-Thibert ve H. Feray Salman'a; UNICEF Çocuk Koruma Bölümünden Severine Jacomy-Vite, Eylen Şavur ve Sinem Bayraktar'a; Çocuğa Karşı Şiddeti önlemek için Ortaklık Ağı üye kuruluşlarına, özellikle Ağı'nın Eğitim Grubuna, gözden geçirme sürecinde değerli geri bildirimleriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Münevver Bertan, Sibel Erenel, Doç. Dr. Mine Oğul, Prof. Dr. Runa Uslu, Prof. Dr. Neşe Erol ve Yrd. Doç. Dr. Neşe Şahin'e en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Kılavuzun hazırlıkları sırasında öncelikle Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı Ankara Eğitim Parkı'ndaki faaliyetlere katılan 25 çocuğa, çocukların kılavuz hazırlık sürecine katılmasını olanaklı kılan Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı'na, hazırlık toplantılarına katılan değerli uzman ve öğretim üyelerine ve pilot eğitime katılan değerli STK temsilcilerine de teşekkürü bir borç biliriz.

Son olarak, böylesi önemli bir hak alanında fon sağlayarak ilerlememize katkıda bulunan Avrupa Birliğine de teşekkür ederiz.

İçindekiler

Kısaltmalar.....	7
Bölüm 1. Giriş	9
Arka plan.....	10
Kavramlar ve tanımlar.....	11
Çocuğa karşı Şiddet.....	11
Göstergeler ve İzleme.....	15
Göstergeler ile izlemenin yararları nedir?.....	16
Bölüm 2. Kılavuz Nasıl Kullanılabilir?	19
Bölüm 3. Çocuğa karşı Şiddet Gösterge Setleri	29
Ev ve Aile Ortamı.....	30
Okul ve Eğitim Ortamlarında Şiddet.....	34
Kurumlarda Çocuğa Karşı Şiddet.....	40
Çalışma ortamlarında Çocuğa Karşı Şiddet.....	48
Sokaklar ve Kamusal Alanlarda Çocuğa Karşı Şiddet.....	52
Bölüm 4. Destekleyici Araçlar	57
Araç 1. Göstergelerle Raporlama Adımları ve Örnek Formlar	58
Araç 2. İzleme ve Savunuculuk Çalışmalarından Örnekler	61
Araç 3. Uluslararası Yasal Koruma Çerçevesi	66
Araç 4. BMCHK'nin Türkiye Sonuç Gözlemleri Şiddet ile İlgili Kısımlar (20 Temmuz 2012).....	70
Araç 5. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin Çocuklara Yönelik Şiddet Araştırması Tavsiyeleri.....	73
Araç 6. Bilgi Notları	76
Toplumsal Cinsiyet ve Çocuğa Karşı Şiddet.....	76
Medya ve Çocuğa Karşı Şiddet.....	78
Engellilik ve Çocuğa Karşı Şiddet.....	80
Ayrımcılık ve Çocuğa Karşı Şiddet.....	82
Yoksulluk ve Çocuğa Karşı Şiddet.....	84
Araç 7. Terimler Sözlüğü	85
Araç 8. Örnek Gösterge Havuzu	88
Bölüm 5. Yazılı Kaynaklar	93

Kısaltmalar

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK	Avrupa Konseyi
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BM	Birleşmiş Milletler
CAT	Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Sözleşmesi
CEDAW	BM Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Ortadan Kaldırma Sözleşmesi
CERD	BM Irk Ayrımcılığını Ortadan Kaldırma Sözleşmesi
CRPD	BM Engelli Hakları Sözleşmesi
CWM	BM Göçmen Tüm İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunması Sözleşmesi
ÇHS	BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
ÇKŞ	Çocuğa Karşı Şiddet
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
GY	Genel Yorum
GY13	Genel Yorum 13: Madde 19 Çocuğun Şiddetten Masun Olma Hakkı
HDK	Hükümet Dışı Kuruluş
ICC	Uluslararası Çocuk Merkezi
ICCPR	BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
ICESCR	BM Ekonomik Sosyal Kültürel Haklar Sözleşmesi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
NCF	Ulusal Koordine Çerçevesi
NPA	Ulusal Eylem Planı
OZGEDER	Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TGF	Türkiye Gençlik Federasyonu
UNCRC	BM Çocuk Hakları Komitesi
UNESCO	BM Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNICEF	BM Çocuklara Yardım Fonu
UNVAC	BM Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması

Bölüm 1

Giriş

Bölüm 2

Bölüm 3

Bölüm 4

Bölüm 5

Çocuk, kendini temsil yetkisi olan, değer gören özerk bir insandır ve bu nedenle de yasal olarak tanınmış bir çok insan hakkı vardır. Çocuk bu haklarını gelişen kapasitesi çerçevesinde kendisi kullanabilir.

Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS, 1989) (özellikle Madde 19, 34, 37), Sözleşmeye ek protokoller (Silahlı Çatışma,2002 ; Çocukların Satışı, Fuhşu ve Pornografisi 2002; Bireysel Başvuru Mekanizması 2012), ÇHS'yi izlemekle görevli Çocuk Hakları Komitesi'nin (ÇHK) genel yorumları (2013Mart itibariyle 17 tane), ÇHK'nin diğer kararları, diğer uluslararası (BM gibi) ve bölgesel (Avrupa Konseyi (AK) gibi) insan hakları sözleşmeleri ve BM Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması (BMCKS ya da CKS Araştırması) çocuğa karşı şiddeti çocukların pek çok hakkının ihlali olarak tanımlar. Bu bağlamda çocuğa karşı şiddetin önlenmesi, çocuğun korunması, çocuğun haklarına saygı gösterilmesi ve şiddet içermeyen bir ortamda gelişip var olan potansiyelini tam olarak kullanabilmesi için gerekli ortamın yaratılması konularında devletlerin yasal yükümlülüklerini tanımlarlar.

Devletler hür iradeleriyle onayladıkları çocukların insan haklarının tanımlandığı sözleşmeleri iyi niyetle uygulurlar (Madde 26, Viyana Sözleşmesi, 1969). Devletler çocukların şiddetten masun olma haklarının (ÇHK Genel Yorum 13) yerine gelebilmesi için hesap verebilirlik mekanizmaları geliştirmekle yükümlüdürler. Bu mekanizmalardan biri de çocuğa karşı şiddetin izlenmesidir. Devletler, izleme yapabilmek için göstergeler oluşturmak ve bu göstergelerle elde edilen bilgiyi kullanarak çocuğa karşı şiddetin önlenmesi, şiddetsizliğin teşvik edilmesi, şiddet suçu sonucu mağdur olmuş çocukların korunması, rehabilite edilmesi için önlemler almakla yükümlüdür.

Türkiye ÇHS'ni 1995 yılında onaylayarak kendi iç hukukunun bir parçası olarak kabul etmiştir. Bu çerçevede yasalarını, politikalarını, kamu hizmetlerini ve kaynaklarını ÇHS'ne uyumlaştırmak için çalışmalar yürütmüştür. Her ne kadar kayda değer adımlar atılmışsa da ÇHS'nin tam anlamıyla uygulandığı ve hayata geçtiğini söylemek zordur. Hakların hayata geçişini kolaylaştırmak (olası hataların önüne geçerek, zamanında uygulamalarla ilgili gelişmeyi görüp istenmeyen olumsuz uygulamaların önüne geçmek) için sistematik ve düzenli bir izleme sistemine ihtiyaç vardır. **Bu izleme sisteminde çocuğa karşı şiddet ile ilgili durumu anlamamızı sağlayacak, bize yasal hakların hayata geçip geçmediğini “gösterecek” bir seri işarete, bir durum analizi aracına de gereksinim vardır: yani göstergelere.** Hem kamu yönetimi hem de sahadaki sivil toplum örgütleri gösterge ve yerinden izleme ihtiyacı konusunu kabul etmişlerdir.

Bu kılavuz göstergelerin tanımlanması ve yerinden izlemenin desteklenmesi ile ilgili bu ihtiyaçtan doğmuştur. Kılavuz, çocuğa karşı şiddetin önlenmesi konusunu kendine dert edinmiş STK'lar ve ilgilenen diğer sivil ve kamu kuruluşlarına çocuğa karşı şiddetin (ÇKS) göstergeler yardımıyla izlenmesi ile konuya çözüm bulunması aşamasında bir başlangıç noktası olarak hazırlanmıştır.

Arka Plan

UNICEF Türkiye Ofisi, AB finansmanı ile, diğer üç Güney Doğu Avrupa ofisi ile birlikte (Arnavutluk, Bosna Hersek, Sırbistan) çocuğa karşı şiddetin izlenmesinde sivil ve kamu kurumları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesini hedefleyen “Güney Doğu Avrupa'da Çocukların Şiddete Karşı Korunması” projesini yürütmektedir. Proje Orta ve Doğu Avrupa ve Bağımsız Devletler Topluluğu (ODA / BDT) UNICEF Bölge Ofisi tarafından koordine edilmektedir. Proje ayrıca, hükümetler arası organizasyonlar, bağımsız izleme ağları ve sivil toplum platformları arasında bilgi ve deneyim paylaşımına da katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de proje, sivil toplum örgütleri arasında aktif ve kurumsallaşmış bir işbirliği aracılığıyla kamu kurumlarının hesap verilebilirliğine ve cevap verilebilirliğine odaklanmaktadır. Bu anlamda, sivil toplum örgütlerinin yerel ve ulusal düzeyde çocuğa karşı şiddetle ilgili politika yapım sürecindeki katılımının, veri toplama, izleme ve değerlendirme alanlarında farkındalık ve kapasite geliştirme eğitimleri ile güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

Projenin Türkiye ayağında, sivil toplum örgütlerinin geniş katılımıyla “Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı” 2012 yılında oluşturulmuştur. Çocuğa karşı şiddet vakalarında servis sağlayıcı kamu ku-

rumlarının hesap verilebilirliği ve cevap verilebilirliğindeki boşlukları doldurmada yardımcı olması amacıyla, göstergeler ve eğitim programı geliştirme ihtiyacı, projenin bir diğer bileşenidir ve söz konusu ağın ortaklık toplantılarında dile getirilmiştir. Bu ihtiyacı karşılamak üzere bu kılavuz oluşturulmuştur.

Kılavuzun temel amacı Türkiye'deki STK'lara bir izleme aracı sağlamak, böylece STKların kamu yönetiminin yerel ve ulusal düzeydeki çocuğa karşı şiddet (ÇKŞ) ile mücadele çalışmalarına bilgiye dayalı savunuculuk yaparak daha sağlıklı destek vermesine yardımcı olmaktır.

Kılavuzun hazırlanışında karma bir yöntem uygulanmıştır. Öncelikle sahada daha önce yazılmış benzer kılavuzlar ve benzeri çalışmalar ile bir çerçeve sağlanmıştır. Bununla birlikte bir dizi toplantı ile Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı üye temsilcilerinden, alanında uzman kişilerden (tıp, hukuk, siyaset bilimi, felsefe, psikoloji, sosyal çalışmacı, kadın hakları, engelliler konusunda vb.) ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı Ankara Eğitim Parkı'ndaki üç grup toplam 25 çocuktan görüş ve sahadaki ihtiyaçların belirlenmesi konularında yönlendirme alınmış ve bu kılavuz hazırlanmıştır.

Kavramlar ve Tanımlar

Kılavuz hazırlık çalışmalarında dahil edilmesi en çok istenen konulardan birisi kavramlar ve tanımlardır. STK'ların izleme çalışmalarını yürütürken kullanabilecekleri çocuğa karşı şiddet, gösterge, verilerin ayrıştırılması, izleme, raporlama gibi bazı temel kavramlar kılavuzun bu kısmında yer alırken, göstergelerin içinde yer alan ve izleme yaparken ne anlama geldiğini, bir kavramın içinde olması gereken asgari standartları içeren tanımlara kılavuzun “Destekleyici Araçlar” kısmında “Tanımlar (Araç 1)” ve “Bilgi Notları (Araç 8)” bölümlerinde yer verilmiştir.

Çocuğa Karşı Şiddet (ÇKŞ)

ÇKŞ ile ilgili bir çok tanım bulunmaktadır. Bunların hepsi eşit olmayan güç ilişkilerine gönderme yapmaktadır. Örneğin, ekonomik konum, sosyal konum, fiziksel güç, zeka ve eğitim durumu, toplumsal cinsiyet rolleri, kültürel konum ve dini adetler çocuğa karşı şiddet ile ilgili güç dengesini çocukların lehine ya da aleyhine kaydırabilecek durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kısaca eşitsizliğin ve ayrımcılığın olduğu her yerde ÇKŞ olduğunu söylemek yanlış olmaz. Tıpkı kadına karşı şiddetin kadına karşı ayrımcılık olarak tanımlanması gibi ÇKŞ'in de çocuğun gelişmekte olması, görel olarak güçsüz olması, yaşı ve toplumdaki konumu nedenleriyle uygulandığı gerçeğini ve çocuğa karşı ayrımcılık olduğunu bilmek önem taşımaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS, özellikle bu belgenin 19, 34 ve 37. maddeleri), ÇHS'nin bir parçası olan BM Çocuk Hakları Komitesi'nin genel yorumları (özellikle 8 ve 13 nolu ge-

Şiddet çocukları nasıl etkiliyor?

Şiddet gören çocuğun ölüm ve sakatlanma riski vardır. Bunun yanısıra, ruhsal gelişimsel anlamda çocuğun şiddetten etkilenmemesi olasılığı yoktur; her şiddet yaşantısı çocukta değişen derecelerde ruhsal iz bırakır. Şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri yıllar sonra bile çocuğun yaşam kalitesini bozabilir. Bu etkiler şunları içerir:

- Beyin gelişimindeki değişiklikler, yaralanmalar, berelenmeler ve kırıklar gibi fiziksel sağlık sorunları.
- Öğrenmeyle ilgili sorunlar ve zekâ gelişiminin engellenmesi.
- Ağır ruhsal bozukluklar (Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Depresyon, Kaygı Bozuklukları vd.).
- Başka kişilerle ilişkilerde güçlükler yaşama.
- Alkol, uyuşturucu kullanma veya çok genç yaşta cinsel ilişkide bulunma gibi riskli davranışlar sergilemeye daha çok eğilimli olma.
- Kişilik gelişiminde sorunlar ve sapmalar.
- Öldürme isteğini de içeren ruh sağlığı sorunları.

nel yorumlar¹⁾, Çocuk İstismarının Önlenmesi ile ilgili Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Raporu (2002), 1993 tarihli Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi gibi diğer insan hakları anlaşmaları ve belgeleri şiddetin tanınması konusunda yeterince bilgi sağlamaktadır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 19. maddesi ve Çocuk Hakları Komitesi'nin çalışmaları uyarınca, Birleşmiş Milletler Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması'nın (UNVAC) amaçları çerçevesinde çocuğa karşı şiddet aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

Çocuğa karşı şiddet

“çocuk istismarı ve çocuklara kötü muamele, sorumluluk, güven veya güç ilişkileri bağlamında, çocuğun sağlığı, yaşamı, gelişmesi veya onuru açısından fiili veya potansiyel zararlar sonuçlanan her tür fiziksel veya duygusal kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmali veya ihmalkar davranışı, ticari veya başka amaçlı sömürüyü kapsar.”

Bu tanım ne kadar açıklayıcı olsa da, bu tanımı parçalarına ayırmak ve parçaların içerisinde neler olduğunu bilmek hem ÇKŞ'in ne kadar geniş ve karmaşık bir konu olduğunu anlamamızı kolaylaştıracak hem de ÇKŞ konusundaki izleme yaparken nelere dikkat etmemiz gerektiğini bize gösterecektir.

Yukarıdaki tanım ışığında aşağıdaki **Tablo 1**'de ÇKŞ'in beş ana bölümde neleri içerdiğini görebiliriz.

Tablo 1: Çocuğa karşı şiddeti oluşturan öğeler

Kasıtlı güç kullanımı	Tehdit ya da fiili güç	Bir kişi ya da bir grup tarafından	Fiili veya potansiyel zarar	Çocuğa etkisi
<ul style="list-style-type: none">• fiziksel• ekonomik• siyasi• sosyal• kültürel• cinsel	<ul style="list-style-type: none">• yazılı• sözel• duygusal• sosyal	<ul style="list-style-type: none">• ana-baba• geniş aile üyeleri• arkadaşlar• toplum genelinde• bakım sağlayanlar• eğitim verenler• hizmet sağlayıcılar• diğer	<ul style="list-style-type: none">• fiziksel• zihinsel• duygusal• bilişsel• sosyal	<ul style="list-style-type: none">• hayatta kalma• gelişimi• onuru• sağlığı

1 BM Çocuk Hakları Komitesi'nin tüm genel yorumlarına UÇM'nin Çocuk Hakları İzleme Raporlama web sitesinden ulaşabilirsiniz: <http://www.cocukhaklarizleme.org/kategori/ceviriler>

Yine ÇKŞ'in tanımı ışığında ÇKŞ'i daha kolay ayrıştırabilmek için ÇKŞ'in biçimlerini bilmek ve şiddetin kendini nasıl gösterdiğini anlamak, STK'ların izleme çalışmalarında sadece şiddetin en görünür biçimlerini izlemelerinin yanında gözden kaçabilecek şiddet biçimlerini de izlemelerini kolaylaştıracaktır. **Tablo 2** UNVAC Araştırmasında ortaya çıkmış şiddet biçimlerini göstermektedir:

Tablo 2

Şiddet biçimleri	Şiddetin kendini gösteriş şekli	
Fiziksel ve Psikolojik Şiddet	<ul style="list-style-type: none"> • Alıkoyma • Zorbalık • Ölüm cezası • Aile içi şiddet • Yargısız infaz • Çete şiddeti • Zararlı geleneksel uygulamalar (erken evlilikler gibi) • Namus cinayetleri • Bebek/çocuk öldürme 	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziksel cezanın ev, okul, yargı sistemi, kurumlar, sokak ve toplum içinde kullanımı • Kaçırma • Fiziksel istismar • Psikolojik istismar • Psikolojik cezalandırma • İşkence ve zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele
İhmal	<ul style="list-style-type: none"> • Terk etme • Tehlikeli, zararlı veya sakıncalı işlerde çalıştırma, çalışmasını göz ardı etme, göz yumma 	<ul style="list-style-type: none"> • Temel ihtiyaçlarını ve ruhsal, toplumsal, eğitsel gereksinimlerini göz ardı etme • Yasama, Yürütme, Yargı erklerinin ihmali
Sömürü	<ul style="list-style-type: none"> • Pornografi • Seks turizmi • Cinsel sömürü 	<ul style="list-style-type: none"> • Kölelik • İnsan ticareti • İşyerinde şiddet

UNVAC Araştırması şiddetin gerçekleştiği beş temel ortamı da ortaya koymuştur. Bu ortamlar, şiddetin ortaya çıkabileceği izleme alanlarını anlatmaktadır.

1. Evde veya aile içinde şiddet
2. Okullarda ve eğitim ortamlarında şiddet (örneğin, şiddete dayalı ve aşağılayıcı disiplin önlemleri; fiziksel, duygusal ve cinsel taciz ve şiddet ile birlikte özel (askeri okullar dahil) ve devlet okullarındaki zorbalık bu kapsamda yer almaktadır).
3. Kurumlarda şiddet (her türlü kurum bakımı, koruyucu aileler ve çocuklara bakılan diğer ortamlar, sığınma evleri, engelliler ve gençlere yönelik kurumlar gibi alternatif bakım kurumları ve ceza infaz kurumları gibi kurumlardaki şiddet uygulamaları bu kapsamdadır).
4. Çalışma ortamlarında şiddet (ev işlerinde çalışan, zorla çalıştırılmak veya cinsel sömürüde kullanılmak üzere alınan, seks turizmi dahil ticari amaçlı cinsel sömürüye maruz kalan ve tehlikeli koşullarda çalıştırılan çocukların uğradıkları şiddet bu kapsamdadır).
5. Toplumda ve sokaklarda şiddet (savaş durumları dışında, kanunla ihtilafa düşmüş çocuklar, çeteler tarafından uygulanan şiddet ve örgütlü suça karışan gençler bu kapsamdadır. Ayrıca, aynı kapsamda, özel güvenlik görevlilerinin uyguladığı şiddet ve zararlı geleneksel uygulamalar da girmektedir. Medyada, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak gerçekleşen ÇKŞ de bu alanda ele alınır).

ÇKŞ değişik nedenlerle gizli ve görünmez olarak kalsa da her çocuğun hayatında bir şekilde gerçekleşmektedir. Bazı çocukların hayatında ise daha fazla yer alabilmektedir. Farkında olarak ya da olmayarak bazı gruplara ait çocukların maruz kaldıkları ayrımcı bakış açısı ve uygulamalar onları şiddete uğramaya daha yakın hale getirmektedir.

Sayfa 14'deki bilgi kutusu ÇKŞ konusunda izleme yapmak isteyen STK'lara hangi risk grubu çocuklara da bakmaları gerektiğini göstermek açısından hazırlanmıştır.

Şiddete uğrama riski yüksek olan çocuk grupları

BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 13. Genel Yorumunun 60 ve 72şg paragraflarında risk gruplarını ve eşitliği sağlamayı şöyle tanımlamıştır: “Herhangi bir ayırım gözetmeden; çocuğun, ana babasının veya yasal vasisinin ırkını, rengini, cinsiyetini, dilini, dinini, siyasi veya başka görüşünü, ulusal, etnik veya toplumsal kökenini, mülkiyet ve engellilik durumunu, doğum veya başka bir statüsünü gözetmeksizin eşitliğin sağlanması”. Fuhuş sektörü tarafından sömürülen çocuklara, sokaklarda yaşayan çocuklara, yasalarla sorunlu olanlara yönelik önyargılara dayalı ayrımcılıkla çocukların giyiniş ve davranışlarından kaynaklanan ayrımcılık da bu kapsamdadır. Taraf Devletler, bu Genel Yorumun 72(g) paragrafında özetlendiği gibi, güç durumdaki veya marjinal konumdaki çocuklara yönelik ayrımcılık sorununu da ele almalı ve bu çocukların da diğerleriyle eşitlik temelinde korunma hakkını sağlamaya yönelik çabalarda bulunmalıdır. Bu grup çocuklar şunları içermektedir:

- biyolojik ana babalarıyla yaşamayıp çeşitli biçimlerdeki alternatif bakımda olan çocuklar;
- doğumda nüfusa kaydedilmeyenler;
- sokaklarda yaşayan çocuklar;
- fiilen yasalarla sorunlu olanlar veya böyle bir durumda olma olasılığı olanlar;
- fiziksel, algısal, öğrenme ile ilgili, psiko-sosyal engellilik durumu olanlarla irsi, edinilmiş ve/veya kronik hastalıkları veya ciddi davranış sorunları olanlar;
- yerli halka ve diğer etnik azınlıklara mensup olanlar;
- lezbiyenler, geyler, travesti ve trans-seksüeller;
- zararlı geleneksel uygulamalara maruz kalabilecek olanlar;
- çok erken yaşta evlenenler (zorla evlendirilme ile sınırlı kalmamak üzere özellikle kızlar);
- en kötü biçimleri dahil işçilik yapan çocuklar;
- göçmen, sığınmacı, yerlerinden edilmiş ve kaçırılmış kişiler olarak hareket halinde olanlar;
- halen şiddete maruz kalmış olanlar;
- evlerinde ve topluluklarında şiddete maruz kalanlar veya tanık olanlar;
- ateşli silahların, uyuşturucuların ve alkolün kolayca bulunabileceği, sosyoekonomik statüsü düşük kentsel yerleşimlerde yaşayanlar;
- kazalara veya felakete açık veya zehirleyici ortamlarda yaşayanlar;
- HIV/AIDS ten etkilenenler veya kendileri HIV'li olanlar;
- kötü-yetersiz beslenenler;
- bakıcısı da çocuk olan çocuklar;
- kendileri bakıcı veya hane halkı reisi durumunda olan çocuklar;
- 18 yaşından küçük ana babaların çocukları;
- istenmeyen, prematüre doğan veya ikiz-üçüz olanlar;
- hastanelik olup kendilerine iyi bakılmayan veya bakıcılarıyla temas edemeyenler;
- yeterli güvenlik, denetim veya kendilerini koruyacak araçlara sahip olmaksızın bilgi ve iletişim teknolojilerini kullananlar.

Olağanüstü durumlarda çocuklar şiddete özellikle açık duruma gelmektedir. Çünkü toplumsal ve silahlı çatışma, doğal felaket, karmaşık ve kronik özellikler taşıyan diğer acil durumlarda sosyal sistemler çökmekte, çocuklar kendilerine bakan kişilerden ayrı düşmekte, güvenli ortamlar zarar görmekte, hatta yok olmaktadır.

Göstergeler ve İzleme

İnsan haklarının hayata geçmesi için göstergelerin önemi yaygın olarak kabul görmüş ve Engellilerin Haklarına Dair Sözleşme'nin 31. Maddesinde yer aldığı gibi insan hakları antlaşmaları ile düzenlenmiş olmasına rağmen göstergelerin kullanımı henüz sistematik hale gelmemiştir.

Sözleşmelerin yasal dili ile yazılı insan hakları standartları ve prensipleri değerler temelinde reçete tipi bir anlatıma sahip oldukları için politikaların, programların, faaliyetlerin hazırlanmasına ve uygulanmasına cevap verebilir nitelikte değildir. Bu yasal standart ve prensipler somut ve işlevsel mesajlara dönüştürülmek durumundadır. Bu somut mesajlar göstergelerdir.

Devletlerin kendilerini yasal ve siyasi olarak bağladıkları insan hakları sözleşmelerinin ve diğer insan hakları araçların uygulayıp uygulamadıklarının ölçülmesi düşüncesi ilk kalkınma düşünürlerinden olan J.K. Galbraith'in de çok güzel bir şekilde belirttiği gibi *"bir konu eğer sayılmıyorsa/ölçülüyorsa, o konu gözden kaçır"* anlayışından doğmuştur. Dolayısıyla ölçülüp görünür hale gelen konularda ilerleme sağlanıp sağlanmadığını tespit edebiliriz.

Bir olayın zaman içinde düzenli bir şekilde değişiminin ölçülmesini içeren izleme faaliyetini yapabilmek ve ulaşmayı arzuladığımız amaçlara yönelik değişim sürecini yönetebilmek için, belirli bir amaca yönelik hedefleri açık ve anlaşılır bir şekilde ifade etmemiz, bunlar için gerekli araçları harekete geçirmemiz, ayrıca bu araçları arzulanan sonuca dönüştürecek politika araçları ve mekanizmaları tespit etmemiz gerektiği ortadadır.

Devletlerin insan hakları yükümlülüklerini ölçmek için bu açık ve anlaşılır hedefleri ölçülebilir göstergelere dönüştürme talebi kendi başına ayrı bir çalışma olmaktan ziyade, daha temel ve sistematik bir süreç ile devletlerin hakları uygulama, bu uygulamayı izleme ve bu sürecin içerisinde hakların hayata geçmesini sağlama anlayışının ayrılmaz bir parçasıdır.

Bu anlayışla, STK'ların da göstergeler, eşikler ve amaçlar belirleyerek hükümetlerin bu haklardan doğan yükümlülüklerini uygulayıp uygulamadıklarını izlemesi ve raporlayarak uygulama sürecine destek vermesi gerekmektedir.

Çocuk Hakları Komitesi'nin Türkiye ile ilgili Sonuç Gözlemleri'nde Veri Toplama ile İlgili Altını Çizdiği Noktalar

Komite, çocuk yoksulluğu ve iyi olma hali, çocuk işçiliği, engelli çocuklar, zarar ve risk davranışları gibi alanlara yönelik yetersiz veriler hakkında kaygılarını sürdürmektedir. Ayrıca, Taraf Devletteki tüm çocukların haklarından eşit faydalanmalarını izlemeye yardımcı olacak cinsiyet, coğrafi konum, etnik ve sosyo-ekonomik altyapı şeklinde ayrıştırılmış veri eksikliğinden kaygılanmaktadır.

Komite, Taraf Devleti özellikle çocuk yoksulluğu ve iyi olma hali, çocuk işçiliği, engelli çocuklar, zarar ve risk davranışları gibi alanlarda düzenli ve güncel veri sağlayacak ve Sözleşmenin uygulanması için çocuk haklarının, politika ve program tasarımının gerçekleştirilmesinde edinilen gelişimi değerlendirmeye temel olarak toplanan verileri analiz edecek kapsamlı bir veri toplama sistemi oluşturmasını teşvik etmektedir. Bilgiler, tüm çocukların durumlarına ilişkin analizi kolaylaştıracak yaş, cinsiyet, coğrafi konum, etnik ve sosyo-ekonomik altyapı gibi bölümlere ayrılmalıdır.

Sonuç gözlemlerinin tümüne buradan ulaşabilirsiniz:

<http://www.cocukhaklariizleme.org>

Çocuğa karşı şiddet önleme göstergesi

çocuk hakları norm ve standartları ile ilişkilendirilebilecek bir nesne, olay, faaliyet ya da sonucun durumu ile ilgili kendine özgü bir bilgidir. Bu bilgi çocuk hakları ilkelerini ve endişe alanlarını yansıtır ve çözüm için ipucu sağlar. Çocuğun şiddetten masun olma haklarının uygulanması ve teşvikini izlemek ve değerlendirmek için kullanılır. (Uyarlanan kaynak: BM İnsan Hakları Göstergeleri Kılavuzu, 2012)

İnsan hakları standart ve normlarına dayalı göstergelerin geliştirilmesi birçok konuda STK'ların elini güçlendirir. Kamu yönetimi ile gelişecek diyalogda ve göstergeler ile izleme yapıldığında bir taraftan yükümlülük sahibi güçlendirilirken bir taraftan da hak sahiplerine haklarını arama ve talep etme yolunda destek verilmiş ve güçlendirilmiş olacaktır.

Göstergeler ile İzlemenin Yararları Nedir?

- Uygun göstergelerin kullanımı Devletlerin yasal sınırları içinde yasayan insanların haklarından yararlanmasını sağlamalarını garanti etmek adına kendi ilerlemelerini değerlendirebilmelerine yardımcı olmak için bir yoldur.
- Göstergeler yükümlülük sahiplerine yönelik hak taleplerini kolay anlaşılır bir şekilde dile getirmek ve talepleri geliştirmek için yararlıdır. Aynı şekilde insan haklarının gerçekleştirilmesini kolaylaştıracak kamu politikalarını ve programlarını formüle etmek için de kullanılır.
- Nicel ve nitelik göstergeler belirleme ve kullanma çalışması, insan hakları standart ve normlarının içeriğini açığa kavuşturmaya yardımcı olur.
- Göstergeler insan haklarının yasalarca uygulanmasını ve bu uygulamanın olup olmadığını anlayabileceğimiz somut elle tutulur pratik araçlar sağlar.

Doğrudan bilgi toplama ve çocuk koruma

Bu kılavuzda ÇKŞ konusunda izleme yapmak isteyen STK'lara Bölüm 3'teki gösterge sorularının yanıtını alma yönünde çocuklardan odak grup, derinlemesine görüşme ve anket uygulama gibi uzmanlık gerektiren doğrudan bilgi toplama yöntemlerini kullanmayıp ikincil bilgi kaynaklarını kullanmaları tavsiye edilmektedir. Çünkü;

- Çocuklardan şiddet konusunda doğrudan bilgi toplamak çocuk koruma ve etik sorunları yaratabilmektedir², ÇKŞ'i önlemeye çalışırken çocuğa zarar verme olasılığı büyük,
- Çocuktan doğrudan bilgi toplama uzmanlık gerektirir;
- STK'lar için pahalı ve zaman tüketicidir,
- Her doğrudan bilgi toplama aracı her yerelde yer ortamda her çocuk grubu ile kullanılamaz ya da uygun olmayabilir,
- STK'lara tavsiye edilebilecek tek bir bilgi toplama aracı yoktur.

² Çocuklarla doğrudan araştırmaya yönelik etik kaygılar için Çocuklara mı Danışmak İstiyorsunuz? Çocuklara Danışmada Asgari Standartlar; Çocukların Danışma Süreçlerine Katılımı Elkitabı ve diğer kaynaklar için ICC çocuk hakları izleme web sitesine bakınız: <http://www.cocukhaklariizleme.org/kategori/ceviriler>

Verilerin ayrıştırılmasının önemi

İnsan hakları yaklaşımı en dezavantajlı ve savunmasız birey ve toplulukların ihtiyaçlarına özellikle odaklanarak önem verir ve ön planda tutar. Bu nedenle insan hakları uygulamalarını izlemek için kullanılacak verinin ayrıştırılmış veri olması elzemdir, ancak böylece hak ihlaline uğrama riski olan dezavantajlı grupların durumu ve bu gruplar içindeki değişimi ölçebiliriz.

Ayrıştırılmış veri hak ihlaline dair bazı gruplara yönelik risk faktörlerini, nelerin insanları hak ihlaline maruz bıraktığını, ihlallerin kendini nasıl/ne şekillerde gösterdiğini, ihlallerin görüme sıklığını ve şiddetini, ve hükümetlerin bunlara nasıl yanıt verdiğini anlamamıza yardımcı eder.

Ayrıştırılmış veri hangi grupların özellikle ilgilenilmesi gerektiğini, ya da muhtemel hak ihlaline karşı korumasız olduğunu; hangi grupların hizmetlere ya da koruma kurumlarına ulaşmada haksızlık yaşadığını/sıkıntı çektiğini; hangi davranış ve uygulamaların teşvik edilmesi ve desteklenmesi, hangilerinin durdurulması ya da değiştirilmesi gerektiğini; hangi hizmetlerin sunumunda değişiklik yapılması ve değişikliğin hangi yollarla yapılması gerektiğini; ve hangi parasal mekanizmaların daha fazla ilgilenilmesi gereken ve/veya hizmet ihtiyacı olanların daha fazla destek almasını sağlamak için gerekli unsurları belirlemenize yardımcı olabilir.

STK'lar, izleme ve bilgi kaynakları

İzleme konusunda bilinmesi gereken ilk konu şudur: bilgi toplama, analiz etme, kamu idaresi ile bilgiyi paylaşma ve bu bilgiler ışığında yapısal ve uygulama önlemleri almakla yükümlü ilk makam STK'lardan önce hükümetlerdir. Bu nedenle STK'ların öncelikli yapması gereken

- ÇKŞ'i önlemek için çocuklarla birlikte çocukların şiddete dair sessiz çılgınlıklarını seslendirmek,
- şiddet ile ilgili çocukların endişelerini ve çocukların her gün hayatlarının içindeki şiddeti görünür kılp sorunları ve olası çözümleri ana yükümlülük sahiplerine yani merkezi ve yerel yetkililere ulaştırmak,
- yetkililerin sorunlara zamanında, hak ihlallerine dönüşmeden ve çocuğun yararına yanıt vermesini sağlamak,
- ÇKŞ uygulayanları ya da uygulanmasına seyirci kalanların hesap vermesini sağlamak,
- şiddete uğrayan çocuğun haklarının iadesini sağlamak için çalışmak, ve
- çocuğun eski sağlığına kavuşmasına ve toplumsal hayata yeniden katılmasına olanaklı kılacak rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanmasını sağlamaktır.

Kısacası, STK'lar iyi yönetim ve hukukun üstünlüğü çerçevesinde ÇKŞ olmadan yetkililere yol göstermeli ve şiddet olduğunda da çocuk için adaletin yerine gelmesi için tüm sorumluları harekete geçirmelidir.

ÇKŞ'i izlemek için gerekli bilgilere ulaşma konusunda sorumlu kurum ve kuruluşlar ile iletişim halinde olup halihazırda kullanımda olan yasal araçlar kullanılabilir. Örneğin, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu dahilinde bilgiye ulaşma hakkı ÇKŞ önlemek için kullanılabilir (4982 nolu Kanun, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4982.html>). Başka nerelerden bilgiye ulaşabileceği **Bölüm 2**'deki Türkiye'de çocuğa yönelik şiddet hakkında bilgi sahibi olan ve hizmet verme yükümlülüğü olan kamu kurumlarının kapsayıcı olmayan listesinde bulabilirsiniz.

Eğer ulaşmaya çalışılan bilgiye yine de ulaşamıyorsa, halihazırda ÇKŞ'i önleme ve çocukları şiddetten koruma sistemlerinin bu konuda güçlendirilmesi gerektiği ve çocuğa karşı şiddet ile ilgili gerekli bilgilerin toplanması için savunuculuk yapılması gerektiği ortaya çıkmış olur.

Bölüm 2

Kılavuz Nasıl Kullanılabilir?

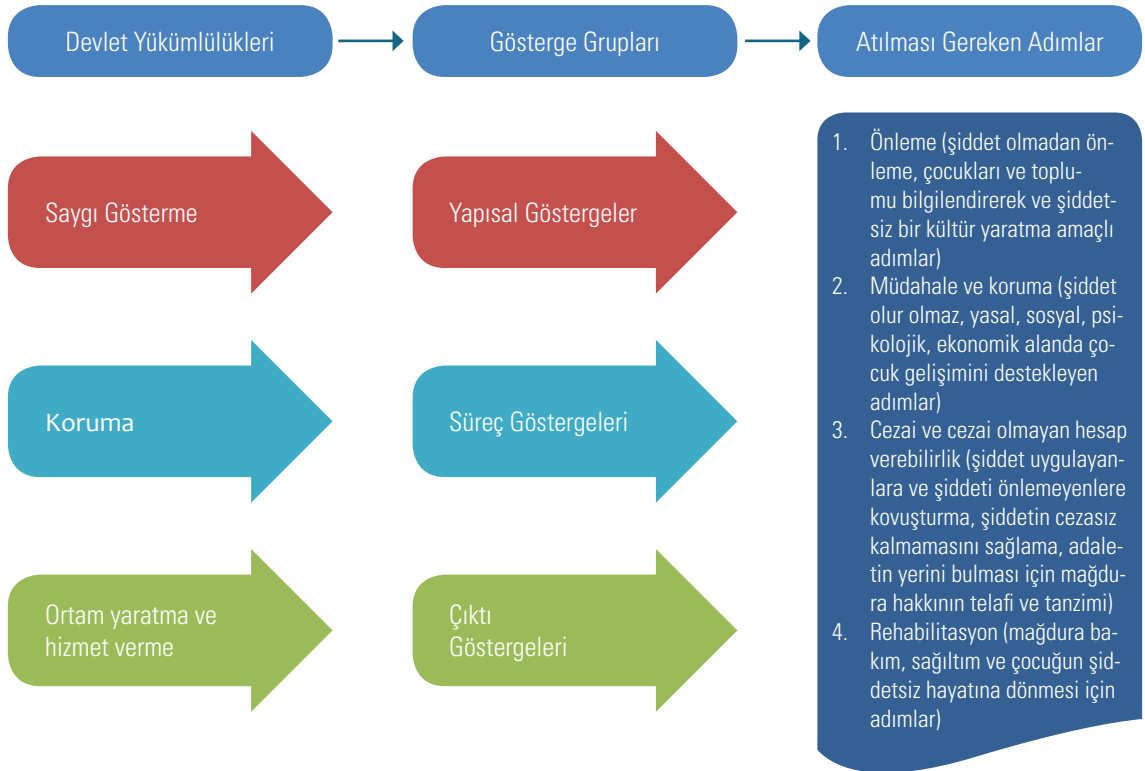
Bu kılavuz beş ana bölümden oluşmaktadır. **Birinci bölüm**, kılavuzun arka plan bilgisini, kimin için yazıldığını, amacını, kılavuzdan ne beklenebileceğini, kılavuzun tümü ile ilgili dikkat edilmesi gereken bazı konuları, kılavuzun kavramsal çerçevesini, göstergeleri kullanmak için bilinmesi gerekli temel tanımları, konuları açıklayarak kılavuzun zeminini oluşturmaktadır.

İkinci bölüm, kılavuzun son bölümünde yer alan eklere gönderme yapılarak, kılavuzda yer alan göstergelerin bir analiz aracı olarak kullanılıp yerel ve ulusal raporlama yaparak çocuğa karşı şiddeti önleme konusundaki savunuculuğu desteklemesini sağlamayı hedefliyor.

Üçüncü bölüm beş gösterge setini içeriyor. Beş gösterge seti UNVAC Araştırması'nda karşımıza çıktığı şekliyle çocukluğun ve çocuğa karşı şiddetin yaşandığı beş temel ortam için göstergelerden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla (1) ev ve aile ortamı, (2) okul ve diğer eğitim ortamları, (3) bakım, rehabilitasyon ve ceza adaleti ortamlarını içeren kurumlar, (4) çalışma ortamları, (5) sokak ve kamusal ortamları içermektedir.

Her gösterge setinde kullanıcı için genel bir bilgi verildikten sonra bir tablo içinde yerel ve ulusal izleme ve savunuyu güçlendirebilecek gösterge soruları devletin üç temel yükümlülüğüne (*saygı duyma, koruma, hayata geçirme*) denk gelen üç grup içerisinde (*yapısal, süreç ve sonuç göstergeleri*) ve her grubun içinde atılması gerekli dört temel adımın altını çizerek verilmiştir.

Göstergelerle ilgili yükümlülük ve atılması gerekli adımlar çerçevesini aşağıdaki grafikte görebilirsiniz.

1 UN. Independent Expert for the United Nations Study on Violence against Children (Birleşmiş Milletler Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması BM Bağımsız Uzmanı), & Pinheiro, P. (2006). World report on violence against children (Çocuğa Karşı Şiddet Dünya Raporu). Geneva: UN. pp 63-66.

Tablo 3: Göstergeler alanının insan hakları hukukundaki temel dayanakları

Göstergeler	Atılması gereken adımlar	Ulusal Düzey	Yerel Düzey
Yapısal göstergeler	Önleme	Yapısal göstergeler yasal, siyasi, kurumsal, mali altyapıyı ve taahhütlerin olup olmadığına bakar, örneğin gerekli yasal düzenleme var mı? Yoksa yasal açık kapatıldı mı? Yeterli bütçe ayrılmış mı? Çocuğa karşı şiddeti ile ilgili önleme, koruma, hesap verebilirlik, rehabilitasyon kurumları, kurumlar arası koordinasyon vb var mı? Haklarının hayata geçmesini kolaylaştırıcı kurumsal yapılar, sistemler, mekanizmalar var mı?	
	Koruma		
	Hesap Verebilirlik		
	Rehabilitasyon (<i>eski sağlığına döndürme ve toplumsal hayata yeniden katılma</i>)		
Süreç göstergeleri	Önleme	Yasama, yürütme ve yargı tarafından gösterilen çabayı ölçer, hakların hayata geçmesi için atılması gereken adımların atılıp atılmadığını, yapısal göstergelerde tanımlanan kurumlar, sistemler, mekanizmaların süreç içinde nasıl çalıştığını anlamamızı sağlar. Devlet tarafından çocukların şiddetten masun olma hakkı çerçevesinde koyduğu hedefi yerine getirmek için gösterdiği çaba ile ilgilidir, sonuç ölçmez.	
	Koruma		
	Hesap Verebilirlik		
	Rehabilitasyon (<i>eski sağlığına döndürme ve toplumsal hayata yeniden katılma</i>)		
Sonuç göstergeleri	Önleme	Çocukların şiddetten masun olma hakları ile ilgili politikalar ve programların sonuç verip vermediğine bakar. Bu göstergeler, çocukların hayatlarında doğrudan değişimi ölçmeyi amaçlar. Yapısal ve sürece dair yapılanların çocuğun hayatı üzerindeki etkisine odaklanır. Ölüm hızı, sakatlanma oranı, istismar ve ihmal yaygınlığı, görünme sıklığı gibi sonuçları ölçer.	
	Koruma		
	Hesap Verebilirlik		
	Rehabilitasyon (<i>eski sağlığına döndürme ve toplumsal hayata yeniden katılma</i>)		
Gerekli bilgilerin toplanması için kullanılacak kaynaklar ve araçlar	Sayfa 24'deki Türkiye'de çocuğa yönelik şiddet hakkında veri sahibi olan ve hizmet verme yükümlülüğü olan kamu kurumlarının kapsayıcı olmayan listesine ve sayfa 26'ya bakabilirsiniz.		

Not: Tüm göstergeler ayrımcılık zemini olabilecek özellik ve konulara göre ayrıştırılmalıdır; örneğin, cinsiyet, yaş, engellilik, etnik köken, sosyal durum, taşra/kent vb. Ayrıştırma olmadan dezavantajlı grupların yaşadıkları zorlukları göremeyiz.

Her gösterge setinde yaklaşık 10-12 gösterge sorusu bulunmaktadır. Göstergeler seçilirken aşağıdaki konulara dikkat edilmiştir:

- anlaşılır olması,
- halı hazırda olan ya da olması gereken kurumsal yapıların etkin çalışmasını hedeflemesi,
- ÇKŞ'i önlemeyi içeren bilgiye yönlendirmesi,
- hesap verebilirliğe yönelik savunuculuk için temel oluşturması,
- sistem içindeki değişimi sorgulatması,
- sorunların kökünü ortaya çıkarmaya yardım etmesi,
- yükümlülüklerin ve sorumlulukların yerine gelip gelmediğini anlamaya yardım etmesi,
- ÇKŞ olaylarının izlenmesine yardım etmesi,
- olayların görünür kılınması için ikincil bilgi kaynaklarına yönlendirmesi.

Dördüncü bölüm kılavuzun yazımında yararlanılan yazılı kaynakları içeriyor. Ayrıca bu bölümde ÇKŞ ile ilgili Türkçe ek okuma kaynak yayınlarının kapsayıcı olmayan listesi ve web sitesi linkleri de eklenmiştir. Bu bölümde yer alan Türkçe kaynaklar arasında özellikle çocuk haklarının izlenmesi, çocuğa karşı şiddetin raporlanması, bu süreçlere çocukların katılımını kolaylaştırıcı kılavuzlar, çocukların katılımında dikkat edilmesi gereken asgari kurallar ve etik ilkeler, ÇKŞ konusunu detaylı bir şekilde irdeleyen genel yorumlar bulunmaktadır. Bu kaynaklar, ilgili konuda daha fazla bilgi edinmek isteyen STK'lar için başlı başına bir savunuculuk aracı olarak da kullanılabilir.

Beşinci ve son bölüm kılavuzun kullanımını destekleyecek bir dizi araçtan oluşuyor.

Destekleyici araçlardan ilki (**Araç 1**) göstergeleri sağlıklı durum analizi yapabilmek için kullanarak yapılabilecek raporlama adımlarını ve bir rapor format örneği içeriyor. Gösterge sorularından edinilen bilgiler ışında ÇKŞ ile ilgili ihlal edilen haklar üzerinden kamu yönetimi uygulamalarının hangi noktalarında boşluklar olduğunu anlamamıza yardım eden ve beraberinde çözüme dair neler yapabileceğimizi planlayabileceğimiz bir analiz aracına da yer verilmiştir.

Destekleyici **Araç 2** halihazırda Türkiye’de STK’ların bazı göstergelerle gerçekleştirdikleri izleme çalışmalarından iki iyi örnek içeriyor. Bu bölüm, izleme yaparken kullanılan yöntemler, bunların olumlu çıktıları ve bu çıktıların savunma çalışmalarına nasıl zemin oluşturabileceğinin adım adım anlatılmıştır. STK’lar bu örnekleri kullanarak benzerlerini yerelde ÇKŞ alanında kullanabilirler. Yeni iyi örnekler belirlendikçe bu araç içerisine eklenebilecektir.

Destekleyici **Araç 3** ise STK’lara ÇKŞ konusunda uluslararası yasal koruma çerçevesini aktarır, izleme ve savunuculuk çalışmalarında kullanılacak bazı temel uluslararası yasal normlara dikkat çekmek için eklenmiştir. Türkiye’nin ÇKŞ ile ilgili yapılması gerekli yasal düzenlemelerin bu uluslararası normlara uyumlu hale getirilmesine ilişkin yükümlülüğü bulunmasından ötürü, izleme yapmak isteyen STK’ların bu normlara hakim olması ve izleme ve savunuculuk çalışmalarında bu normları kullanması STK’ların elini güçlendiren, yasaların dilini konuşmasını sağlayan bir yaklaşımdır. Bu kılavuzda kullanıma sunulan göstergeler bu uluslararası normları temel alarak hazırlanmıştır.

Destekleyici **Araç 4** BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme ile kurulan ve ÇHS ile ilgili izleme ve yönlendirme görevi olan BM Çocuk Hakları Komitesi’nin Türkiye ile 1 Haziran 2012’de gerçekleştirdiği yapıcı diyalog toplantısı sonrasında yayımladığı ve Türkiye’nin önümüzdeki beş yıl içinde ilerleme sağlaması gereken sorunlu alanları ve yapısal ve uygulama düzeyinde atılması gereken adımları içeren sonuç gözlemlerinde ÇKŞ ile ilgili kısımları içermektedir. Bu kısımlar ÇKŞ’in STK’lar tarafından ulusal ve yerel düzeyde izleme yaparken kullanabilecekleri, Türkiye’nin uygulama yükümlülüğü olan konuları içermesi açısından önemlidir. Kılavuzda sunulan göstergeler bu konuları öne çıkarmaya gayret etmiştir. Bu şekilde alanda ÇKŞ konusunda izleme yaparak elde edilen bilgiler ışığında kanıta dayalı savunuculuk ve lobi faaliyetleri yürütmek isteyen STK’lar, savunulan konunun sadece STK tarafından değişmesi gereken bir endişe alanı olarak görülmediğini, Türkiye’nin kararlarına uymakla yükümlü olduğu BM Çocuk Hakları Komitesi tarafından da dile getirildiğini söyleyebileceklerdir.

Destekleyici Araç 5 ise yine göstergelerin oluşmasında kullanılmış ÇKŞ alanındaki temel uluslararası referanslardan biri olan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği’nin Çocuklara Yönelik Şiddet Araştırması Tavsiyeleri’ni içermektedir. Bu tavsiyelerin uygulanıp uygulanmadığı yine BM Çocuk Hakları Komitesi tarafından izlenmektedir. Hem ulusal hem yerel STKlar bu tavsiyelerin çocuk düzeyinde uygulanıp uygulanmadığını izleyebilir. Bu tavsiyelerin her biri bir gösterge olarak düşünülebilir.

Destekleyici **Araç 6** beş temel ve tüm göstergeleri ilgilendiren alan ile ÇKŞ ilişkisini irdeleyen kısa bilgi notlarını içermekte: toplumsal cinsiyet, medya, engellilik, ayrımcılık ve yoksulluk. Bu alanlar tüm şiddet ortamlarını ve göstergeleri ilgilendiren alanlar olmaları nedeniyle izleme yapmak isteyen STKlara ÇKŞ ile ilgili izleme yaparken akıllarında bulundurmaları gereken pratik bilgileri sunmaktadır.

Destekleyici **Araç 7** kılavuzda geçen terimlerin anlamlarının açıklandığı bir sözlük sunmaktadır. Örneğin, gösterge soruları içerisinde “etkin bir sistem” dendiğinde, bu “etkin sistemin” ne olduğu, hangi öğeleri içerdiği bu terimler sözlüğünde bulunabilecektir.

Son destekleyici araç ise, **Araç 8**, Üçüncü Bölüm’de sunulan göstergelerin dışında kalan ancak STK’lar tarafından şiddet izlemesi yaparken kullanılacak örnek göstergeleri içermektedir. Bu göstergeler tüm şiddet ortamları için geçerli genel göstergeler olarak düşünülmelidir.

Tüm bölümler içinde önemli ve bilinmesi gerekli bilgi kutuları kılavuzun ve göstergelerin kullanılmasını kolaylaştırmak amacıyla oluşturulmuştur. Bu bilgi kutuları, tablolar ve grafikler ayrıca ÇKŞ izleme ile ilgili yapılabilecek eğitimler için de kullanılacak şekilde hazırlanmıştır. Bu bilgi kutuları, tablolar ve grafikler izleme ile ilgili şu konuları içermektedir:

- **Şiddet çocukları nasıl etkiliyor? Bilgi Kutusu (Sayfa 11)** STK’lara gösterge temelli izleme ve sonucunda kanıta dayalı savunuculuk çalışmalarında kullanılacak basit bilgileri içermektedir.
- **Çocuğa Karşı Şiddetin Tanımı Bilgi Kutusu (Sayfa 12)** STK’lara uluslararası alanda kabul görmüş ÇKŞ tanımı verilmektedir. Şiddet ile ilgili çalışmalarda şiddetin herkes tarafından kabul edilmiş tanımı

olmadığı söylemi genelde STK'ların karşısına çıkan temel sorunlardan biridir. Bu söyleme karşı BM tarafından kabul edilmiş bu şiddet tanımını kullanmak STK'ların elini güçlendirecektir.

- **Çocuğa Karşı Şiddeti Oluşturan Öğeler Bilgi Tablosu (Sayfa 12)** şiddetin tanımını daha da açarak şiddetin öğelerini ortaya koymakta, STK'lara ÇKŞ'i daha kolay fark edebilmelerini sağlayacak bilgileri vermektedir.
- **Şiddetin Biçimleri Bilgi Tablosu da (Sayfa 13)** aynı şekilde STK'ların bilinen şiddetin ötesinde şiddetin kendisini nasıl gösterdiğini, aldığı biçimleri STK'ların kullanımına sunmaktadır.
- **Şiddete Uğrama Riski Yüksek Olan Çocuk Grupları Bilgi Kutusu (Sayfa 14)** STK'lara izleme yaparken hangi çocuk gruplarına özellikle bakmaları gerektiğini hatırlatmak için önemlidir.
- **Çocuk Hakları Komitesi'nin Türkiye İle İlgili Sonuç Gözlemlerinde Veri Toplama İle İlgili Altını Çizdiği Noktalar Bilgi Kutusu (Sayfa 15)** STK'lara Türkiye'nin bilgi toplama ile ilgili yapması gerekenler hakkında genel bir bilgi vermeyi amaçlamaktadır.
- **Çocuğa Karşı Şiddet Göstergesi Tanımı Bilgi Kutusu (Sayfa 16)** çocuğun haklarını temel alan bir göstergenin tanımını yapmakta ve bir göstergenin içindeki öğeleri ortaya koymaktadır. STK'ların kendi göstergelerini oluştururken de kullanabilecekleri bir bilgidir.
- **Doğrudan Bilgi Toplama Ve Çocuk Koruma Bilgi Kutusu (Sayfa 16)** çocuklardan doğrudan bilgi toplama konusunda STK'lara çocuk koruma yükümlülüklerini hatırlatırken, doğrudan bilgi toplamanın STK'lar için zorluğunun altını çiziyor.
- **Verilerin Ayrıştırılmasının Önemi Bilgi Kutusu (Sayfa 17)** gösterge sorularının yanıtlarını ararken ve bilgi toplarken istenilen bilginin belli kriterler ışığında ayrıştırılmış olmasının önemini, şiddeti ve ayrımcılığı önlemek ve yapılacak öncül müdahalelerle şiddeti gerçekleşmeden önleyebilmenin yolunu açmak için gerekenleri ayrıştırmasının önemi bu kutuda anlatılmıştır. STK'ların özellikle eşitsizliklerden olumsuz etkilenebilecek gruplar için ağırlıklı olarak savunuculuk yapması çocuk haklarını temel alan tüm çalışmaların odağını oluşturur.
- **STK'lar, İzleme Ve Bilgi Kaynakları Bilgi Kutusu (Sayfa 18)** STK'lara bilgi toplama ve bu bilgiyi kamu ile paylaşmanın hükümetlerin yükümlülüğü olduğunu hatırlatırken, STK'ların ÇKŞ'i önlemedeki savunuculuk çalışmalarında ilk muhataplarının merkezi ve yerel yönetimler olduğunu, diğer yandan da hak sahipleri olan çocukları ÇKŞ ile ilgili haklarını kullanma yolunda desteklemelerinin önemini vurgulamaktadır.
- **Göstergelerle İlgili Yükümlülük ve Atılması Gerekli Adımlar Çerçevesi Grafiği (Sayfa 20)** ÇKŞ göstergeleri oluştururken ilgili izlenen yolu ve nelerin izlenmesi için gösterge oluşturulduğunu açıklamaktadır.
- **Gösterge Tablosu (Sayfa 21)** 3. Bölümde kullanılan gösterge tablosunun içeriğini açıklamaktadır.
- **Türkiye'de Çocuğa Yönelik Şiddet Hakkında Bilgi Sahibi Olan Ve Hizmet Verme Yükümlülüğü Olan Kamu Kurumlarının Kapsayıcı Olmayan Listesi Bilgi Kutusu (Sayfa 24-25)** göstergeleri kullanırken düşünülmesi gereken bilgi kaynaklarını listelemektedir. Bu kutu, merkezi yönetimin ve kurumların yerel yönetim düzeyinde bulunup bulunamayacağı, yasama, yürütme ve yargı içerisinde ÇKŞ ile her kurumun ilgili ve atması gereken adımlar olduğunu da STK'lara anımsatmaktadır.
- **Yerel Yönetimler Açısından Olası Bilgi Kaynakları Bilgi Kutusu (Sayfa 26)** benzer şekilde merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki ilişkiyi göstermekte ve yerel düzeyde nerelerden ÇKŞ bilgisini sormak gerektiğini, savunuculuk çalışmasını hangi kurumlara yönelik yapılması gerektiğini göstermesi açısından önemlidir.
- **Geçerli Kanıt Veya Veri Toplamak İçin Bazı Tavsiye Edilen Yollar Bilgi Kutusu (Sayfa 27)** bilgiye ulaşamadığında kullanılabilir yolları STK'ların kullanımına sunmaktadır.
- **Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Akış Şeması (Sayfa 28)** ise STK'lara ÇKŞ göstergeleri kullanılarak izlemenin akışını verirken, göstergelerin aslında kanıta dayalı savunuculuğun bir parçası olarak yerini göstermektedir. Ayrıca neyi izlediğimizi, neyi ölçtüğümüzü, nasıl izlediğimizi, göstergelerin izlemedeki bir araç olduğunu, bunun sonucunda raporlama yapmamız gerektiğini, raporlarımızı savunuculuk çalışmalarımızı güçlendiren araçlar olarak kullanarak ÇKŞ'i önleyecek değişiklikleri gerçekleştirebileceğimizi tek bir sayfada özetlemektedir.

Türkiye’de çocuğa yönelik şiddet hakkında bilgi sahibi olan ve hizmet verme yükümlülüğü olan kamu kurumlarının kapsayıcı olmayan listesi

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı - çocuğa yönelik şiddet ve çocuk hakları alanlarında koordinasyon kurumu olarak tayin edilmiştir. Çocuk hakları konusunda ulusal eylem planları, çocuğa yönelik şiddet, kadına ve engellilere yönelik şiddet alanlarından sorumludur. Ayrıca sorumlulukları altındaki nüfus grupları için (çocuklar dahil) için destek hattı (183), sığınma evleri, çocuk evleri gibi hizmetler sunmaktadır. Her ilde yerel teşkilatlanması vardır.
- Ulusal İnsan Hakları Kurumu - insan hakları sorunlarını çocuğa yönelik şiddet dahil olmak üzere izlemek için tayin edilmiştir (yeni kurulan bir kurum olduğu için STK’ların bu kurum ile nasıl çalışılacağını anlamaları biraz zaman alabilir.)
- Valilikler düzeyinde insan hakları kurulları ile ilişkilidir.
- Kamu Denetçiliği Kurumu ve kadın ve çocuktan sorumlu Kamu Denetçisi - çocuğa yönelik şiddet ile ilgili idari eylem ve kararlar durumunda arabulucu olarak tayin edilmiştir.
- Sağlık Bakanlığı – aile hekimleri, sağlık ocakları, hastaneler çocuklar şiddete maruz kaldıklarında ilk götürülen yerlerdir. Her ilde yerel teşkilatlanması vardır.
- Milli Eğitim Bakanlığı – öğretmenler, okul yöneticileri çocukların şiddete maruz kaldıklarında ilk başvurdukları kişilerdir. Her ilde yerel teşkilatlanması vardır.
- Adalet Bakanlığı – bir çok kanun bu bakanlıkta yazılmaktadır, 12 yaşından büyük çocukların tutuklandıklarında veya hüküm giydiklerinde tutuldukları yerlerden (ceza ve infaz kurumları) sorumludur.
- Danıştay – En üst idari yargı temyiz mercidir, içtihat hukuku ve emsal kararların kanun ve politikalarda etkisi bulunmaktadır.
- Yargıtay – En üst ceza adaleti yargı temyiz mercidir, içtihat hukuku ve emsal kararların kanun ve politikalarda etkisi bulunmaktadır.
- Anayasa Mahkemesi - İçtihat hukuku ve emsal kararların kanun ve politikalarda etkisi bulunmaktadır. Kişisel başvuru hakkı bulunmaktadır.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı – Çocuğa yönelik şiddet ile mücadele için gençlerin katılımı, şiddet içermeyen politika üretme.
- İçişleri Bakanlığı – Bakanlık tutuklama yerlerini düzenler ve idare eder, karakol çocuklar şiddete maruz kaldıklarında ilk götürülen yerlerdir, ayrıca valilikleri, iller idaresi genel müdürlüğü, mahalli idareler genel müdürlüğü, iltica ve göç bürosu, sınır yönetimi bürosu, afet ve acil durum yönetim merkezi, yerel düzeyde dahil insan hakları ihlalleri iddiaları ile ilgilenen birimleri ve jandarmayı içermektedir. Çocuk polisi, Jandarma çocuk birimi, kayıp çocuk bürosu, mahalli idareler gibi birçok birim yerelde mevcuttur. Her ilde yerel teşkilatlanması vardır.
- Kalkınma Bakanlığı – planlama ve politika üretmeden, çocuklar hakkında planlar dahil olmak üzere sorumludur.
- Maliye Bakanlığı – çocuğa yönelik şiddet ile mücadele için kullanılacak bütçe ve kaynakların sağlanmasından, yönetilmesinden ve hesap verilebilirliğinden sorumludur.

devamı →

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı – işyerlerindeki çocuğa yönelik şiddet için işçi denetimlerinden ve sağlık sigortası dahil olmak üzere bütün sosyal güvenlikten sorumludur.
- Bilim, Endüstri ve Teknoloji Bakanlığı – bilim, endüstri ve teknolojiyi standartlar (çocuğa yönelik şiddet bileşenleri de olmalıdır) aracılığı ile bir araya getirmekten sorumludur.
- Avrupa Birliği Bakanlığı – AB normlarını ve standartlarının Türkiye’de uygulanmasını denetler, AB çocuk hakları, koruma ve çocuğa yönelik şiddet politikalarına sahiptir.
- Ulaştırma, Denizcilik ve İletişim Bakanlığı – iletişim teknolojilerinden sorumludur. İnternet, çevrimiçi sosyal medya, yeni cep telefonu teknolojileri yeni konseptler (sanal zorbalık, çevrimiçi çocuk pornosu, cinsel içerikli mesajlaşma, online mahremiyet, çocukların internet kullanım bilgilerinin ticari olarak kullanılması, kötü eğilimli cep telefonu uygulamaları) ile çocukların yaşamlarını etkilemektedir.
- Dışişleri Bakanlığı – kamu yönetiminde uluslararası hukuk standartlarının (yeni kanunlar, çocuğa yönelik şiddete ait genel yorumlar) yapılmasından sorumludur. İnsan Ticareti (çocuk dahil) ile mücadele konusunda sorumlu kurumdur.
- Başbakanlık – Kanunların yazılmasına yardımcı olan birimleri bulunmaktadır, çocuğa yönelik şiddet uygulamaları üzerinde etkisi olan bir çok müdürlüğü denetlemektedir. Bunlar kamuyu hutbeler aracılığı ile çocuğa yönelik şiddet konusunda etkileyebilecek olan Diyanet İşleri Başkanlığı, görsel ve yazılı medyayı etkileyebilecek Radyo ve Televizyon Üst Kurumudur (RTÜK).
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı – çocuğa karşı şiddeti tetikleyebilecek (örneğin kentsel dönüşüm, çevre yanlışlarından dolayı geçim kaynağını kaybetmek) çevre ve şehirleşme politikalarından ve uygulamalarından sorumludur.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı – çocuklara doğrudan etki edebilecek şiddet içermeyen kültür, diğer kültürlere hoşgörü, çocukların seks turizmi dahil olarak turizmde korunmasını içeren kültür ve turizm politikalarından ve uygulamalarından sorumludur.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı - yoksulluk gibi sosyal risk faktörleri aracılığı ile çocuğa karşı şiddeti tetikleyebilecek gıda politika ve programlarından sorumludur.
- Enerji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı - çocuğa yönelik şiddeti dolaylı olarak tetikleyebilecek enerji ve doğal kaynakların politika ve uygulamalarından sorumludur.
- Su ve Orman Bakanlığı - Ailelerin geçim kaynaklarını (çocuğa yönelik şiddet için sosyal risk faktörü) etkileyen su ve ormanlardan sorumludur.

Yerel Düzeyde erişilebilecek olası bilgi kaynakları

İçişleri Bakanlığı yapısı altında, çocuğa yönelik şiddet ile ilgili veriye sahip olabilecek kurumlar: valilikler, belediyeler ve muhtarlıklar üzerinde mali yaptırım gücü olan il idare kurulu, göçmen büroları, sınır muhafaza müdürlükleri, afet ve acil yardım müdürlükleri, yerel yönetim zabıta bürosu, insan hakları ihlalleri iddiaları ile ilgilenen birimler, polis ve jandarma gibi kanun uygulayıcı birimler:

- Valilikler/kaymakamlar – İçişleri Bakanlığı yapısı altında bulunmalarına rağmen, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sosyal hizmetler birimlerini, sağlık birimlerini, eğitim birimlerini, adalet birimlerini, insan hakları kurulu, il çocuk hakları komiteleri, ve il çocuk koruma koordinasyon komitesini barındırmaktadırlar
- Belediyeler – altyapı ve diğer bir çok sosyal hizmetlerden yerel düzeyde sorumludurlar. Bu sosyal hizmetlerin hepsinde olmasa dahi çocuk bölümleri ve birimlerine sahiptirler, bazıları çocuk dostu şehir inisiyatifleri yürütmektedirler, bunlar çocuk ve kadın alt birimleri olan sosyal ilişkiler müdürlüklerine sahiptirler, ayrıca sokak çocukları ve diğer savunmasız gruplarla ilgilenen polis birimleri mevcuttur.
- Köy ve muhalle muhtarları yerel düzeyde çocuklara en yakın kamu kurumlarıdır, ve çocuğa yönelik şiddeti raporlamak için yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) ve Uygulama Yönetmeliği'nce ulusal düzeyde koordinasyon merkezi ve yerelde ÇKK'nın uygulanması için kurulan koordinasyon yapılarının sorumlu kuruluşu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve taşra teşkilatı olmakla birlikte, koordinasyonu oluşturan kurumlar görevlerine göre şöyle sıralanmaktadır:

- Danışmanlık hizmetleri ve önlemleri: Milli Eğitim Bakanlığı ve taşra teşkilatı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve taşra teşkilatı, yerel yönetimler (belediyeler vb.)
- Eğitim önlemleri: Milli Eğitim Bakanlığı ve taşra teşkilatı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve taşra teşkilatı
- Bakım hizmet ve önlemleri: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve taşra teşkilatı,
- Sağlık hizmet ve önlemleri: Sağlık Bakanlığı ve taşra teşkilatı,
- Barınma hizmetleri: Milli Eğitim Bakanlığı ve taşra teşkilatı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve taşra teşkilatı, yerel yönetimler (belediyeler vb.)

ÇKK Merkezi Koordinasyonu oluşturan kurumlar ise şunlardan oluşmaktadır:

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,
- Adalet Bakanlığı,
- İçişleri Bakanlığı,
- Milli Eğitim Bakanlığı,
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,
- Sağlık Bakanlığı,
- İŞKUR.

Türkiye'de sivil toplum ve iş dünyasında çocuğa yönelik şiddet hakkında veri toplamak için başvurulabilecek bazı diğer yerler

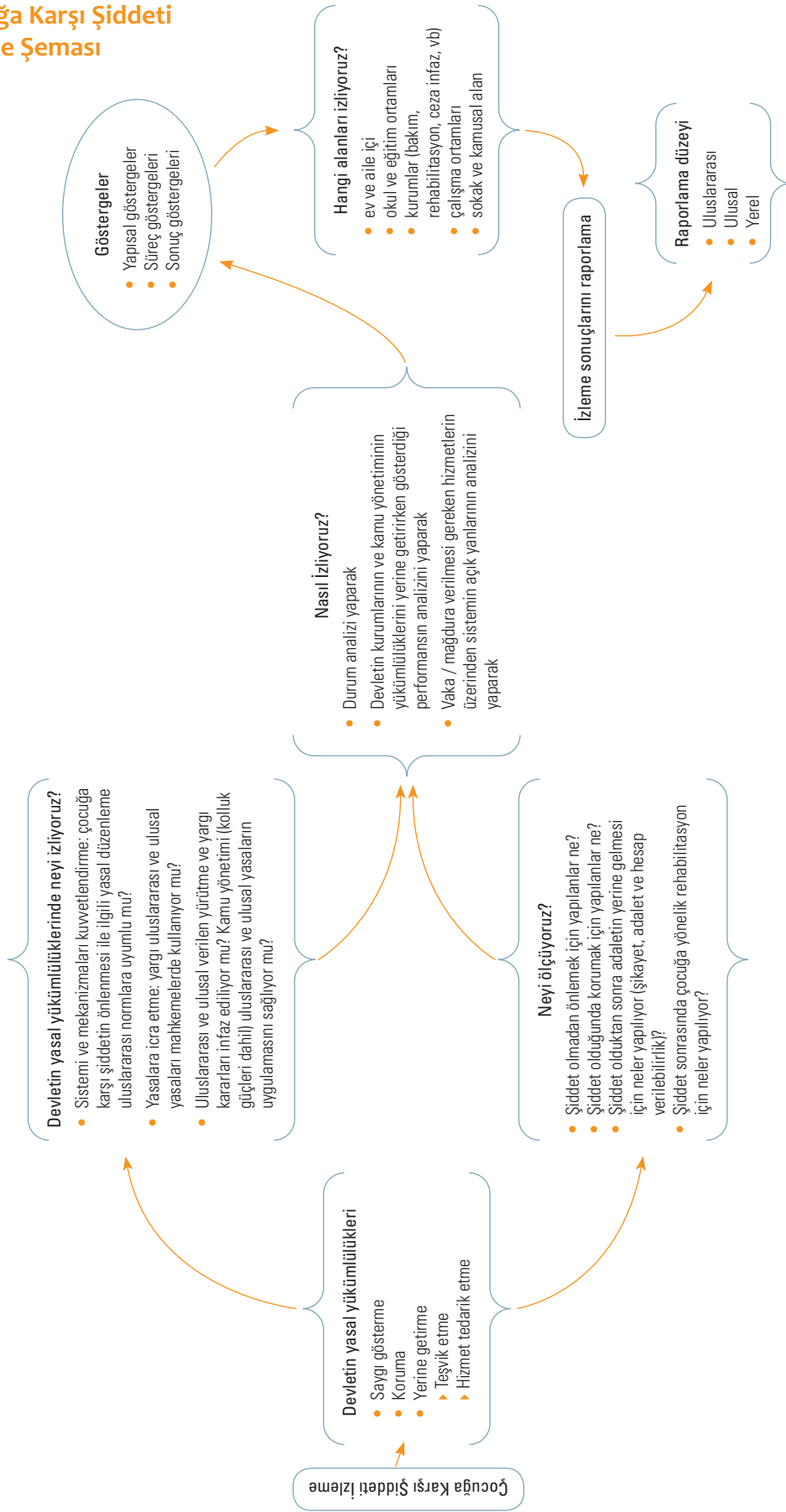
- Çocuk bakımı, eğitimi, destek servisleri sağlayan ve çocuk hakları izleme yapan organizasyonlar (özelleştirme ve sivil toplum kuruluşları)
- Barolar (Çocuk Hakları Komisyonları, Adli Yardım Komisyonları)
- Ebeveynleri temsil eden organizasyonlar

Geçerli kanıt veya veri toplamak için bazı tavsiye edilen yollar

- İlgili paydaş/kuruma resmi (örneğin, bilgi edinme hakkı kanunu) veya gayri resmi (örneğin toplantılar) yollar ile bilgi istemek,
- İlgili yasa ve yönetmelik ve politikaları ve çocukları etkileyen bütün politikaların sonuç etkilerini (mahkeme içtihatları / mahkeme kararları dahil olmak üzere) incelemek,
- Karar alma mekanizmaları üzerinden izleme
 - TBMM'nin denetim mekanizmaları Yasader tarafından hazırlanan el kitabını kullanabilirsiniz <http://www.yasader.org/>,
 - Valilik,
 - İl Meclisleri vb.
 - Örneğin, milletvekilleri (tercihen ilinizi temsil eden) ile çalışarak parlamentoya verilecek yazılı ve sözlü araştırma/soru önermeleri sürecini kolaylaştırmak,
- Resmi kurumlara bildirilen şikayetler (İnsan Hakları İl ve İlçe Kurulları, Cezaevleri İzleme Kurulları, TBMM Dilekçe Komisyonu ve merkezi idarenin yerel birimlerinden bilgi edinme hakkı kapsamında istenebilir), örneğin
 - Sığınma evleri
 - Çocuk bakım kurumları
 - Çocuk ceza infaz kurumları
 - 115 polis,
 - 183 kadın/çocuk/engelli/yaşlı,
 - 170 psikolojik taciz destek hattı,
 - 144 sosyal yardım destek hattı,
 - 147 okul yardım hattı,
 - 157 insan kaçakçılığı,
 - 156 jandarma.
- Konusunun uzmanı ve sahada çalışan kilit kişiler ile eğitimde, sağlıkta, adalet sisteminde, sosyal çalışmalarda ve diğer ilgili sektörlerdeki uygulamalardaki değişiklikler konusunda görüşme yapmak,
- Yerel ve ulusal medyanın izlenmesi,
- Mevcut istatistiklerin analizi, örneğin
 - Eğitim Reformu Girişimi (ERG) MEB istatistikleri ve mevcut diğer istatistikleri kullanarak eğitim alanında izleme yapmaktadır,
 - Ka-Der mevcut istatistikleri kullanarak yıllık kadın hakları karnesi yayınlamaktadır
- STK'lara bildirilen şikayetler ve olaylar, örneğin
 - OZGEDER'in gençlere yönelik destek hattı bulunmaktadır, 0800 314 00 70 ve <http://www.genclikdestekhatti.org/gdh/>
 - Uluslararası Çocuk Merkezinin Çocuğa Yönelik Şiddeti online olarak raporlayan bir web sitesi mevcuttur www.cocukhaklariizleme.org/harita
 - İnsan Hakları Derneği'ne yapılan başvurular
 - İnsan Hakları Vakfına yapılan başvurular
 - Mazlumder'e yapılan başvurular...

Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Şeması

Bölüm 3

Çocuğa Karşı Şiddet Gösterge Setleri

Ev ve Aile Ortamı

Ev, korku duyulan bir yer değil, herkesin kendisini güvende hissettiği ve saygı gördüğü bir yer olmalıdır.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uyarınca hükümetler, çocukların ana-babaları veya onlara bakan herhangi bir kimse tarafından uygulanan şiddetten, istismardan ve ihmalden gerektiği gibi korunmalarını sağlamalıdır.

Aile, herkes için doğal bir ortamdır, özellikle çocukların gelişmeleri ve kendilerini güvende ve koruma altında hissetmeleri için önemlidir. Ancak dünyadaki çoğu çocuk için kendi evleri hiç de güvenli bir yer değildir. Aile içi şiddet genellikle çoğu kez gizli kalır. Çocuk şiddetten söz edecek olsa bile, yetişkinler şiddetin yaşandığını reddedebilirler.

Bir çok araştırma, Türkiye’de çocuğa yönelik ev içi şiddetin yaygın bir şekilde yaşandığını ortaya koymaktadır. Örneğin, 2010’da %64’ü erkek, %41’i kadın 988 üniversite öğrencisinin katılımıyla yapılan bir araştırmada, %53.3’ü çocukluk döneminde ev içinde tekmelenme, yumruklanma, itilip düşürülme, yakılma, diş kaybı, kemik kırılması gibi sonuçları olan şiddet olayları yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bu şiddet, anne baba başta olmak üzere kardeşler ve evdeki diğer bireyler tarafından uygulanmıştır. Her beş çocuktan biri (%22.6) bu şiddetin disiplin tesisi için, %15.9’i bir konuda ders olsun diye, ve %16.1’i saygı tesis etmek için uygulandığını bildirmişlerdir¹.

UNICEF ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nun (SHÇEK) 2008 yılında gerçekleştirdiği bir araştırma ise Türkiye’de yaşayan 7-18 yaşları arasındaki çocukların aile içinde %45’inin fiziksel istismara, %51’inin duygusal istismara ve %25’inin de ihmale maruz kaldığını ortaya çıkarmıştır².

Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Balkan Ülkeleri Epidemiyolojik Araştırması’nın Türkiye sonuçlarına (14 Ocak 2013) göre İzmir, Zonguldak ve Denizli illerinde 11-13-16 yaş gruplarına yönelik gerçekleştirilen araştırmada toplam 7 bin 540 çocuğa ulaşıldı. Çocukların yüzde 78.6’sı birden fazla istismara maruz kaldığını beyan etti. Diğer taraftan çocukların yüzde 70.4’ü psikolojik, yüzde 58.1 fiziksel istismara maruz kaldıklarını, yüzde 42.4’ü ise ihmale uğradıklarını belirtti. 16 yaş grubundaki çocuklar, en çok istismara uğrayan yaş grubu olarak belirlendi³.

Çok küçük çocuklara yönelik şiddet - Bu tür şiddet uzun süreli sağlık sorunlarına, hatta ölüme neden olabilir. Örneğin bir bebeği sallamak beyin hasarına veya ölüme yol açabilir.

Fiziksel şiddet - Çocuklara yönelik çoğu fiziksel şiddet ölüme veya uzun süreli yaralanmalara neden olmaz. Genellikle çocukların uslu durmasını sağlamak için kullanılır. Kaba davranışlar ve cezalandırma tüm dünyada yaşanmaktadır. Ancak çocuklar bu fiziksel veya onur kırıcı cezalar olmaksızın disiplin verilmeyi tercih ettiklerini ifade etmektedirler. Dünyada yalnızca 16 ülkede çocuklara evde fiziksel ceza verilmesini yasaklayan yasalar vardır.

Duygusal şiddet - Aileler çocukları cezalandırmak için fiziksel şiddetin yanı sıra sıklıkla duygusal şiddet kullanırlar. Bir çocuğa hakaret etmek, ad takmak, tehditte bulunmak, çocuğu yalnız bırakmak veya onu reddetmek de kesin duygusal şiddet çeşitleridir.

İhmal - Bu, ailelerin çocuklarının güvenli ve sağlıklı bir şekilde büyümek için ihtiyaç duydukları her şeyi sağlamaması ve onları tehlikelerden korumamaları anlamına gelir. Kız çocukları ile engelli çocuklar en çok ihmale maruz kalan çocuklardır.

1 Turla, A., Dündar, C. & Özkanlı, C. (2010), “Prevalence of Childhood Physical Abuse in a Representative Sample of College Students in Samsun, Turkey”, Journal of Interpersonal Violence, vol. 25, no. 7, pp. 1298–1308.

2 Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması
<http://panel.unicef.org/vera/app/var/files/c/o/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf>

3 www.becan.eu

Cinsel şiddet - Çocuklar çoğunlukla ailelerindeki erkekler ve erkek çocuklar tarafından cinsel ilişkiye zorlanır, taciz edilir veya kendilerini rahatsız edecek şekilde elle sarkıntılığa uğrarlar. Kız çocuklarıyla erkek çocukları genellikle bir aile üyesi tarafından evlerinde cinsel istismara uğrarlar. Kız çocuklarının yüzde bir ila 21'i arası 15 yaşına gelene kadar cinsel olarak istismara uğramıştır.

Erken yaşta evlendirme - Tüm dünyada 82 milyon kız çocuğu 18 yaşına gelmeden evlendirilmektedir. Çoğu çok daha küçük yaşta ve daha yaşlı erkeklerle evlenmeye zorlanırlar. Bunun ardından zorla cinsel ilişki de dahil olmak üzere şiddete maruz kalırlar.

Zararlı geleneksel adetler - bazı geleneksel adetler çocuklara karşı şiddet uygulanmasını içerir; örneğin namus cinayetleri, erkekler kız çocuklarının ailenin 'namusu' adına, örneğin evlilik dışı cinsellik yaşadığı için veya düzenlenmiş bir evliliği reddettiği için öldürürler.

Aile içi şiddete tanık olma - Tüm dünyada 133 ila 275 milyon arası çocuk genellikle kendi evlerinde ana-babalar arasında yaşanan aile içi şiddete tanık olmaktadır. Bu tür şiddet çocukların hisleri, gelişimleri ve yaşamları boyunca diğer kişilerle nasıl ilişkiler kuracakları üzerinde etkiler yapar. Ailede kadınlara yönelik şiddet varsa aynı zamanda çocuklara yönelik şiddet de vardır.

Ana-babalar, üvey ana-babalar, koruyucu aile, erkek kardeşler ve kız kardeşler, akrabalar ve çocukların bakımıyla ilgilenen diğer kişiler evde çocuklara yönelik şiddetin sorumlusu olabilirler.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye'de Kadına Karşı Şiddet ve Aile İçi Şiddet ile ilgili Opuz Kararından Alıntılar

"195. Hükümet'in aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için çare teşkil ettiğini kaydettiği 4320 sayılı Kanun'un uygulanmasında ciddi sorunlarla karşılaştığı anlaşılmaktadır. Yukarıda kaydedilen kuruluşların gerçekleştirdiği araştırma, polis karakollarına aile içi şiddet şikayetinde bulunulduğunda, polis memurlarının şikayetleri soruşturmadığı ancak mağdurların eve dönmeleri ve şikayetlerini geri almaları için arabuluculuk görevi üstlendiklerini göstermektedir. Bu bağlamda, polis memurları sorunu, "müdahale edemeyecekleri bir aile meselesi" olarak görmektedir (bkz. paragraflar 92, 96 ve 102).

198. AİHM, yukarıda kaydedilenler ışığında, başvuranın itiraz edilemeyecek istatistik bilgilere dayanarak aile içi şiddetin esas olarak kadınları etkilediğine ve Türkiye'deki genel ve ayrımcı adli pasifliğin, aile içi şiddeti teşvik eden bir atmosfer yarattığına ilişkin prima facie bir göstergenin mevcudiyetini ispat edebildiği kanaatindedir.

200. Türkiye'deki genel ve ayrımcı adli pasifliğin, kasıtlı olmasa dahi, esas olarak kadınları etkilediğine ilişkin yukarıda kaydedilen tespitini göz önüne alan AİHM, başvuran ve annesinin çektikleri sıkıntının kadınlara karşı ayrımcılık türlerinden biri olan cinsiyete dayalı şiddet olarak kabul edilebileceği kanaatindedir. Hükümet tarafından son yıllarda yürütülen reformlara rağmen, geçmiş yıllarda mevcut davada tespit edildiği gibi adli sistemin genel pasifliği ve saldırganların cezadan muaf olması aile içi şiddeti çözmeye uygun adimin atılmasında gereken sorumluluğun alınmadığını göstermektedir.

201. AİHS'nin 2. ve 3. maddelerince güvence altına alınan haklarından yararlanmada başvurana ve annesine kanun önünde eşitlik sağlama hususundaki iç hukuk yollarının etkili olmadığı göz önüne alındığında, AİHM başvurana iç hukuk yollarını tüketme gereğinden muaf tutan özel koşulların mevcut olduğu sonucuna varır. Bu nedenle, AİHS'nin 14. maddesine dayanılarak yapılan şikayet hususunda Hükümet'in iç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin itirazını reddeder."

(Kaynak: www.ahimiz.org.tr)

Tablo 4: Çocuğa Karşı Evde ve Aile İçinde Şiddet Göstergeleri

Göstergeler	Atılması gereken adımlar	Ulusal Düzey	Yerel Düzey
<p>Gösterge Alanının İnsan Hakları Hukukundaki Temel Dayanakları: CHS maddesi 18.1, 18.2, 19 ve 37; GY8; GY13; ICCPR maddesi 4(1), 23(1, 4), 24(1), GY 3, 17ve 18; ICESCR maddesi 10(1,3), 12(1); (2b) ve (c), 23), 6, 11(2) 13, 14, GY 5, 11, 13, 17, 18, CAT Madde 10, Avrupa Sosyal Şartı (gözetimden geçirilmiş) madde 7 ve 17, Avrupa Konseyi Lanzarote Sözleşmesi (cinsel istismar).</p> <p>GÖSTERGELER: Gerekli koşulların yaşama geçip geçmediğinin izlenmesi için sorulması gereken sorular</p> <p>Not: Tüm göstergeler ayrımcılık zemini olabilecek özellik ve konulara göre ayrıştırılmalıdır; örneğin, cinsiyet, yaş, engellilik, etnik köken, sosyal durum, taşa/kent vb. Ayrıştırma olmadan dezavantajlı grupların yaşadıkları zorlukları göremeyiz.</p> <p>Not: STK'lar bu göstergelerden birini, bazılarını ya da tümünü izlemelerinde kullanabilirler. Ancak bu kriterlerinin mali ve insan kaynağı kapasitelerine, buldukları yerin gereksinimlerine, hedef ve amaçlarına, çalışma alanlarına bağlıdır.</p>	<p>Önleme</p> <ul style="list-style-type: none"> Çocuğa karşı şiddetle müdahale eylem planı STKların katılımıyla düzenli aralıklarla gözden geçiriliyor mu? Şiddet içermeyen disiplin yöntemlerinin ve olumlu/şiddetsiz ebeveynlik eğitimleri ile ilgili ayrılan bütçe? <p>Koruma</p> <ul style="list-style-type: none"> Çocuk Koruma Kanunu Merkezi Koordinasyonu yapılanmasında Barolar ve STKların katılımı ön-görülüş müdür? Ev içinde şiddet mağduru çocuk için özel kurumsal yapılanma var mıdır (şiddet mağduru kadınlarda olduğu gibi)? <p>Hesap Verebilirlik</p> <ul style="list-style-type: none"> Ceza Kanunu'nun 232Ş2 maddesi yetiştiklere disiplin yetkisini korumakta ve evde açıkça fiziksel cezalandırmayı yasaklamaktadır. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi ve BM Çocuk Hakları Komitesi kararları gereği yasadan bu kısmın kaldırılması için atılan adımlar var mıdır? Ceza Kanunu uyarınca (TCK 278, 279, 280) ev/aile içi şiddet dahil şiddetli raporlama yükümlülüğü olan yetkililerin şiddet failleri ya da başka kişiler tarafından misillemeye maruz kalmamaları için gerekli gizlilik ve koruma mekanizmaları belirlenmiş mi? 	<p>Ulusal Düzey</p> <ul style="list-style-type: none"> Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Komitesi Genelgesi ile (Başbakanlık Genelgesi 3 Nisan 2012) oluşturulması gereken il komitesi ilinizde oluştu mu? İl komitesine üye STKlar hangileridir? Çocuk Koruma Kanunu İl Koordinasyonu yapılanmasında Barolar ve STKların katılıyor mu? <p>Yerel Düzey</p> <ul style="list-style-type: none"> Yerel yönetimlerin ve merkez kurumların taşa teşkilatların çocuğa karşı ev içi şiddet ile ilgili çocuklar için kolay ulaşılabilir, şiddet uygulayandan misilleme riski yaratmayan şikayet mekanizmaları var mı? (mahallelerde kutular, ile özgü telefon hatları, belediye ve valiliklerde, okullarda, kurumlarda şikayet masaları vb) Yerelde raporlama yükümlülüğü olan yetkililer (öğretmen, sağlık çalışanı, sosyal hizmet görevlisi, muhale/köy muhtarı vb) için raporlama yapılırken izlenecek yol, kime raporlanacağı, raporlama olduktan sonra atılması gerekli adımları anlatan kılavuz var mı? Ev/aile içi şiddete uğrayan çocuklar için yerel düzeyde (ilinizde, ilçenizde) rehabilitasyon hizmeti verebilecek kurumlar var mı? Çocuk Hakları İl Çocuk Komitesi ve İl Çocuk Komitesi çocuğa karşı ev içi şiddet ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları yapıyor mu? İliniz/ilçenizi temsil eden milletvekilleri, vali ve kaymakamlar, belediye başkanları tarafından çocuğa karşı ev/aile içi şiddetin kabul edilemez olduğunu belirten / kabul edilebilir olduğunu reddeden açıklama sayısı? İl/ilçe düzeyinde şiddet içermeyen disiplin yöntemlerinin ve olumlu/şiddetsiz ebeveynlik eğitim-leri ile ilgili harcanan bütçe 	
<p>SÜREÇ GÖSTERGELERİ</p> <p>(Yasalarda güvence altına alınan ve politikalarla uygulama planı yapılan hakların hayata geçmesi için gösterilen çaba)</p> <p>Son bir yıl içinde/raporlama dönemi içindeki değişim</p>	<p>Önleme</p> <ul style="list-style-type: none"> Ulusal düzeyde ev/aile içi şiddeti önlemeye yönelik kampanya yapılıyor mu? Yasa/politika yapıncılar tarafından çocuğa karşı ev/aile içi şiddetini kabul edilemez olduğunu belirtten / kabul edilebilir olduğunu reddeden açıklama sayısı? Şiddet içermeyen disiplin yöntemlerinin ve olumlu/şiddetsiz ebeveynlik eğitimleri ile ilgili harcanan bütçe? 	<p>Rehabilitasyon</p> <ul style="list-style-type: none"> Ev/aile içi şiddete uğrayan çocuklar için rehabilitasyon merkezleriyle ilgili asgari standartlar belirlenmiş mi? 	<p>YAPISAL GÖSTERGELER</p> <p>(Yasalar, ulusal eylem planları, kurumsal/alansal eylem planları, strateji belgeleri, kurumsal strateji belgeleri, kurulu ulusal ve yerel mekanizmalar, il eylem planları, ulusal bütçe, yerel bütçe vb.)</p>

<p>SÜRECİ GÖSTERGELERİ (devamı...)</p>	<p>Koruma</p>	<ul style="list-style-type: none"> Çocukla çalışılan ya da çalışmaları çocuğun aile içinde şiddetten koruyacak olan görevlilerin (tıp doktoru, öğretmen, aile danışmanı, polis memuru, vb.) çocuğa karşı şiddeti tesbit edip koruma önlemleri alabilmesini kolaylaştırıcı kılavuzlar var mı? Varsa, yaygınlaştırılıyorlar mı? Çocukla çalışılan ya da çalışmaları çocuğun aile içinde şiddetten koruyacak olan görevlileri bildirim sonrası koruyan ve bildirim anonimliğini sağlayan önlemler alınıyor ve uygulanıyor mu? Şiddet içermeyen disiplin yöntemlerinin ve olumlu/şiddetsiz ebeveynlik eğitimleri için yaygın bilgilendirme materyalleri var mı? 	<ul style="list-style-type: none"> Çocukla çalışılan ya da çalışmaları çocuğun aile içinde şiddetten koruyacak olan görevlilerin (tıp doktoru, öğretmen, aile danışmanı, polis memuru, vb.) çocuğa karşı şiddeti tesbit edip koruma önlemleri alabilmesini kolaylaştırıcı kaç eğitim yapıldı, kaç görevliye ulaşıldı? Çocukla çalışılan ya da çalışmaları çocuğun aile içinde şiddetten koruyacak olan görevlileri bildirim sonrası koruyan ve bildirim anonimliğini sağlayan önlemler alınıyor ve uygulanıyor mu? Şiddet içermeyen disiplin yöntemlerinin ve olumlu/şiddetsiz ebeveynlik eğitimleri için yaygın bilgilendirme materyalleri ve eğitimleri ulaştırılan aile sayısı (il, ilçe, köy, meclis, annelere, babalara, çocuklara, değişik engelli gruplarına, vb.) nedir? il/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar.
<p>Hesap Verebilirlik</p>	<p>Hesap Verebilirlik</p>	<ul style="list-style-type: none"> Resmi olarak çocuğa karşı ev/aile içi şiddet vakalarını raporlamadığı için hakkında soruşturma açılan memur sayısı? Resmi olarak raporlanan çocuğa karşı ev/aile içi şiddet vakalarını izleyip çocuk için koruma önlemlerini sağlamak için soruşturma açılan kolluk, savcı, hakim gibi adaletin yerine gelmesiyle görevli sayısı? Ev/aile içi şiddet ile ilgili kovuşturma açılmış, yapılmış, ceza almış, ve ceza çekmekte olan vakaların sayısı? 	<ul style="list-style-type: none"> il/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar.
<p>Rehabilitasyon</p>	<p>Rehabilitasyon</p>	<ul style="list-style-type: none"> Her il/ilçede ev/aile içi şiddet görmüş çocuğa psikososyal destek ve rehabilitasyon hizmeti verilebilen kurum ve/veya görevli sayısı? Sağlık bakımı ve toplumsal destek hizmetleri veren görevlilere ev/aile içi şiddet ile ilgili verilen eğitim materyalleri 	<ul style="list-style-type: none"> il/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar.
<p>Önleme</p>	<p>Önleme</p>	<ul style="list-style-type: none"> Adalet, eğitim, sağlık, sosyal hizmet vb. sistemler tarafından tespit edilen ve raporlanan ev/aile içi ÇKŞ vaka sayısı/sayısında bir önceki yıla değişim Ev/aile içi ÇKŞ, özellikle cinsel istismar vakalarında alınan caydırıcı adli ceza kararları/ortalama mahkumiyet süresi 	<ul style="list-style-type: none"> il/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar.
<p>Koruma</p>	<p>Koruma</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hastane istatistikleri, kolluk gücü istatistiklerinden alınan bilgiler ışığında ev/aile içi ÇKŞ vakalarındaki değişim (bir önceki yıla göre) 18 yaş altı evlendirilmiş kız ve erkek çocuk sayısındaki değişim (bir önceki yıla göre)? 	<ul style="list-style-type: none"> il/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar.
<p>Hesap Verebilirlik</p>	<p>Hesap Verebilirlik</p>	<ul style="list-style-type: none"> Ev/aile içi ÇKŞ'in bildirilmesi ile kolluk gücü ve diğer yetkililer tarafından takibi için geçen ortalama süre nedir? Bir önceki yıla göre bu süredeki değişim nedir? Resmi olarak "tekrar" raporlanmış ev/aile içi ÇKŞ sayısının toplam raporlanmış (ilk kez ve tekrar) ev/aile içi ÇKŞ sayısına oranı? Bir önceki yıla göre bu süredeki değişim nedir? 	<ul style="list-style-type: none"> il/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar.
<p>Rehabilitasyon</p>	<p>Rehabilitasyon</p>	<ul style="list-style-type: none"> Rehabilitasyon ve psikososyal hizmet merkezler ve görevlilerine gönderilmiş/yönlendirilmiş ev/aile içi ÇKŞ mağduru çocuk sayısı? Tekrar (aynı çocuk birden fazla) rehabilitasyon ve psikososyal hizmet merkezlerine ve görevlilerine gönderilmiş/yönlendirilmiş ev/aile içi ÇKŞ mağduru çocuk sayısının toplam sayıya oranı? 	<ul style="list-style-type: none"> il/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar.
<p>Gerekli bilgilerin toplanması için kullanılacak kaynaklar ve araçlar</p>	<p>Gerekli bilgilerin toplanması için kullanılacak kaynaklar ve araçlar</p>	<p>Resmi Kurumların raporları, ulusal ve il düzeyinde yayınlanmış istatistikler, Adalet Bakanlığı istatistikleri, TBMM İnsan Hakları Komisyonu raporları, Kamu Denetçisi Raporları, İnsan Haları Ulusal Kurumu raporları, Emniyet Müdürlüğü Raporları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı raporları (merkezi ve il düzeyinde), Yargı Bilgileri: Mahkeme dosyalarından elde edilecek bilgiler, Sivil Toplum raporları, Üniversite kaynaklı raporlar, aile/ev içi şiddet ile ilişkin hazırlanmış master ve doktora tezleri, Yazılı ve görsel medya haberleri</p>	<p>Resmi Kurumların raporları, ulusal ve il düzeyinde yayınlanmış istatistikler, Adalet Bakanlığı istatistikleri, TBMM İnsan Hakları Komisyonu raporları, Kamu Denetçisi Raporları, İnsan Haları Ulusal Kurumu raporları, Emniyet Müdürlüğü Raporları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı raporları (merkezi ve il düzeyinde), Yargı Bilgileri: Mahkeme dosyalarından elde edilecek bilgiler, Sivil Toplum raporları, Üniversite kaynaklı raporlar, aile/ev içi şiddet ile ilişkin hazırlanmış master ve doktora tezleri, Yazılı ve görsel medya haberleri</p>

Okul ve Eğitim Ortamlarında Şiddet

© UNICEF/NYHQ2011-1150/Kate Holt

Okul ve eğitim ortamlarındaki şiddetin kapsamı ve büyüklüğü büyük ölçüde gizli kalmaktadır. Etkili önleme politikaları ve mekanizmalarının oluşturulabilmesi, şiddetin mağdurlarına ve tanıklarına gerekli desteğin sunulabilmesi ve eğitim ortamlarının şiddetten masun kılınabilmesi için şiddetin üzerindeki örtünün kaldırılması, tanınması, yasaklanması ve önlemenin öncelikli bir eylem alanı haline getirilmesi gerekmektedir. Böylelikle eğitimin, şiddeti mazur gören davranışların değiştirilebildiği ve şiddet içermeyen davranışların öğrenilebildiği bir çevrenin oluşturulması için sahip olduğu potansiyel harekete geçirilebilir.

Aile ortamından sonra çocuğun en yakın bakım aldığı yerlerin önünde eğitim ortamları gelmektedir. Eğitim ortamları, Türkiye'deki mevcut sistematikte yaygın ve örgün eğitim kurumları olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar açısından baktığımızda yaygın eğitim içinde özel önem atfedilmesi gereken kurumlar “özel eğitim kurumları” ve “kurslar”dır. Örgün eğitim açısından ise okul öncesi eğitimi de içerecek biçimde ilk öğretim, orta öğretim kurumları çocuklar ile ilgili konularda ele alınması gereken kurumlardır.

ÇHS'nin 29. Maddesinin birinci fıkrasında eğitimin amaçları tarif edilmiş ve Sözleşmeye taraf devletlere eğitimin, insan haklarına yönelik saygının, gelişmesi dahil çocuğun potansiyelinin tam olarak ve bütünlüklü gelişimi, kimlik ve bağlılık duygusunun gelişmesi, çocuğun sosyalleşmesi ve başkalarıyla etkileşimi ve çevreyle etkileşimini sağlama yükümlülüğünü vermiştir. (Çocuk Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 1 “Eğitimin Amaçları”, Madde 29 (1), 2001).⁴

Her çocuğun hakkı olan eğitim, çocuğa yaşam becerileri kazandıracak, çocuğun insan haklarının hepsinden tam olarak yararlanma kapasitesini güçlendirecek ve uygun insan hakları değerlerini içeren bir kültürü yaygınlaştıracak bir eğitim olmalıdır. Amaç, becerilerini, öğrenme ve diğer alanlardaki kapasitelerini, insan olarak saygınlığını, öz saygısını ve kendine güvenini geliştirerek çocuğun güçlendirilmesidir. Bu bağlamda “eğitim”, örgün okul eğitiminin çok ötesine geçerek, çocuklara tek tek veya toplu olarak kişiliklerini, yeteneklerini ve becerilerini geliştirme, toplum içinde eksiksiz ve doyurucu bir yaşam sürdürme imkanlarını yaşam deneyimlerini ve öğrenme süreçlerini kapsamaktadır.⁵

Okullar çocuklara dayanışma, hoşgörü ve saygı değerlerini öğrenme ve içselleştirme olanaklarını sunar ve “şiddet içermeyen davranış ve ortamların” yaygınlaştırılması, öğrenciler ve okul personeli arasında, öğrencilerin kendi aralarında ve daha geniş topluluklarda gerilimlerin azaltılması ve çatışmaların gideril-

4 Bkz <http://www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/CRC-GCs.pdf>

5 agy

© UNICEF/SWZ/00661/GIACOMO PROZZI

mesi için önemli bir kaynak olarak hizmet ederler. Ne yazık ki, günümüz şartlarında pek çok çocuk için okul ortamı şiddete maruz kaldıkları ve şiddeti öğrendikleri farklı bir evreni temsil etmektedir. Çocuklar, salt okul kapılarından bir kez içeri girdiler diye insan haklarını yitirmiş olmazlar. Dolayısıyla, eğitimin çocuğun onuruna saygı gösterecek, madde 12 (1) uyarınca çocuğun görüşlerini serbestçe dile getirmesine imkan verecek ve okul yaşamına katılmasını sağlayacak biçimde verilmesi gerekir. Eğitimde gözetilecek bir başka husus da disipline getirilen ve madde 28 (2)'de belirtilen katı sınırlara uyulması ve okulların şiddetten arındırılmasıdır.

Yapılan pek çok araştırma, şiddet ve şiddet tehdidinin çok ciddi davranışsal sorunlara yol açtığını, öğretmenlere ve okul arkadaşlarına yönelik fiziksel ve sözel şiddetin sınıf içindeki öğretme-öğrenme süreçlerini, toplumsal ilişkileri ve toplumsal bütünleşme süreçlerini de olumsuz olarak etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Okuldaki yıkıcı ve anti-sosyal davranışlar, öğrencileri öğrenme süreçlerinden, öğretmenleri de bilgi ve değerlerin taşıyıcısı ve öğreticisi olma işlevinden uzaklaştırmaktadır.

Şiddet mağduru çocuk için okul kendini geliştirebileceği, bireysel gelişimine katkıda bulunacak bir fırsat olmaktan çıkarak bir işkence haneye dönüşebilmektedir. Şiddetin verdiği acı, travma ve korku, eğitimin sağlayacağı potansiyeli, keşfetmenin ve öğrenmenin heyecanını ortadan kaldırır. Okul başarısındaki düşüşler, sağlık ve yaşam konforundaki olumsuz gelişmeler, kendine güvenen bir birey olarak davranma kapasitesindeki bozulma, başkaları ile açık ve güvene dayalı ilişki kurma becerisindeki yoksunluk, çocuğun okulda şiddetle tanışmasının sonuçları olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Okulda yaşanan şiddetin olumsuz etkileri, yalnızca mağdur çocukla sınırlı kalmaz, aynı zamanda öğrenme ile bağdaşmayan bir kaygı ve güvensizlik atmosferi yaratarak, tanık olanların da hayatlarını etkiler. Sonuç olarak bireye ve topluma sağlayacağı yararlarla eğitim fırsatının kullanılması ciddi bir biçimde zarar görebilir.

Tablo 5: Çocuğa Karşı Okulda ve Eğitim Ortamlarında Şiddet Göstergeleri

Göstergeler	Atılması gereken adımlar	Önleme	
		Ulusal Düzey	Yerel Düzey
Gösterge Alanının İnsan Hakları Hukukundaki Temel Dayanakları: CHS madde 19, 28, 29 ve 37; GY8: GY13: ICCPR madde 4(1), 23(1.4), 24(1), GY 3, 17ve 18; ICESCR madde 10(1.3), 12(1); (2b) ve (c), 2(3), 6, 11(2), 13, 14, GY 5, 12, 13, 17, 18; CAT Madde 10, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek Protokol 1 madde 2, Avrupa Sosyal Şartı (gözden geçirilmiş) madde 7 ve 17 GÖSTERGELER: Gerekli koşulların yaşama geçip geçmediğinin izlenmesi için sorulması gereken sorular Not: Tüm göstergeler ayrımcılık zemini olabilecek özellik ve konulara göre ayrıştırılmalıdır; örneğin, cinsiyet, yaş, engellilik, etnik köken, sosyal durum, taşra/kent vb. Ayrıştırma olmadan dezavantajlı grupların yaşadıkları zorlukları göremeyiz. Not: STK'lar bu göstergelerden birini, bazılarını ya da tümünü izlemelerinde kullanabilirler. Ancak bu kendilerinin mali ve insan kaynağı kapasitelerine, buldukları yerin gereksinimlerine, hedef ve amaçlarına, çalışma alanlarına bağlıdır.			
	a. Mevzuatın Uluslararası İnsan hakları Sözleşmeleri ile uyumu	<ul style="list-style-type: none"> Mevzuat, bedensel ceza ve diğer aşağılayıcı ve kaba cezalandırma uygulamalarından bütün çocukları konuyor mu? Eğitim ortamlarında şiddet yasağı yasalarda açıkça yer alıyor mu? Yasalar eğitim ortamlarında çocuklara yönelik şiddet ile ilgili istisna ya da mazeret tanımını da açıkça yasaklıyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> Yasaların uygulanmasına dair il vailiği, geneleşmesi/talimatı mevcut mu? Yasaların uygulanmasına dair belediye başkanlığı, İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisinin kararları mevcut mu?
	b. Ulusal bir eylem programının mevcudiyeti	<ul style="list-style-type: none"> Çocuk yetiştirilme ve eğitimde şiddet içermeyen yaklaşımların yaygınlaştırılmasına yönelik ulusal bir eylem programı var mı? Varsa bütün kurumları kapsıyor mu? Kurumlar arası sorumluluk paylaşımı var mı? 	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal Eylem Programının hayata geçirilmesini sağlayacak il eylem planının mevcudiyeti ve etkililiği (Okul temelli şiddet Önleme Eylem Planları): Kurumlar arası sorumluluk paylaşımı var mı? Hedefte yönelik çocuk hakları temelli göstergelere sahip mi? Zamana dayalı planlama mevcut mu? Yeterli Bütçesi var mı? İzleme ve raporlama gösterlerini içeriyor mu? İnsan hakları etki değerlendirmesi içeriyor mu?
	c. Uygun ve yeterli bütçe	<ul style="list-style-type: none"> Ulusal eylem programının uygulanmasını bütünüyle uygulanmasını sağlayacak bütçe ayrılmış mı? Milli Eğitim sistemi için bütçeden ayrılan payın içinde şiddetle mücadele yer alıyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> "Okul temelli şiddet önleme eylem planının" uygulanmasına yönelik yeterli bütçe ayrılmış mı? İl MEB bütçelerinde şiddetle mücadele için ayrılan pay var mı? Yeterli mi? Bigesol kalınma ajanslarının destek programlarında çocuğa karşı şiddetin önlenmesi konusunda öncelik mevcut mu?
	d. Veri toplama ve analiz	<ul style="list-style-type: none"> Öngörülen sistemlerin, hizmetlerin, programların ve sonuçların evrensel standartlar temelinde sistematik bir biçimde izlenmesini sağlayacak kapsamlı ve güvenilir bir ulusal veri toplama sisteminin mevcudiyeti 	<ul style="list-style-type: none"> İl düzeyinde bütün okullarda (kent ve kır) meydana gelen şiddet vakalarını, bunlara ilişkin alınan tedbirleri ve sonuçları izlemeye yönelik veri toplama mekanizması mevcut mu? Alo 147 hattını işleten sistem bu özelliklere sahip mi? – e-okul sistemi içinde şiddet, sonuçları na, faililere ve alınan önlemlere ilişkin veri toplama olanağı mevcut mu?
e. Araştırma	<ul style="list-style-type: none"> Ülke çapında şiddetin kaynaklarını ortaya çıkaracak araştırmalar mevcut mu? 	<ul style="list-style-type: none"> İl düzeyinde okulda şiddetin kaynaklarını ortaya çıkaracak araştırmalar mevcut mu? 	

<p>YAPISAL GÖSTERGELER (devamı...)</p>	<p>Koruma</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Şiddet içermeyen yaklaşımlar, öğretmenlerin, bakım ve yargı sistemlerinde çocuklarla birlikte çalışan bütün personelin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitiminde yer alıyor mu? • Çocuklara şiddetli sorun çözümü ile ilgili eğitimler verilmesi eğitim sisteminin parçası mı? • Çocuklara cinsel üreme sağlığı eğitimleri eğitim sisteminde var mı? • Fiziksel ceza uygulamasını ve cezalandırmanın zalimce veya aşağılayıcı diğer biçimlerini ortadan kaldırmaya yönelik eğitsel ve diğer önlemler geliştirilmiş mi? Bu önlemlerin geliştirilmesinde ve uygulanmasında çocukların görüşüne yer veriliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • İli düzeyindeki okullarda ve eğitim ortamlarında şiddet içermeyen yaklaşımlar, öğretmenlerin, bakım ve yargı sistemlerinde çocuklarla birlikte çalışan bütün personelin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimine yer alıyor mu? • Çocuk Hakları II Komiteleri, Okul içi Çocuk Komisyonları, Okul-Aile birliklerinin okulda şiddet konusunda görüşleri alıyor mu? Bu görüşler değerlendiriliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • İfade Çocuk İzleme Merkezlerinin mevcudiyeti • İfade Şiddet Önleme Merkezinin mevcudiyeti • Alo 147 hattının mevcudiyeti 	<ul style="list-style-type: none"> • İfade Sığınma evinin mevcudiyeti • İfade Şiddet Kriz merkezini mevcudiyeti • İfade Şiddet Önleme Merkezinin mevcudiyeti 	<ul style="list-style-type: none"> • Bakıcılara ve öğretmenlere yönelik olarak Devlet, BM kuruluşları, STK'lar ve diğerleri tarafından geliştirilmiş, çocuk yetiştirme ve eğitimde pozitif ve şiddetten arınmış içerik taşıyan materyal ve örnekleri mevcut mu? Bütün eğitim kurumlarında kullanılıyor mu?
<p>Hesap Verebilirlik</p>	<p>Rehabilitasyon</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yasalarda eğitim ortamlarında şiddet olaylarının bildirilmesi ve takip edilmesine ilişkin etkin bir mekanizma var mı? • Yasalar ve politikalar eğitim ortamlarında çocukları ve eğitim çalışanlarını şiddetten (çocukları çocuğa, yetişkinden çocuğa, çocukları yetişkine, yetişkinden yetişkine) korunmasını garanti altına alıyor mu? • Şiddet durumlarında, çocukların da ulaşabileceği telafi yolları var mı? Örneğin tazminat, bakım ve tedavi giderleri vb. 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk yetiştirme ve eğitimde şiddet içermeyen yaklaşımların yaygınlaştırılmasına yönelik bir eylem programı var mı? Varsa bütün medya da dahil hükümet ve hükümet dışı kurumları kapsıyor mu? • Şiddet içermeyen yaklaşımlar, öğretmenlerin, bakım ve yargı sistemlerinde çocuklarla birlikte çalışan bütün personelin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitiminde yer alıyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • E-okul sistemi, şiddet olaylarına ilişkin bilgi alanı içeriyor mu? • İfade/Köy/mahallelerde okullarda çocuklara şiddetsiz sorun çözüme ile ilgili eğitimler veriliyor mu? • Toplanan veriler periyodik aralıklarla değerlendiriliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • Okul Müdürleri, Polis, Savcılar, Hakimler Çocuk Koruma Yasasını ve Türk Ceza Kanunundaki çocuğa karşı şiddet hükümlerini tam olarak uyguluyorlar mı? • Fiziksel cezalandırma vakaları ailenin evinin dışındaki mekanlarda – örneğin okullarda, diğer kurumlarda, alternatif bakım ortamlarında- ortaya çıktığında etkili kovuşturma yapılıyor mu? • Bu tür bütün yerlerde çocuklar ve temsilcileri, çocuk dostu danışmanlık, savunu ve şikayet usullerine gizlilik kuralları içinde ulaşılabiliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • E-okul sisteminin raporları • Alo 147 hattının raporları • İl Eylem Planı İlerleme raporları
<p>Önleme</p>	<p>Koruma</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Faillere yönelik disiplin işlemleri ve cezalandırma sistemi caydırıcı güce sahip mi? • Gerekli hukuksal ve diğer yardımlarla birlikte konu yargıya intikal ettirilebiliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziksel cezalarla diğer zalimce veya aşağılayıcı cezalandırma biçimlerinin ortadan kaldırılmasında ne kadar yol aldıklarını izliyor mu? • Disiplin sistemlerinin ve çocuklara nasıl muamele edildiğini izlemeye yönelik mekanizma oluşturulmuş mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • Her tür fiziksel cezanın, aşağılayıcı veya zalimce ceza uygulamalarının yasaklandığı ve bu tür uygulamalar karşısında yaptırımlara başvurulacağı, hangi ortamlarda olurlarsa olsunlar gerek çocuklar, gerekse çocuklar için ve onlarla birlikte çalışanlar tarafından biliniliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk yetiştirme ve eğitimde şiddet içermeyen yaklaşımların yaygınlaştırılmasına yönelik bir eylem programı var mı? Varsa bütün medya da dahil hükümet ve hükümet dışı kurumları kapsıyor mu? • Şiddet içermeyen yaklaşımlar, öğretmenlerin, bakım ve yargı sistemlerinde çocuklarla birlikte çalışan bütün personelin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitiminde yer alıyor mu? • Okullarda şiddete ilişkin izleme göstergeleri var mı? Göstergeler şiddetin farklı biçimlerini tanımlıyor mu? Yeterli ve güvenilir veri toplama için gerekli mekanizmalar oluşturulmuş mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • Faillere yönelik disiplin işlemleri ve cezalandırma sistemi caydırıcı güce sahip mi? • Gerekli hukuksal ve diğer yardımlarla birlikte konu yargıya intikal ettirilebiliyor mu?
<p>SÜREÇ GÖSTERGELERİ (Yasalarda güvence altına alınan ve politikalarla uygulama planı yapılan hakların hayata geçmesi için gösterilen çaba) Son bir yıl içinde/raporlama dönemi içindeki değişim</p>	<p>Hesap Verebilirlik</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziksel cezalarla diğer zalimce veya aşağılayıcı cezalandırma biçimlerinin ortadan kaldırılmasında ne kadar yol aldıklarını izliyor mu? • Disiplin sistemlerinin ve çocuklara nasıl muamele edildiğini izlemeye yönelik mekanizma oluşturulmuş mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • Her tür fiziksel cezanın, aşağılayıcı veya zalimce ceza uygulamalarının yasaklandığı ve bu tür uygulamalar karşısında yaptırımlara başvurulacağı, hangi ortamlarda olurlarsa olsunlar gerek çocuklar, gerekse çocuklar için ve onlarla birlikte çalışanlar tarafından biliniliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk yetiştirme ve eğitimde şiddet içermeyen yaklaşımların yaygınlaştırılmasına yönelik bir eylem programı var mı? Varsa bütün medya da dahil hükümet ve hükümet dışı kurumları kapsıyor mu? • Şiddet içermeyen yaklaşımlar, öğretmenlerin, bakım ve yargı sistemlerinde çocuklarla birlikte çalışan bütün personelin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitiminde yer alıyor mu? • Okullarda şiddete ilişkin izleme göstergeleri var mı? Göstergeler şiddetin farklı biçimlerini tanımlıyor mu? Yeterli ve güvenilir veri toplama için gerekli mekanizmalar oluşturulmuş mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • Okul Müdürleri, Polis, Savcılar, Hakimler Çocuk Koruma Yasasını ve Türk Ceza Kanunundaki çocuğa karşı şiddet hükümlerini tam olarak uyguluyorlar mı? • Fiziksel cezalandırma vakaları ailenin evinin dışındaki mekanlarda – örneğin okullarda, diğer kurumlarda, alternatif bakım ortamlarında- ortaya çıktığında etkili kovuşturma yapılıyor mu? • Bu tür bütün yerlerde çocuklar ve temsilcileri, çocuk dostu danışmanlık, savunu ve şikayet usullerine gizlilik kuralları içinde ulaşılabiliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • E-okul sisteminin raporları • Alo 147 hattının raporları • İl Eylem Planı İlerleme raporları

Çocuğa Karşı Şiddet Göstergeleri

Tablo 5: *devamı...*

Göstergeler	Atılması gereken adımlar	Ulusal Düzey	Yerel Düzey
<p>SONUÇ GÖSTERGELERİ (Yapısal çerçeve ve bunun gerçekleşmesi için süreçte harcanan çabalar çocukların ve destek çevresinin hayatında nasıl görünüyor? Çocukların hayatlarında olumlu değişiklik yaratmış mı?) Son bir yıl içinde/raportlama dönemi içindeki değişim</p>		<p>Çocukların durumu açısından:</p> <ul style="list-style-type: none"> Okula dönen çocuk sayısında değişim nedir? İdari ve/veya adli şikayet yollarına başvuran çocuk (veya ebeveyn) sayısında değişim nedir? Eğitim ortamlarında gördüğü şiddetten dolayı v.b. sağlık kurumlarına sevk edilen çocuk ve eğitim personeli sayısı nedir, değişim nedir? (ayrıca: tedavi giderlerinin devlet tarafından karşılanıp karşılanmadığı bilgisi ve şiddet vakasının sağlığına kavuşturulma/ travma giderme ile ilgili izlenip izlenmediği bilgisi) Eğitim ortamlarında şiddet yasağı bilgisini de içeren kaç çocuk hakları eğitimi gerçekleştirdi? Kaç çocuk bu eğitimleri aldı? Her dönem bu eğitimler tekrarlanıyor mu? Eğitim programlarında uluslararası çocuk hakları metinlerinden alıntı var mı/referans verilmiş mi? Gerekli hukuksal destek verilerek eğitim ortamlarındaki şiddet vakaları yayımlanan kitap, kılavuz, vb. yayınların sayısı? Eğitim ortamlarında şiddetle mücadele için çocukların kullanımını yayımlanan kitap, kılavuz, vb. yayınların sayısı? Merkezi hükümet kurumları ve yerel kurum ve kuruluşlar tarafından toplanan/derlenen eğitimde şiddet verileri ile politika, yasal, uygulama değişimleri, ayarlamaları yapıldı mı? bunlar nelerdir? Kaç kez yapıldı? 	
		<p>İL ÖLÇEĞİNDE (Son 12 ay içinde):</p> <ul style="list-style-type: none"> Okulda şiddet nedeniyle okula devamsızlık yapan çocuk sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Okulda şiddet nedeniyle okuldan ayrılan çocuk sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Destekte ihtiyaç duyan çocuklara yönelik geliştirilmiş yönlendiricilik-egiticilik programlarının sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Risk etmenlerinden ve her türlü şiddet göstergeleri ve bunların nasil yorumlanacağına ilişkin rehberlik almış öğretmen/egitmen sayısında değişim (artma-azalma) nedir? 	
		<p>OKUL ÖLÇEĞİNDE (Son 12 ay içinde):</p> <ul style="list-style-type: none"> Okulda okul yönetiminden / öğretmenlerden öğrenciye yönelik sözlü taciz sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Okulda okul yönetiminden / öğretmenlerden öğrenciye yönelik fiziksel taciz sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Okulda okul yönetiminden / öğretmenlerden öğrenciye yönelik aşağılayıcı ve tehdit edici davranış sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Okulda okul yönetiminden / öğretmenlerden öğrenciye yönelik sözlü tacizine uğrayan çocuk sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Okulda okul yönetiminden / öğretmenlerden öğrenciye yönelik fiziksel tacizine uğrayan çocuk sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Okulda okul yönetiminden / öğretmenlerden öğrenciye yönelik sözlü tacizine uğrayan çocuk sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Okulda Arkadaş gruplarından dışlanan çocuk sayısında değişim (artma-azalma) nedir? Okulda eşyalarına el konulan çocuk sayısında değişim (artma-azalma) nedir? 	
		<p>İL ÖLÇEĞİNDE (Son 12 ay içinde) :</p> <ul style="list-style-type: none"> Eğitim sisteminin her kademesinde yer alanlara yönelik olarak Eğitimde çocuğa karşı şiddet ve eğitimcilerin sorumluluklarına dair düzenlenen hizmet içi eğitim sayısında değişim (artma-azalma) nedir? 	

<p>SONUÇ GÖSTERGELERİ (devamı...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • İl Ölçeğinde (Son 12 ay içinde): • Çocuk Hakları ve 13. Nolu Genel Yorum temelinde eğitim sektöründe çocuk bakımı ve koruması alanında başlatılan ve gerçekleştirilen araştırma sayısında değişim (artma-azalma) nedir? • İl Ölçeğinde (Son 12 ay içinde) • hedefe yönelik olarak İl Valiliği ve İl Eğitim Müdürlüğü tarafından başlatılan ve sürdürülen şüdele karşı kampanya ve bu kampanyaya katılan okul sayısındaki artış • İl Ölçeğinde(Son 12 ayda) • ALO 147 hattına yapılan şiddet şikayeti sayısındaki artış <p>il Ölçeğinde</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocuk Dostu Okul projesi başlatılan okul sayısındaki değişim (artma-azalma) nedir? • Eğitim ortamlarında şiddet yasağı bilgisini de içeren kaç çocuk hakları eğitimi gerçekleştirildi? Kaç çocuk bu eğitimleri aldı? Her dönem bu eğitimler tekrarlanıyor mu? • Eğitim programlarında uluslararası çocuk hakları metinlerinden alıntı var mı/referans verilmiş mi? • Eğitim ortamlarında şiddetle mücadele için çocukların kullanımını yayımlanan kitap, klavuz, vb. yayınların sayısı? • İdari ve/veya adli şikayet yollarına başvuran çocuk (veya ebeveyn) sayısındaki değişim (artma-azalma) nedir? • Gerekli hukuksal destek verilerek eğitim ortamlarında şiddet vakaları yaygınlaştırmaya intikal ettirilebiliyor mu? Kaç vaka etirildi? Çocuğun lehine kaç karar verildi? • Eğitim ortamlarında görüldüğü şiddetten dolayı hastane ve/veya sağlık ocağı vb. sağlık kurumlarına sevk edilen çocuk ve eğitim personeli sayısı nedir?(ayrıca: tedavi giderlerinin devlet tarafından karşılanıp karşılanmadığı bilgisi ve şiddet vakasının sağlığına kavuşturulma/travma giderme ile ilgili izlenmediği bilgisi) • Fiziksel cezalandırma vakaları okullarda, taşınmaz eğitim kurumlarında, YİBOlarda, PİOlarda ortaya çıktığında yapılan kaç kovuşturma var? Mağdur çocuğun lehine sonuçlanan ve mağduriyetini giderici tedbir alınan vaka sayısında değişim (artma-azalma) nedir? • İldeki merkezi hükümet kurumları ve yerel kurum ve kuruluşlar tarafından toplanan/derlenen eğitimde şiddet verileri değerlendirildi mi? bunlar nelerdir? Kaç kez yapıldı?
<p>Gerekli bilgilerin toplanması için kullanılacak kaynaklar ve araçlar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Resmi Kurumların raporları, Ülke ve İl düzeyinde yayınlanmış istatistikler, Adalet Bakanlığı istatistikleri, TBMM İnsan Hakları Komisyonu raporları, Kamu Denetçisi Raporları, İnsan Hakları Ulusal Kurumu raporları, Emniyet Müdürlüğü Raporları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı raporları, Millî Eğitim Bakanlığı (merkezi ve il düzeyinde) raporları • Yargı Bilgileri: (İdare Mahkemeleri ve Ceza Mahkemeleri) Mahkeme dosyalarından elde edilecek bilgiler • Sivil Toplum raporları: Eğitim Sendikalarının raporları, • Üniversite kaynaklı raporlar, ile ilişkin hazırlanmış konuyla ilgili master ve doktora tezleri • Alan bilgisi (öğrenciler, aileler, öğretmenler, ile anketler, odak grup görüşmeleri), • Yazılı ve görsel medya haberleri

Kurumlarda (bakım, rehabilitasyon, gözaltı, ceza infaz, vb.) Çocuğa Karşı Şiddet

Bakım ve adalet sistemi içinde çocuklara karşı şiddet, bir yandan yasaların ve bu yasaların uygulanmasında yaşanan sorunlar öte yandan mevcut davranış kalıpları nedeniyle meşrulaştırılmıştır. Çok uzun süre bedensel cezalandırma bir disiplin aracı olarak bakım ve gözetim altındaki “asi” çocuklara yönelik olarak uygulanmış bir sosyal politika aracı olarak kullanılmıştır.

Her ne kadar bedensel cezalandırmaya karşı bir kampanya⁶ uluslararası alanda yürütölmekte olsa da ihmali ya da icrai olarak bu durum pek çok yerde devam etmektedir.

Bakım, Rehabilitasyon ve Gözetim Kurumlarında Şiddetin Kaynakları

Personel tarafından uygulanan şiddet: Yatılı bakım kurumlarında kalan çocukların kurum personelinin fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddetine maruz kalma riski her zaman bulunmaktadır. Bu tür şiddet, sözlü tacizi, dövölmeyi, aşırı ve uzun kısıtlama latında kalmayı, tecavüzü, cinsel saldırıyı içerebilir.

Tedavi amacıyla uygulanan şiddet: Engelli çocukların yerleştirdiği yatılı bakım kurumlarında (beyin hasarları, gelişimsel sakatlıklar ve psikiyatrik rahatsızlıklara sahip çocuklar, vb) tedavilerinin bir parçası olarak şiddete maruz kalabilirler.

Şiddet biçimi olarak bakım eksikliği: Çocuk nerede yaşarsa yaşasın ister evde ailesiyle birlikte ister Devlet kontrolü altındaki kurumlarda devletlerin çocukların temel ihtiyaçlarını karşılama yükümlölülüğü bulunur. Ancak pek çok bakım ve gözetim kurumunda çocukların sağlıkları ve yaşamları kötü koşullar nedeniyle risk altında olabilmektedir. Kurumların aşırı kalabalık, yetersiz hijyen koşullarına sahip, personel ve maddi kaynaklar bakımından yetersiz oluşu kurumlarda yüksek oranda çocuk ölümüne yol açabilir.

Diğer çocuklar tarafından uygulanan şiddet: Yatılı kurum bakımı altındaki çocukların özellikle kurumdaki personel gözetiminin ve kurum koşullarının yeterli olmadığı durumlarda kendi akranlarının ya da yaşça kendilerinden daha büyük olan çocukların şiddetine uğrama ihtimalleri yüksektir. Özel hayata ve kültürel kimliklere saygının gelişmediği, beklentilerin karşılanmadığı, aşırı kalabalık mekanlar, savunmasız olanları yaşça daha büyük olanlardan ayrı tutmama, daha saldırgan çocukların akranlar arası şiddeti yönetmesine izin verme, personelin akran tacizini denetimi elinde tutma ya da eğlenme amacıyla teşvik etmesi ya da cezalandırması, bakım kurumlarında şiddetin artmasına ve devam etmesine zemin oluşturur.

Kendine karşı şiddet: Kurumsallaşma ayı zamanda şiddet döngüsünü de kurumsallaştırabilmektedir. Çocukların kendi kedilerine verdiği zarar, diğerlerine karşı duyduğu öfke ya da suça, fuhuşa karışma ya da madde bağımlısı olma halleri bu döngünün sonuçlarıdır. Yatılı kurum bakımı altında büyüyen çocukların arasında kanunla ihtilafa düşen çocuk sayısının yüksekliği de kurum bakımı içindeki şiddet döngüsünün bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Adalet Sistemi İçinde Şiddetin Kaynakları

Özgürlüğünden yoksun bırakılan ve gözetim kurumlarına yerleştirilen çocukların şiddete maruz kalma riski oldukça yüksektir. Yatılı bakım kurumlarında olduğu gibi gözetim kurumlarında da şiddet personel ve akranlar tarafından gerçekleştirilir. Ayrıca çocuklar gözaltına alındıklarında polisten ya da güvenlik güçlerinden şiddet görebilir, ya da mahkeme kararlarıyla ağır ceza alabilirler.

Gözetim kurumlarındaki personel tarafından uygulanan şiddet: Gözetim altındaki çocuklar işledikleri küçük suçlar nedeniyle, kontrol ya da cezalandırma biçimi olarak personel tarafından şiddete maruz kılınabilirler. Disiplin uygulaması olarak çocuklar, uzun süreli olarak hücre hapsinde tutulabilir, ya da uzun süre rahatsız bir fiziksel konumda tutulabilirler.

6 Avrupa Konseyi'nin kampanyasına ulaşmak için: http://www.coe.int/t/dg3/children/corporalpunishment/default_en.asp

Polis ve Güvenlik Güçlerinin Gözetimi Altında İken Şiddete Maruz Kalma

Sokakta yaşayan ya da çalışan çocukların sıklıkla karşılaştığı sorunlardan birisi polis ya da güvenlik güçlerinden gördükleri şiddettir. Dövme, cinsel saldırı, taciz ve kimi kez öldürme biçiminde tezahür eden polis şiddetinin önemli bir bölümü gözaltı süreçlerinde (yakalama, sorgulama, karakolda tutulma) meydana gelir. Kimi kez çocuklardan itiraf ya da bilgi almak için de şiddet ve işkence yöntemlerinin kullanıldığı bilinmektedir.

Hapis Cezası olarak şiddet: Çocukların işledikleri suçlardan dolayı ölüm cezası ya da yaşam boyu hapis cezası, ya da uzun süreli hapis cezalarına çarptırılmaları da çocuğa yönelik şiddet oluşturur.

Yetişkin tutuklu/hükümlüler tarafından uygulanan şiddet: Ayrı bir çocuk adalet sisteminin olmadığı durumlarda çocukların yetişkinlerle aynı yerde tutulması, çocuğun yetişkinden gelecek şiddet riskine açık olmasını sağlar. Ek olarak çocukların yetişkinler gibi alıkonulduğu, yargılandığı ve cezalandırıldığı sistemlerde çocuklar yetişkinlerle birlikte kapatılabilmektedir.

Diğer çocuklar tarafından uygulanan şiddet: Bakım kurumlarında olduğu gibi alıkonulma merkezlerinde/gözetim yerlerinde bazı çocuklar akranlarından gelecek olan şiddete karşı zayıf konumdadır. Bu durum özellikle personel gözetiminin ve tutulma yerlerinin koşullarının eksik olduğu koşullarda gerçekleşir. Özel hayat, yoksunluğu, hayal kırıklığı, aşırı kalabalık ortamlar ve hassas çocukları diğerlerinden ayrı tutmama, daha saldırgan çocukların diğerlerine karşı şiddet uygulamasını kolaylaştırmaktadır.

Kendine zarar verme: Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların gördükleri şiddet, ihmal, izolasyon ve kötü yaşam koşulları nedeniyle kendilerine zarar vermesi ve intihara eğilimli davranışa sahip olma riskleri yüksektir.⁷ Uzun ya da süresiz alıkonulma ve izolasyon aynı zamanda çocukların ruh sağlığını olumsuz etkileme ve kendilerine zarar verme risini de arttırır.

Bakım ve Gözetim Kurumlarında Risk Faktörleri

Çocukların bakım ve gözetim kurumlarına yerleştirilmesinin temel nedenleri arasında engellilik, aile parçalanmaları, ev içi şiddet, terkedilme, sosyal destek sistemlerinin mevcut olmaması ya da yetersizliği, yoksulluk da dahil olmak üzere yetersiz sosyal ve ekonomik koşullarını sayabiliriz. Bu genel koşulların yanı sıra doğal afetler (sel, deprem vb.), silahlı çatışmalar gibi durumlar da ailelerin çocuklarına yeterli bakım olanakları sağlayamadığı durumlar da söz konusu olabilmektedir.

Yoksulluk:Yoksulluk ailelerin çocuklarını yatılı bakım kurumlarına verme kararını etkileyen en önemli faktörlerin arasında gelmektedir. Aileler çocuklarının gereksinimlerini yeterince karşılayamadıkları durumlarda, çocukların eğitime, sağlık bakımına ve yeterli beslenmeye daha iyi erişebileceklerini, kısaca evdekinden daha iyi koşullara sahip olacaklarını düşündükleri bakım kurumlarına vermeyi tercih edebilmektedirler.

Ev içi Şiddet: Ev içinde yaşadıkları ihmal, psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddet nedeniyle pek çok çocuk bakım kurumlarına transfer edilir. Aynı zamanda ebeveynleri ve bakıcıları tarafından ciddi biçimde taciz gören çocuklar ailelerinden alınarak bakım kurumlarına yerleştirilirler.

Engellilik: Engelli çocuklara ilişkin yaygın damgalanma ve ebeveynlere sunulan yetersiz destek hizmetleri nedeniyle engelli çocukların kurum bakımına verilmesi oranları diğer çocuklara nazaran genelde daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar vardır.⁸

Alternatif Yoksunluğu: Kurumsal bakım altına almanın karşısında pek çok çevrede ailelerin desteklenmesi, aile temelli bakım gibi alternatiflerin yeterince geliştirilmemiştir. Alternatif yaklaşımların mevcut olmaması, kurum bakımınının aşırı kullanımı sonucunu doğurmaktadır.

7 International Juvenile Justice Observatory (IJJO). (2011). Mental Health Resources and Young Offenders: State of art, challenges and good practices – MHYO Project Results Volume I. Sayfa 9 ve 20. Retrieved from http://www.ipjj.org/fileadmin/data/documents/reports_monitoring_evaluation/IJJO_MentalHealthResourcesForYoungOffendersVol1_2011_EN.pdf

8 Mulheir, G. (2012). Deinstitutionalisation – A Human Rights Priority for Children with Disabilities. The Equal Rights Review, Vol. 9. Retrieved from http://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/err9_mulheir.pdf ve EveryChild, & Better Care Network. (2012, March). Enabling Reform: Why supporting children with disabilities must be at the heart of successful child care reform. Retrieved from http://www.crin.org/docs/Enabling%20Reform_March2012.pdf

Tablo 6: Çocuğa Karşı Kurumlarda (Bakım, Rehabilitasyon, Ceza Adaleti) Şiddet Göstergeleri

Göstergeler		Atılması gereken adımlar	Ulusal Düzey	Yerel Düzey
<p>Gösterge Alanının İnsan Hakları Hukukundaki Temel Dayanakları: ÇHS madde 19,20, 21, 23, 37, 40; GY8; GY9; GY10; GY13; ICOPR madde 4(1), 23(1,4), 24(1), GY 3, 17 ve 18; ICESCR madde 10(1,3), 12(1); (2b) ve (c), 2(3) 6, 11(2) 13, 14, GY 5, 11, 13, 17, 18; CRDP madde 7; CAT madde 10, Avrupa İşkeveyi Önlenebilirliği Anlaşması ve Komite Kararları, Avrupa Sosyal Şartı (gözetim geçirmiş) madde 7 ve 17, Avrupa Konseyi Lanzarote Sözleşmesi (cinsel istismar).</p> <p>GÖSTERGELER: Gerekli koşulların yaşama geçip geçmediğinin izlenmesi için sorulması gereken sorular</p> <p>Not: Tüm göstergeler ayrımcılık zemini olabilecek özellik ve konulara göre ayrıştırmalıdır; örneğin, cinsiyet, yaş, engellilik, etnik köken, sosyal durum, taşra/kent vb. Ayrıştırma olmadan dezavantajlı grupların yaşadıkları zorlukları göremeyiz.</p> <p>Not: STK'lar bu göstergelerden birini, bazılarını ya da tümünü izlemelerinde kullanabilirler. Ancak bu kriterlerinin mali ve insan kaynağı kapasitelerine, buldukları yerin gereksinimlerine, hedef ve amaçlarına, çalışma alanlarına bağlıdır.</p>		<p>Önleme</p> <p>a. Bir önleme planının ve içeriğinin mevcudiyeti</p>	<p>• Mevcut kurumsal bakım için yasal ve politika çerçevesi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - çocuğun aileden ayrılmasını önlemek için atılması gereken adımları belirliyor mu? Bu adımlar Çocuk Hakları Sözleşmesi ve BM alternatif bakım rehberine uygun mu? - Önceligi aile temelli yerleştirmeye veriyor mu? - Kurumsal bakımı özellikle küçük yaşta çocuklar için son çare ve geçici tedbir olarak kullanılmasını güvence altına alıyor mu? <p>• Mevcut kurumsal bakım için yasal ve politika çerçevesi çocukların özellikle ergenlerin yerleştirilmelerine ilişkin kararlara katılımını güvence altına alıyor mu?</p> <p>• Engelli çocukların ve diğer terk edilmiş ya da kuruma bırakılma riski olan çocukların aileleri için hizmetleri ve geçim programlarını da içerecek biçimde yeterli destek mevcut mu?</p> <p>• Bakım ihtiyacı olan bütün çocuklar için (öksüz/yetim çocuklar, engelli çocuklar, marjinalize olmuş grupların çocukları) aile temelli bakım gibi kurumsal bakıma alternatifler mevcut mu?</p> <p>• Çocukların suçla karşılaşmasını önlemek için sorunların değerlendirilmesine analiz edilmesini içeren bir ulusal plan mevcut mu?</p> <p>• Ulusal plan, aşağıdakileri de içerecek biçimde kanunla ihtilaf içine düşmeyi önlemeye yönelik mi?:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Çocukların yetiştirilmede ailelerin desteklenmesi - Hassas çocuklar için toplu temelli ağların geliştirilmesi - Düşük gelirli gruplara yönelik olarak hizmetler ve ebeveynler için esnek çalışma olanakları - Bedensel cezalandırma, karamlık hücrede tutama, tek başına kapatma ya da çocuğun ruhsal sağlığını ve hayat konforunu etkileyebilecek diğer cezalandırma biçimleri açık vana bir biçimde yasaklanması 	<p>Valilik ve belediye stratejik planlarında kurum bakımı ve gözetiminde olan çocuklar için hizmet sağlama ve koruma konusunda maddeler var mı?</p>
<p>YAPISAL GÖSTERGELER</p> <p>(Yasalar, TBMM'den geçmiş ulusal eylem planları, MEB eylem planları, TBMM'den geçmiş strateji belgesi, MEB strateji belgesi/belgeleri, kurulu mekanizmalar, il eylem planları, ulusal bütçe, yerel bütçe vb.)</p>				

Çocuğa Karşı Şiddet Göstergeler Setleri

<p>YAPISAL GÖSTERGELER (devamı...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ev içi şiddetin ve tacizin azaltılması - Uyuşturucu, alkol ya da diğer madde bağımlılığı önleme ve bunları kullanan çocuklara yardımcı programlar ve hizmetler - Formel okula alternatif ya da onu destekleyici eğitim fırsatları - Çocuklar için spor faaliyetleri ve kültürel faaliyetler - Çocuk dostu formatlarda hazırlanmış çocuk hakları bilgisinin yaygınlaştırılması - Çocukların topluma olumlu katkıları teşvik eden kitile iletişim araçlarının kullanımı - Bütün çocukların korunması ve yaşam konforunun iyileştirilmesi haklarının yaygınlaştırılması - Genel olarak ateşli ve yaralayıcı silaha erişimin ve kullanımının kısıtlanması - Yetişkinler tarafından işlendiğinde suç olmayan hiçbir fiilin çocuklar için de suç sayılmayacağına ve cezalandırılmayacağına dair tedbirlerin mevcudiyeti - Çocukların taciz, sömürü ve suç faaliyetlerinden korunması 	<p>Koruma</p>	<ul style="list-style-type: none"> • E-okul sistemi, şiddet olaylarına ilişkin bilgi alanı içeriyor mu? • Toplanan veriler periyodik aralıklarla değerlendiriliyor mu?
	<ul style="list-style-type: none"> - Yatılı ve devlet gözetimi altındaki bütün çocuklara ilişkin olarak ayrıştırmış ve yerleştirme nedenlerini içeren veri toplama sistemi mevcut mu? • Yetkililerin düzenli olarak devlet bakımı ve gözetimi altında olan çocukların yerleştirilme nedenlerini gözden geçirdiği ve yerleşiminin devam edip etmemesi kararını vereceklere bir değerlendirme sistemi mevcut mu? Çocuklar ve aileleri bu değerlendirmelere katılıyor mu? • Bütün şiddet vakalarının kayıt altına alındığı ve raporlandığı bir sistem mevcut mu? Bu sistemin yürütülmesi sorumluluğunun verildiği bir resmi otorite var mı? • Plan aşağıdakileri içeriyor mu: <ul style="list-style-type: none"> - (hükümet ya da hükümet dış kuruluşlar) tüm kurumlar, birimler ve personel arasında önleme ve yönelik koordinasyon sağlayan bir mekanizma - Önleme çabalarında birimlerin, kurumların ve personelin iyi tanımlanmış sorumlulukları • Katılımcı bir anlayışla tasarlanmış ve alınan tedbirlerin etkililiğini izleme ve değerlendirme sistemi/mekanizması? • İzleme ve değerlendirmeden öğrenilenler ve alınan derslerin sonucunda program ve stratejilerde düzeltim yapmaya olanak sağlayan hükümler var mı? • Ayrıştırmış sistematik veri toplanmasına dair hüküm var mı? • Plan aşağıdakileri sağlıyor mu: <ul style="list-style-type: none"> - Her düzeyde uzmanlaşmış personel - Tıbbi ve ruhsal sağlık bakımı, beslenme, barınma, uyuşturucu ve alkol kullanımını önleme ve tedavi etme alanlarında çocuklar için fon ve diğer kaynaklar? 		

Tablo 6: *devamı...*

Göstergeler	Atılması gereken adımlar	Ulusal Düzey	Yerel Düzey
<p>YAPISAL GÖSTERGELER (<i>devamı...</i>)</p>	<p>Hesap Verebilirlik</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mevcut mevzuat ve politika çerçevesinde; <ul style="list-style-type: none"> Çocukların devleti ya da özel kurumların bakımı altında olduğu kapalı kurumlara (gündüz, yatılı, rehabilitasyon merkezleri, çocuk gözetli yerleri, çocuk cezaevleri) bağımsız düzenli dış denetim sisteminin oluşturulması yer alıyor mu? Hakimlerin, savcılarının ve onların adına hareket edenlerin bu kurumlara düzenli ziyaretleri güvence altına alınmış mı? Düzenli ziyaretlerin amacı içinde bakım ve gözetim kurumlarının kanunlarla ve çocuk hakları standartlarıyla uyumunun değerlendirilmesi yer alıyor mu? Çocukların bulunduğu kurumlarda görev yapan her düzeydeki personelin çocuklara yönelik tutumlarının izlenebileceği yasal ve idari düzenlemeler var mıdır? Kurumlardaki çocukların ÇKŞ durumunda nereye nasıl başvuru yapabileceklerine ilişkin mekanizmaların (telefon hatları, anonim şikayet kutuları, düzenli bağımsız inceleme vb.) bulunuyor mu? Denetimlere aşağıdaki yetkiler tanınmış mı? <ul style="list-style-type: none"> Habersiz denetim yapma Kendi inisiyatifli ile (resen) denetim yapma Kurumların içinde çalışan bütün personele gizlilik kuralı çerçevesinde erişim Kurum içinde çalışan personel kayıtlarına erişim Kurum içinde bulunan çocuklara gizlilik kuralı çerçevesinde erişim Kurum içinde bulunan çocukların kayıtlarına erişim Tıbbi ve sağlık hizmeti personelinin denetime katılımı olanaklı kılınmış mı? Denetimci raporlarını (bulgular, değerlendirme ve tavsiyeleri ile birlikte) açıklayabiliyorlar mı? Gözetli yerlerinde çocuklara yönelik her türden şiddet, işkence ve suiistimal engellenmiş mi? Gözetimdeki çocuklara için özel şikayet mekanizmaları mevcut mu? Gözetimdeki çocukların işkence, işkence, taciz ya da suiistimal, gözetli koşullarına ilişkin iddialar gibi) şikayetlerini kabul edip soruşturacak obudsman gibi bir özel makam bulunuyor mu? Gözetimdeki çocukların veya onların adına yasal vekilleri ya da ebeveynlerinin yetkili bir otoriteye şikayette bulunmaya hakları var mı? 	<ul style="list-style-type: none"> İl içinde bağımsız denetim kurumu mevcut mu? Denetim mekanizmasının gündeminde bakım, rehabilitasyon ve adalet sistemindeki çocuklara karşı şiddet öncelikli mi? (İnsan Hakları İnceleme Kurulu, Cezaevi İzleme Kurulu, Kamu Denetçiliği Ofisi vb.)

Çocuğa Karşı Şiddet Göstergesi Setleri

<p>YAPISAL GÖSTERGELER (devamı...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Gözetimdeki çocukların, tuttukları gözaltı yerlerine ilişkin bu yerlerden sorumlu yetkililerce sürdürülen karar alma süreçlerine katılmalarına izin veriliyor mu? Gözetimdeki çocuklarla ve onlar için çalışmakta olan sağlık ya da sosyal hizmet uzmanları için şiddet, işkence, taciz ya da suistimal vakaları ile ilgili şikayetlerin bir şikayet bürosu tarafından zorunlu olarak izlenmesi sistemi teminat altına alınmış mı? Şiddet, işkence, taciz ya da suistimal ithamlarından suçlu bulunmaları durumunda yasa uygulayıcısı ya da çocuk adaleti personeline uygulanacak cezai yaptırımlar, idari ve disiplin yaptırımları mevcut mu? 	<p>Rehabilitasyon</p>	
<p>SÜREÇ GÖSTERGELERİ (Yasalarda güvence altına alınan ve politikalarla uygulama planı yapılan hakların hayata geçmesi için gösterilen çaba) Son bir yıl içinde/raportlama dönemi içindeki değişim</p>	<ul style="list-style-type: none"> Şiddet, işkence, taciz ya da suistimale maruz kalan çocuk madurataratelifi mekanizmaları örgütlenmiş mi? Maddi tazminat için düzenleme mevcut mu? Gözetli koşullarının iyileştirilmesi gibi telafi edici olmayan giderim önlemleri için düzenleme mevcut mu? Mağdurlar için bulunan çarelerin/çözümlerin uygulanması yönünde tavsiyelerde bulunacak bir otorite ya da kurum mevcut mu? 	<p>Önleme</p>	<ul style="list-style-type: none"> Çocukların bulunduğu kurumlarda ÇKŞ'nin önlenebilmesi için personelin düzenli eğitimi sağlanıyor mu? Kaç eğitim yapıldı? Eğitim sayısında ve ulaşılan personel sayısında değişim nedir? Her düzeyden personel eğitim alıyor mu? Eğitimlerde UNICEF ve STKlar ile işbirliği yapılıyor mu? Eğitimler düzenli aralıklarla değerlendiriliyor mu?
<p>Koruma</p>	<ul style="list-style-type: none"> Çocuklarla çalışacak personelin seçiminde özel bir yöntem izleniyor mu? Çocuklarla çalışacak personel, çocuk psikolojisi ve çocuk sağlığı ile HIV/AIDS konusunda farkındalık, ilkyardım, intiharin önlenmesi gibi çocuk hakları konularında uluslararası standartlar hakkında özel bir eğitimden geçiriyorlar mı? Çocuklarla çalışacak personel, ergen zorbalığıyla baş edebilmek için görev başı düzenli eğitimler alıyor mu? Aşağıdaki konularda özel düzenleme mevcut mu? <ul style="list-style-type: none"> kanunla ihtilafa düşen çocukların tedavisi özgürliğünden yoksun bırakılmış çocukların tedavisi Kanunla ihtilafa düşen çocukların davalarında karar vermekle görevli ayrı bir merci ya da ayrı bir çocuk mahkemesi mevcut mu? Kanunla ihtilafa düşen çocuklara yönelik ara geçiş evleri, öğrenim evleri ya da gün içi eğitim merkezleri gibi yan-kurumsal düzenlemeler mevcut mu? Çocuklar her türden gözaltında koşullarda yetişkinlerden ayrı tutuluyor mu? 	<p>Koruma</p>	<ul style="list-style-type: none"> li/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar. li/ilçe/yerel düzeyde ilgili bilgi ve sayılar.

Tablo 6: *devamı...*

Göstergeler	Atılması gereken adımlar	Ulusal Düzey	Yerel Düzey
SÜREÇ GÖSTERGELERİ (<i>devamı...</i>)		<ul style="list-style-type: none"> • Çocuğun gözetimine alınması ya da tutuklanmasının ardından çocuğun ebeveyni ya da vasisi derhal haberdar ediliyor mu? • Kanunla ihtilafa düşen çocukların mahremiyetine sürecin bütün aşamalarında saygı gösterilmesi mecburiyeti var mı? • Çocuğun kendini özgüce ifade edebilme serbestliği var mı? • Çocukların, yargılama süreçlerinde kendi yaşamlarını etkileyebilecek kararlara katkı sağlayabilecekleri biçimde çocuğun kendi yetenek, yaş ve kapasitesine göre anlamlı bir biçimde katılımları sağlanıyor mu? • Yetişkinlerde olduğu gibi çocuklar için de kanunsuz ve keyfi gözaltı, tutuklama ya da hapsin önünü alacak yasaklamalar mevcut mu? • Özgürlüğünden yoksun bırakma çocuklar için son çare olarak ve olanaklı en az miktarda sınırlı olacak biçimde mi uygulanıyor? 	
	Hesap Verebilirlik		<ul style="list-style-type: none"> • İl/ilçe/yerel düzeyde ilgili bilgi ve sayılar.
		<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların mevcut şikayet mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olabilmeleri için uzmanlara gereksinim var mı? • Gözaltındaki çocukların, bir talepte ya da şikayette bulunacakları zaman aile üyeleri, psikolojik danışmanlar ya da sosyal hizmet uzmanlarından yardım almaya hakları var mı? • Gözaltındaki çocuklar, talepte ya da şikayette buldukları durumda gecikmesizin ve ücretsiz olarak hukuki danışmanlık almaya hakları var mı? • Gözaltındaki çocukların toplu halde talepte ya da şikayette bulunmaya izinleri var mı? • Gözaltındaki çocukların konuyla ilgili herhangi bir sansüre uğramadan dilekçeyle talepte ya da şikayette bulunmaları mümkün mü? • Bir şikayetin yazılı olarak yapılması gerektiğinde okur-yazar olmayan çocuklara yardım sağlanıyor mu? • Gözaltındaki çocukların talepte ya da şikayette buldukları kendilerine yönelik olumsuz tepkilerin ya da baskıların olmasının önlemi alınmış mı? • Çocuklar ya da onlar adına temsilcilerinin usulsüz bir şekilde yaşanmaksızın yanıt almaları sağlanıyor mu? • Çocuklar ya da onlar adına temsilcilerinin talep ya da şikayetlerinin sonucu ya da çözümüne dair bilgilendiriliyor mu? • Kararlar şikayette bulunan çocuklara ya da onlar adına temsilcilerine gerekçeleriyle açıklanması sağlanıyor mu? • Bağımsız Denetimci tarafından bulunan ihlaller karşısında soruşturma ve cezalandırma gerçekleştiriyor mu? 	

<p>SÜREÇ GÖSTERGELERİ (devamı...)</p>	<p>Rehabilitasyon</p>	<ul style="list-style-type: none"> Geçmişte suç işlemiş çocuklar için yeniden topluma entegre olma çabalarını desteklemek amacıyla uygun destek ve yardım sağlanıyor mu? Geçmişte suç işlemiş çocukların toplum içinden yapıcı bir rol üstlenmeye haklarının olduğuna dair kamuoyuna yönelik kampanyalar mevcut mu? Kurum bakımı altındaki çocukların vorsa ve mümkünse aileleriyle iletişimlerinin sürdürülmesi konusunda çalışmalar yapılıyor mu? Bu çalışmaların değerlendirilmesi yapılıyor mu? Kurum bakımı altındaki çocukların toplumsal dışlanmasını önleyici (okulda, yaşanılan bölgede) çalışmalar yapılıyor mu? Bu çalışmaların işe yarayıp yaramadığı ile ilgili değerlendirilmesi yapılıyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> İl/ilçe/yerel düzeyde ilgili bilgi ve sayılar. İl/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar.
<p>SONUÇ GÖSTERGELERİ (Yapısal çerçeve ve bunun gerçekleşmesi için süreçte harcanan çabalar çocukların ve destek çevresinin hayatında nasıl görünüyor? Çocukların hayatlarında olumlu değişiklik yaratmış mı?) Son bir yıl içinde/raportlama dönemi içindeki değişim</p>	<ul style="list-style-type: none"> Bakım ve gözetim altında iken cinsel şiddet mağduru çocukların sayısında değişim nedir? Bakım ve gözetim altında iken kendine zarar veren çocuk sayısında değişim nedir? Bakım ve gözetim altında iken ölen çocuk sayısında değişim nedir? Kurumsal bakım/gözetim altındaki çocuk sayısında değişim nedir? Bakım ve gözetim altında raporlanan ÇKŞ vaka değişim nedir? ÇKŞ uyguladığı raporlanan personele ilişkin idari ve yasal kovuşturma sayısında değişim nedir? Kovuşturma sonucu ÇKŞ uyguladığı raporlanan kaç personel yargılanıyor? Bu sayıda değişim var mı? Yargılama sonucu verilen cezalar ile ilgili sayılarda değişim nedir? <ul style="list-style-type: none"> - Başka bir yerde aynı tipte kuruma gönderilme - Hapis cezası - Para cezası - Siciline işlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Adalet Bakanlığı raporları Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve yerel teşkilatlarının raporları Gençlik ve Spor Bakanlığı raporları Çocuk Ombudsmanı raporları Cezaevi İzleme Kurulları raporları Yıllık adli sicil raporları TBMM İnsan Hakları Komisyonu raporları Adli Yardım Hizmetleri raporları (Adalet bakanlığı- barolar) Çocuk adalet sistemi veya ilgili konularda sivil toplum kuruluşları raporları (Örn: Cezaevleri, çocuk adalet sisteminde yönlendirme) 	<ul style="list-style-type: none"> Geçmişte suç işlemiş çocuklar için yeniden topluma entegre olma çabalarını desteklemek amacıyla uygun destek ve yardım sağlanıyor mu? Geçmişte suç işlemiş çocukların toplum içinden yapıcı bir rol üstlenmeye haklarının olduğuna dair kamuoyuna yönelik kampanyalar mevcut mu? Kurum bakımı altındaki çocukların vorsa ve mümkünse aileleriyle iletişimlerinin sürdürülmesi konusunda çalışmalar yapılıyor mu? Bu çalışmaların değerlendirilmesi yapılıyor mu? Kurum bakımı altındaki çocukların toplumsal dışlanmasını önleyici (okulda, yaşanılan bölgede) çalışmalar yapılıyor mu? Bu çalışmaların işe yarayıp yaramadığı ile ilgili değerlendirilmesi yapılıyor mu? Bakım ve gözetim altında iken cinsel şiddet mağduru çocukların sayısında değişim nedir? Bakım ve gözetim altında iken kendine zarar veren çocuk sayısında değişim nedir? Bakım ve gözetim altında iken ölen çocuk sayısında değişim nedir? Kurumsal bakım/gözetim altındaki çocuk sayısında değişim nedir? Bakım ve gözetim altında raporlanan ÇKŞ vaka değişim nedir? ÇKŞ uyguladığı raporlanan personele ilişkin idari ve yasal kovuşturma sayısında değişim nedir? Kovuşturma sonucu ÇKŞ uyguladığı raporlanan kaç personel yargılanıyor? Bu sayıda değişim var mı? Yargılama sonucu verilen cezalar ile ilgili sayılarda değişim nedir? <ul style="list-style-type: none"> - Başka bir yerde aynı tipte kuruma gönderilme - Hapis cezası - Para cezası - Siciline işlenmesi
<p>Gerekli bilgilerin toplanması için kullanılacak kaynaklar ve araçlar</p>	<ul style="list-style-type: none"> Adalet Bakanlığı raporları Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve yerel teşkilatlarının raporları Gençlik ve Spor Bakanlığı raporları Çocuk Ombudsmanı raporları Cezaevi İzleme Kurulları raporları Yıllık adli sicil raporları TBMM İnsan Hakları Komisyonu raporları Adli Yardım Hizmetleri raporları (Adalet bakanlığı- barolar) Çocuk adalet sistemi veya ilgili konularda sivil toplum kuruluşları raporları (Örn: Cezaevleri, çocuk adalet sisteminde yönlendirme) 	<ul style="list-style-type: none"> Geçmişte suç işlemiş çocuklar için yeniden topluma entegre olma çabalarını desteklemek amacıyla uygun destek ve yardım sağlanıyor mu? Geçmişte suç işlemiş çocukların toplum içinden yapıcı bir rol üstlenmeye haklarının olduğuna dair kamuoyuna yönelik kampanyalar mevcut mu? Kurum bakımı altındaki çocukların vorsa ve mümkünse aileleriyle iletişimlerinin sürdürülmesi konusunda çalışmalar yapılıyor mu? Bu çalışmaların değerlendirilmesi yapılıyor mu? Kurum bakımı altındaki çocukların toplumsal dışlanmasını önleyici (okulda, yaşanılan bölgede) çalışmalar yapılıyor mu? Bu çalışmaların işe yarayıp yaramadığı ile ilgili değerlendirilmesi yapılıyor mu? Bakım ve gözetim altında iken cinsel şiddet mağduru çocukların sayısında değişim nedir? Bakım ve gözetim altında iken kendine zarar veren çocuk sayısında değişim nedir? Bakım ve gözetim altında iken ölen çocuk sayısında değişim nedir? Kurumsal bakım/gözetim altındaki çocuk sayısında değişim nedir? Bakım ve gözetim altında raporlanan ÇKŞ vaka değişim nedir? ÇKŞ uyguladığı raporlanan personele ilişkin idari ve yasal kovuşturma sayısında değişim nedir? Kovuşturma sonucu ÇKŞ uyguladığı raporlanan kaç personel yargılanıyor? Bu sayıda değişim var mı? Yargılama sonucu verilen cezalar ile ilgili sayılarda değişim nedir? <ul style="list-style-type: none"> - Başka bir yerde aynı tipte kuruma gönderilme - Hapis cezası - Para cezası - Siciline işlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> İl/ilçe/yerel düzeyde ilgili bilgi ve sayılar. İl/ilçe/yerel düzeyde ilgili sayılar.

Çalışma Ortamlarında Çocuğa Karşı Şiddet

© UNICEF/SWZK00422/GIACOMO PROZZI

Çocuklar ister yasal, ister yasadışı şekilde çalıştırılsın, çalıştıkları yerlerin güvenli, sağlıklı ve şiddetten arınmış olması gerekir.

Türkiye 1990'lerden beri çocuk emeğinin sömürülmesinin sonlandırılması için Uluslararası Çalışma Örgütü'yle (ILO) beraber çalışmaktadır. Bu alanda özellikle de sanayi sektöründe kayda değer gelişmeler olmuştur; örneğin kanunlar geliştirilmiş ve çalışan çocukların sayısı fark edilir derecede azalmıştır. Yine de Türkiye'de çocuk emeği sömürüsünün sonlandırılması için alınması gereken uzun bir yol vardır.

Türkiye İstatistik Kurumu 2012 istatistiklerine göre son yirmi yılda çalışan çocuk sayısı 1.700.000'den yalnızca 893,000'e düştüğü tahmin edilmektedir, bunların 292.000'i 6-15 yaş arasındadır.⁹ Hala 600.000 civarında çocuk ağır çalışma koşulları altında çalışmaktadır, bu koşullar ILO'nun 182 sayılı sözleşmesine göre en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği olarak sınıflandırılmaktadır. Türkiye en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği kategorilerinden yalnızca üçünü kabul etmektedir: mevsimlik tarım işçiliği, küçük ve orta ölçekli işletmeler ve sokaklarda çalışmak. Her ne kadar başka en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin var olması mümkünse de bunlar tanınmadığından araştırmalarda ve istatistiklerde görünmemektedir. Ev içinde çocuk emeği, çocuk fuhşu, çocukların yasadışı eylemler için temin edilmesi veya verilmesi, çocuk satışı ve kaçakçılığı, borç esareti ve kölelik, çocukların silahlı çatışmada kullanılmak için zorla ya da zorunlu olarak askere alınması da dahil olmak üzere zorla ya da zorunlu çalıştırma Türk kanunlarında, ÇHS ve ILO 182 sayılı sözleşmeyle uyumlu şekilde yer almamaktadır. Yasal olarak çocukların sendikalara veya işçi derneklerine üye olamamaktadır. Belirlenmiş yaş aynı zamanda zorunlu ilköğretim yaş aralığıyla da çelişki içerisindedir.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 32. Maddesinde hükümetlerin çocukları tehlikeli olan, sağlıkları açısından zararlı olan veya doğru dürüst eğitim almalarını engelleyen işlerde çalışmaktan korumaları gerektiği belirtilir. Çocukların çoğu zorunda oldukları için uzun saatler çalışırlar. İş olmazsa, yemek ve yatacak yer için yeterli para alamayabilirler. Bazen de ana-babaları veya diğer yetişkinler onları bu duruma zorlarlar.

Çocukların çalıştıkları yerler arasında tarlalar, fabrikalar, madenler, sokaklar, pazarlar, dükkanlar, barlar, genelevler, ulaşım ve özel evler bulunur. Çocukların çoğu sağlıksız ve tehlikeli ortamlarda çalışmak zorundadır. Pek çok çocuk yasadışı olan işler yapmaya zorlanırken bazen de çocuk fuhşu veya pornografiye zorlanırlar. En yaygın çalışma biçimi 16 yaşından küçük kız çocuklarının ev içi işlerde (başka birinin evinde ev işlerini yapmak) çalışmasıdır ve çalışan olarak bu çocukların hiçbir güvenceleri yoktur. Evlerde çalışan çocuklara sıklıkla kötü davranılır, çok az ücret ödenir veya hiç ödeme yapılmaz, hatta köle olarak kullanılırlar.

9 Daha fazla bilgi için: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659>

© UNICEF/SWZ/00297/GIACOMO PROZZI

Geçen birkaç yıl içinde çalışan çocukların sayısında bir azalma olmasına karşın hala pek çok çocuk çalışmak zorundadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 218 milyon çocuğun çalışmakta olduğunu, bunlardan 126 milyonunun tehlikeli işler yaptığını tahmin etmektedir. 5,7 milyon çocuk çalışmaya zorlanmakta (zorla ve mecburi çalışma), 1,8 milyon çocuk fuhuş ve pornografi amaçlı çalıştırılmakta ve 1,2 milyon çocuk insan ticareti mağduru olmaktadır.

Çalıştırılan çocuklara yalnızca onları çalıştıranlar, yani şefleri veya işverenleri tarafından değil, aynı zamanda iş arkadaşları, müşterileri, polis ve suç çeteleri tarafından da şiddet içerir şekilde davranılmakta veya bu çocuklar istismar edilmektedir.

İki özel uluslararası yasa (138. ve 182. Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO] Sözleşmeleri) çocukların korunmasına yardımcı olsa da, hiçbir yasa işyerinde şiddet görmeye karşı çocukları korumamaktadır.

Çalışan çocuklar ne tür şiddet yaşarlar?

- İşverenlerin, diğer personelin ve müşterilerin uyguladığı şiddet – çocukları zorla çalıştırmak, onları cezalandırmak veya işyerinde denetim altında tutmak için sıklıkla şiddet kullanılır.
- Fuhuş ve çocuk pornografisi – her yıl 1 milyonun üzerinde çocuk fuhuşta kullanılmaktadır. Genellikle yardım isteyebilecekleri hiç kimse yoktur. Yardım bulduklarında da onlara suçlu gibi davranılır, kilit altına alınırlar veya işverenlerini mahkemeye vermelerine izin verilmez.
- Mecburi çalışma veya kölelik — çocuklar bir borç veya ödünç alınan paranın geri ödenmesine yardımcı olmaları için çalışmaya zorlanabilirler veya köle şeklinde satılabilirler. Bu konumdaki çocuklar kendilerini patronlarına ve diğer çalışanlara karşı koruyamazlar.

Tablo 7: Çocuğa Karşı Çalışma Alanda Şiddet Göstergeleri

Göstergeleler	Atılması gereken adımlar	Ulusal Düzey	Yerel Düzey
<p>Gösterge Alanının İnsan Hakları Hukukundaki Temel Dayanakları: ÇHS madde 18.1, 18.2, 19 ve 32; GY8; GY13; ILO 138 ve 183; ICCPR madde 4(1), 23(1,4), 24(1), GY 3, 17ve 18; ICESCR madde 10(1,3), 12(1); (2b) ve (c), 2(3), 6, 11(2) 13, 14, GY 5, 11, 13, 17, 18; CAT Madde 10, Avrupa Sosyal Şartı (gözden geçirilmiş) madde 17</p> <p>GÖSTERGELER: Gerekli koşulların yaşama geçip geçmediğinin izlenmesi için sorulması gereken sorular</p> <p>Not: Tüm göstergeler ayrımcılık zemini olabilecek özellik ve konulara göre ayrıştırılmalıdır, örneğin, cinsiyet, yaş, engellilik, etnik köken, sosyal durum, taşra/kent vb. Ayrıştırma olmadan dezavantajlı grupların yaşadıkları zorlukları göremeyiz</p> <p>Not: STK'lar bu göstergelerden birini, bazılarını ya da tümünü izlemelerinde kullanabilirler. Ancak bu kendilerinin mali ve insan kaynağı kapasitelerine, buldukları yerin gereksinimlerine, hedef ve amaçlarına, çalışma alanlarına bağlıdır.</p>	<p>Önleme</p> <p>YAPISAL GÖSTERGELER (Yasalar, TBMM'den geçmiş ulusal eylem planları, MEB eylem planları, TBMM'den geçmiş strateji belgesi, MEB strateji belgesi/belgeleri, kurulu mekanizmalar, il eylem planları, ulusal bütçe, yerel bütçe vb.)</p> <p>Koruma</p> <p>Hesap Verebilirlik</p> <p>Rehabilitasyon</p> <p>Önleme</p> <p>Koruma</p>	<p>15 yaş altı çalışma yaşağının uygulanması ve en kötü koşullarda 18 yaş altı çalışma yaşağının uygulanması için ulusal eylem planı var mı? Bu plan sokakta çalışan, evde çalışan, çocuk ticaretine konu olmuş, fuhuş, tarım alanları içeriyor mu?</p> <p>Çalışan çocuklar ve Şiddet konusunda düzenli bilgi toplamak üzere bir sistem var mı? (periyodik araştırmalar dahil)</p> <p>15-18 yaş çalışan çocukların eğitim hakkının korunmasına yönelik yasal düzenlemeler var mı?</p> <p>15 yaş altında olup ta çalışan çocuklar ve aileleriyle ilgili sosyal destek tedbirleri alacak kurumların bütçelerinde artış var mı?</p> <p>Çalışan çocuklara Şiddet uygulanmasının raporlanmaması durumunda yapılacaklarla/alınacak önlemlerde ilgili adli kulavuz mevcut mudur? Eğitim materyalleri mevcut mudur?</p> <p>Çalışan çocuklara karşı Şiddet vakalarında çocukların yönlendirilebilecekleri özel ihtiyaçları göz önüne alınarak düzenlenmiş merkezler var mı?</p> <p>15 yaş altı çalışma yaşağının uygulanması ve en kötü koşullarda 18 yaş altı çalışma yaşağının ilgili biğilendirme ve bu çocuklara sosyal destek artırma kampanyaları var mı?</p> <p>Aile destek çalışmaları (yoksullukla mücadele, aile destek, görünmez okulu ücretlerini kaldırma, sosyal hizmetleri her çocuğın ve ailesinin ulaşmasına açma gibi) ile ulusal düzeydeki çalışmalar var mıdır, nelerdir, kapsayıcı mıdır, zaman kısıtlı mıdır, önköşulsüz mudur?</p> <p>Çalışan çocuklara Şiddet konusunda araştırma çalışmaları yapılıyor mu?</p> <p>Kolluk gücünün ve ÇSGB yetkililerin çocukların çalıştığı yerleri düzenli kontrol ediyorlar mı?</p> <p>Çalışan çocukların kolayca gidebilecekleri sığınma evleri ve kısa süreli gidebilecekleri destek merkezleri kuruyor mu?</p> <p>Çalışan çocuklar resmi olmayan eğitim olanakları, yaşam becerileri eğitimler, spor ve kendilerine ait zaman kullanımlarına dair hizmetler veriliyor mu?</p>	<p>15 yaş altı çalışma yaşağının uygulanması ve en kötü koşullarda 18 yaş altı çalışma yaşağının uygulanması için yerel eylem planı var mı? Bu plan sokakta çalışan, evde çalışan, çocuk ticaretine konu olmuş, fuhuş, tarım alanları içeriyor mu?</p> <p>Belediyeler ve valilikler/kaymakamlıkların çalışan çocuklara psikososyal ve mali destek vermek için ayırdıkları bütçede değişim/arış var mı?</p> <p>Çalışan çocuklara Şiddet uygulanmasının raporlanmaması durumunda yapılacaklarla/alınacak önlemlerde ilgili adli kulavuzlar ve eğitim materyalleri il/ilçe düzeyinde yaygın olarak bulunuyor mu?</p> <p>il/ilçe/yerel düzeyde çalışan çocukların gidip psikososyal destek alabilecekleri merkezler ya da hizmetler var mı?</p> <p>il/ilçe/yerel düzeyde bu çalışmalar yapılıyor mu?</p> <p>Belediye ve valilik/kaymakamlıkların bu çalışmalar için harcadığı bütçe?</p> <p>il/ilçe/yerel düzeyde bu çalışmalar yapılıyor mu?</p>
<p>SÜREÇ GÖSTERGELERİ (Yasalarda güvence altına alınan ve politikalarla uygulama planı yapılan hakların hayata geçmesi için gösterilen çaba)</p> <p>Son bir yılı içinde/raporlama dönemi içindeki değişim</p>			

<p>SÜREÇ GÖSTERGELERİ (devamı...)</p>	<p>Hesap Verebilirlik</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Şiddete maruz kalan çalışan çocuk ile ilgili raporlanmış/şikayet edilmiş vakalarda atılması gereken adımlarla ilgili eğitim çalışmalarını veriliyor mu? • Raporlanan şiddet vakalarında şiddet uygulayan fail hızlı bir şekilde adalete önüne getiriliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> • Eğitim alan görevli ve işveren sayısı nedir? • Çalışan çocuğa karşı şiddet uyguladığı için kovuşturma yaşıyan ve ceza almış kişi sayısı?
<p>SONUÇ GÖSTERGELERİ (Yapısal çerçeve ve bunun gerçekleşmesi için süreçte harcanan çabalar çocukların ve destek çevresinin hayatında nasıl görünüyor? Çocukların hayatlarında olumlu değişiklik yaratmış mı?) Son bir yıl içinde/raporlama dönemi içindeki değişim</p>	<p>Rehabilitasyon</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk emeğinin en kötü biçimlerine maruz kalmış (cinsel amaçlı çocuk ticareti, fuhuş, çocuk satışı, tarım alanında çalışan çocuk, vb.) ve rehabilitasyon hizmeti almış çocuk sayısı? 	<ul style="list-style-type: none"> • İl/ilçe/yerel düzeyde bu sayılar?
<p>Önleme</p>	<p>Koruma</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aile destek çalışmalarıyla erişilen aile ve çocuk sayısı • Koruma altına alınan çalışan çocuk sayısı • Raporlanan çalışan çocuğa karşı şiddet vaka sayısı 	<ul style="list-style-type: none"> • İl/ilçe/yerel düzeyde bu sayılar? • İl/ilçe/yerel düzeyde bu sayılar?
<p>Hesap Verebilirlik</p>	<p>Rehabilitasyon</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Çalışan ÇKŞ'in bildirilmesi ile kolluk gücü ve diğer yetkililer tarafından takibi için geçen ortalama süre nedir? Bir önceki yıla göre bu süredeki değişim nedir? • Resmî olarak "tekrar" raporlanmış çalışan ÇKŞ sayısının toplam raporlanmış (ilk kez ve tekrar) çalışan ÇKŞ sayısına oranı? Bir önceki yıla göre bu süredeki değişim nedir? 	<ul style="list-style-type: none"> • İl/ilçe/yerel düzeyde bu sayılar?
<p>Gerekli bilgilerin toplanması için kullanılacak kaynaklar ve araçlar</p>	<p>Rehabilitasyon</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rehabilitasyon ve psikososyal hizmet merkezlerine ve görevlilerine gönderilmiş/yönlendirilmiş çalışan ÇKŞ mağduru çocuk sayısı? • Tekrar (aynı çocuk birden fazla) rehabilitasyon ve psikososyal hizmet merkezlerine ve görevlilerine gönderilmiş/yönlendirilmiş çalışan ÇKŞ mağduru çocuk sayısının toplam sayıya oranı? 	<ul style="list-style-type: none"> • İl/ilçe/yerel düzeyde bu sayılar?
		<ul style="list-style-type: none"> • Resmi Kurumların raporları, Ülke ve İl düzeyinde yayınlanmış istatistikler, ÇSGB istatistikleri, Adalet Bakanlığı raporları, Kamu Denetçisi Raporları, İnsan Haları Ulusal Kurumu raporları, Emniyet Müdürlüğü Raporları, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı raporları, Millî Eğitim Bakanlığı (merkezi ve il düzeyinde) raporları • Yargı Bilgileri: Mahkeme dosyalarından elde edilecek bilgiler • Sivil Toplum raporları, Üniversite kaynaklı raporlar, ile ilişkin hazırlanmış konuyla ilgili master ve doktora tezleri • Yazılı ve görsel medya haberleri 	

Sokaklar ve Kamusal Alanlarda Çocuğa Karşı Şiddet

UNICEF/SVZ/K00198/GIACOMO PIROZZI

■ Çocuklar içinde yaşadıkları toplumlarda şiddet korkusu olmadan yaşayabilmelidir.

Toplum çocukların kendilerini koruma ve destek altında hissedeceği bir yer olmalıdır. Ancak çocuklar aynı zamanda ailelerinin veya onlara bakan diğer yetişkinlerin korumasından uzakta olduklarında da şiddet görme riskiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu riskler yaralamaları, cinsel şiddeti ve çocuk kaçırmayı içerir. Toplumda şiddet oranı arttığında çocuklar buna en çok maruz kalanlar arasındadır. Toplumdaki yetişkinler şiddet ve cinsel istismardan yakalanmayacaklarını bilebilirler ve toplum içinde çocuklara yönelik koruma olmamasından yararlanabilirler.

Evin dışındaki çevre sadece fiziksel mekânlar değil aynı zamanda farklı gruplar arası ilişkilerin ve etkileşimlerin gerçekleştiği sosyal çevreyi oluştururlar. Bu sosyal çevre, evin kapısının dışında sokaktan başlayarak herkese açık kamusal alanlara genişler.

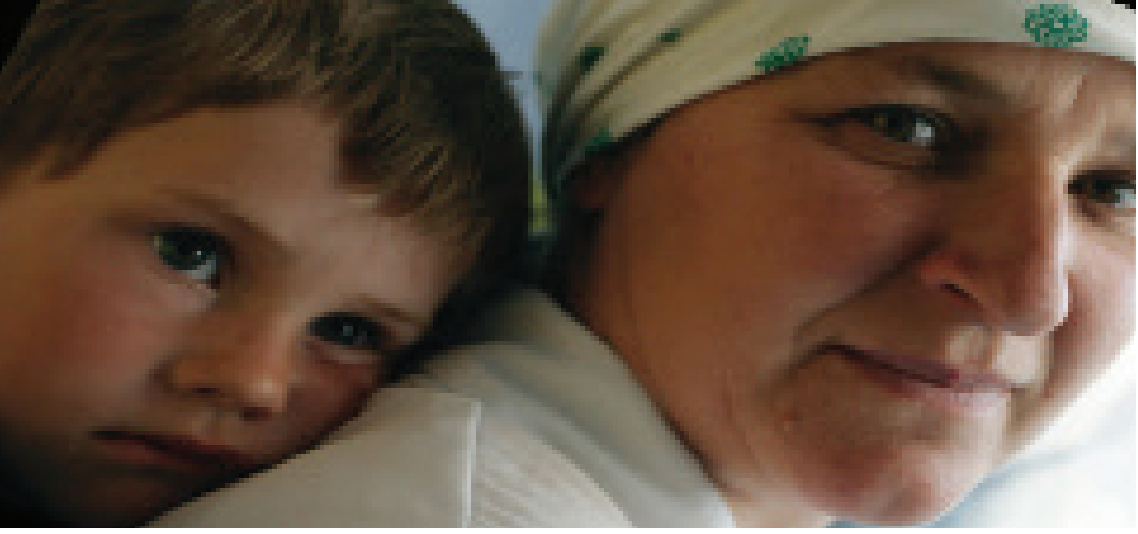
Sosyal çevre (sokak, mahalle, semt, kamuya açık alanlar) bir yandan çocuk için korunma ve dayanışma kaynağı olarak işlev görürken, öte yandan arkadaş şiddeti, silahlı şiddet, çete şiddeti, polis şiddeti, fiziksel ve cinsel şiddet, kaçırılma ve insan ticareti gibi farklı şiddet türlerine maruz kalma alanı da olabilir. Şiddet aynı zamanda kitle iletişim araçları ve yeni bilgi ve iletişim teknolojisi ile de ilgili olabilir. Yaşları büyüdükçe çocuklar daha çok şiddet riskine maruz kalabilirler ve kız çocukları için de cinsel ve cinsiyete dayalı şiddet riski giderek büyür.

Topluluk içinde ne tür şiddet yaşanır?

Çocukların kendi aralarında uyguladıkları şiddet - Bu, çoğunlukla işsizliğin, kötü barınma koşullarının ve çok daha az fırsatın bulunduğu gruplarda daha sık yaşanır. Çocukların gelecekte beklenenleri olmadığında, kimi zaman şiddet içeren şekilde davranarak düş kırıklıklarını ve öfkelerini gösterebilirler. Uyuşturucu ve alkol bağımlılığı bu davranışın daha da kötüleşmesine yol açar. Erkek çocuklar ve genç erkekler şiddete özendirilebilirler çünkü onlara sıklıkla adam olmanın bir parçasının bu olduğu söylenir ancak gerçekten erkeklerin şiddet içerir şekilde davranmasına gerek yoktur. Çocuklar arasındaki şiddet ölümcül olabilir hatta ölümlerle sonuçlanabilir.

Toplum içinde cinsel şiddet - Bu şiddet; kimi zaman para karşılığı olarak taciz, uygunsuz dokunma veya birisiyle cinsel ilişkiye girmeye zorlanma şeklinde olabilir. Cinsel şiddet, yabancılar tarafında değil, genellikle spor antrenörleri, dini liderler, polis, öğretmenler veya işverenler gibi çocuk tarafından tanınan ve güvenilen bir kişi tarafından uygulanabilmektedir.

Erkek arkadaşların veya kız arkadaşların uyguladığı şiddet - pek çok genç bir erkek arkadaşı veya kız arkadaşı tarafından kendisine vurulduğunu, tokat atıldığını veya incitildiğini söylemektedir.

© UNICEF/SWZK01125/GIACOMO PIROZZI

Sokak çocuklarına yönelik şiddet - sokak çocuklarının genellikle kendilerini koruyacak kimseleri yoktur ve bu çocuklar içinde yaşadıkları toplum tarafından bir sorun olarak görülebilir. Polis olaya karışır ve çocukları sokaktan almaya çalışır. Çocuklar dayak, cinsel şiddet ve işkenceye maruz kalabilirler veya 'ortadan kaybolabilirler'.

Seks turizmi - Çocukların turizm sektöründe cinsel sömürüye uğraması anlamına geliyor. Yani turistler tarafından ya da turizm sektörünü oluşturan oteller, eğlence mekanları ve diğer yerler tarafından fuhuşa zorlamasını içeriyor.

Mülteci ve yerinden olmuş kişilere yönelik kamplardaki şiddet - Çocuklar ana-babaları olmadan bu tür kamplarda yaşayabilirler. Ancak ana-babaları olsa bile kamplar büyümeleri için tehlikeli yerler olabilir. Bunun nedeni ise bu tür kampların çoğunlukla o ülkede yasal olarak bulunma hakkı olmayan kişiler için geçici yaşama yerleri olarak görülmesidir. Bu durum da bu kampları kadınlar ve kız çocukları için özellikle tehlikeli yerler haline getirir.

İnsan ticareti ve çocuk kaçırma - Çocuklar düşük ücretli çalıştırma, fuhuş veya kendi rızası olmadan zorla evlendirilmek amacıyla ailelerinden koparılırlar. Bunları çocuklara yaptırmak için de fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet kullanırlar.

Basın yayın ve internet yoluyla şiddet - Çocuklar televizyonda, filmlerde, video oyunlarında ve internette şiddetin her türünü görmektedir ve bunlar çoğunlukla normal, hatta eğlenceli bir şey olarak sunulmaktadır. Çocuklar pornografi amacıyla kullanılabilir veya internetteki sohbet odalarında kendilerine arkadaş görüntüsü veren kişiler tarafından kandırılarak evden uzaklaştırılabilirler. Çocuklar kendileri cep telefonlarını veya e-postalarını kullanarak diğer çocukları tehdit edebilir, aşağılayabilir veya onlara zorbalık uygulayabilir.

Toplumsal alanda tezahür eden şiddetin ardındaki nedenler çok sayıda ve karmaşıktır. Ancak, yoksulluk ve eşitsizlik bunlar arasında başta gelenlerdir. Yüksek suç ve şiddet oranları çoğu durumda kamu hizmetlerinin, okulların ve eğlencedinle alanlarının yetersiz kaldığı koşullarda ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8: Çocuğa karşı Sokakta ve Kamusal Alanda Şiddet Göstergeleri

Göstergeler	Atılması gereken adımlar	Ulusal Düzey	Yerel Düzey
<p>Gösterge Alanının İnsan Hakları Hukukundaki Temel Dayanakları: Çocuk Hakları Sözleşmesi (1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 ve 36. Maddeleri), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol, Avrupa Konseyi Sanal Suçlar Sözleşmesi (Madde 9), BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Şartı (Gözden Geçirilmiş)</p> <p>GÖSTERGELER: Gerekli koşulların yaşama geçip geçmediğinin izlenmesi için sorulması gereken sorular</p> <p>Not: Tüm göstergeler ayrımcılık zemini olabilecek özellik ve konulara göre ayrıştırılmalıdır, örneğin, yaş, engellilik, etnik köken, sosyal durum, taşa/kent vb. Ayrıştırma olmadan dezavantajlı grupların yaşadıkları zorlukları göremeyiz.</p> <p>Not: STK'lar bu göstergelerden birini, bazılarını ya da tümünü izlemelerinde kullanabilirler. Ancak bu kendilerinin mali ve insan kaynağı kapasitelerine, buldukları yerin gereksinimlerine, hedef ve amaçlarına, çalışma alanlarına bağlıdır.</p>	<p>Önleme</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocukları etkileyen kent yoksulluğu ve dışlanmanın yaygınlığının ve niteliğinin anlaşılmasına yönelik araştırmaların mevcudiyeti • çocukların kent ortamlarındaki yaşama, sağlık, gelişme, sanitasyon, eğitim ve korunma haklarının geliştirilmesinin önündeki engelleri ve şiddet risk faktörlerini içeren araştırmaların mevcudiyeti <p>Koruma</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mevcut mevzuat, <ul style="list-style-type: none"> - Toplumsal alanda çocuğa karşı tezahür eden her türlü şiddeti içeriyor mu? Bunlara spor ve spor faaliyetleri de dahil mi? - Devletsiz ve vatandaş olmayan çocuklara yönelik şiddete ilişkin hükümler içeriyor mu? (sığınmacı, mülteci, yerinden edilmiş çocuk) - Çocuğun ticari cinsel sömürsünü yasaklıyor mu? (fuhuş ve diğer yasa dışı cinsel aktivite dahil olmak üzere) - Çocuk ticaretini ya da her türlü çocuk satışı yasaklıyor mu? (ebeveynler de dahil mi?) • Mevcut mevzuat <ul style="list-style-type: none"> - Çocuk pornografisi üretimi, sahip olunmasını ve dağıtımını yasaklıyor mu? • Mevcut mevzuat, ulusal ve yerel koordinasyon mekanizmasının kurulmasını öngörüyor mu? (ulusal işbirliği çerçevesi ve eylem planı, planın bütçesi ve uygulamada hesap verebilirliği sağlayacak güvenceler ile birlikte) 	<ul style="list-style-type: none"> • İl düzeyinde (kentsel ve kırsal alan dahil olmak üzere) yoksulluk, dışlanma, haklardan yararlanmama ve şiddet konularında yapılan araştırmaların mevcudiyeti • Bu araştırmaların şiddetin her türünü ve bütün fraklı grupları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini içerip içermediği <p>Toplumsal alanda şiddetin önlenmesi için yerel eylem planlarının mevcudiyeti ve etkililiği:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yerel eylem planları yasaları ve ulusal stratejilere bağlılık gösteriyor mu? • Yerel eylem planları zamana ve göstergelere dayalı mı? • İzleme ve değerlendirme öngörülmüş mü? • Çocukların ve ailelerin görüşleri alınmış mı? • Merkezi yönetim birimleri ve belediye birimleri arasında uygun, uyumlu bir işbirliği öngörülmüş mü? <p>Eylem planı hem kentsel alanı hem kırsal alanı kapsıyor mu?</p>	

<p>YAPISAL GÖSTERGELER (devamı...)</p>	<p>Hesap Verebilirlik</p>	<ul style="list-style-type: none"> Misilleme korkusu olmadan çocuğa karşı toplumsal çevrede işlenmiş olan her türlü şiddet konusunda şikayet mekanizmasına erişim prosedürü mevcut mu? Kırsal alanları da kapsıyor mu? Mevcut mevzuat, tüzükler ve yönetmelikler bildirimde bulunmayı sağlamıyor mu? Bildirimde bulunmamanın cezası var mı? Bildirimde bulunanların korunmasına ilişkin tedbirler öngörülmüş mü? Ulusal insan hakları kurumu/kamu denetçisi gibi Paris prensipleri çerçevesinde kurulmuş bağımsız kurumlar mevcut mu? Bu kurumların görev tanımları içinde çocuğa karşı şiddetin önlenmesi ve çocukların korunmasına dair öncelikli alan mevcut mu? Bu kurumların mevcut yasaları, uygulamayı ve hakları hayata geçirme konusunda çalışma yapmaları öngörülmüş mü? Bu kurumların tavsiyelerinin yaptırım gücü var mı?
	<p>Rehabilitasyon, Tazminat, Telafi</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mevcut mevzuat, ücretsiz, erişilebilir, hızlı hareket eden rehabilitasyon, tazminat, telafi sistemini tanımlıyor mu? Mevcut yasalar çocuk ticareti mağdurlarının sosyal açıdan topluma geri kazandırılmaları ve fiziksel ve psikolojik yönden tamamen iyileşmeleri dahil olmak üzere uygun olan tüm yardımların temin edilmesini güvence altına almış ve sorumluluk dağıtımını yapmış mıdır?
<p>SÜREÇ GÖSTERGELERİ (Yasalarda güvence altına alınan ve politikalarla uygulama planı yapılan hakların hayata geçmesi için gösterilen çaba) Son bir yıl içinde/raporlama dönemi içindeki değişim</p>	<p>Önleme</p>	<ul style="list-style-type: none"> Çocuk satışına, çocuk fahişeliğine ve çocuk pornografisine olan tüketici talebini azaltmak amacıyla kamuoyundaki bilinci artırıcı kampanyaların mevcudiyeti (son 1 yıl içinde) Siber alanda ve kitle iletişim araçlarında çocuğa karşı şiddeti ele alan mücadele kampanyalarının mevcudiyeti (son 1 yıl içinde) Ülke çapında Çocuk Dostu Kent girişimlerinde artış Ulusal ve yerel düzeyde üst düzey yetkililerinin yapmış olduğu açıklamalar/demeçler (çocuğa karşı şiddeti kımayan)
	<p>Koruma</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kamu kurumlarında (hastane, emniyet, hizmet sunucu) çocuğa karşı şiddeti, türlerini ve sorumlulukları içeren eğitim programlarının sayısı ve sıklığı (son 1 yıl içinde) Olumlu ebeveynlik, barışçıl çatışma çözümleri gibi eğitim programlarına katılanların sayısındaki artış (kırsal ve kentsel alanlar dahil olmak üzere)
	<p>Hesap Verebilirlik</p>	<ul style="list-style-type: none"> Çocuğa karşı şiddet fiilini işlemiş emniyet mensupları ve diğer kanun uygulayıcılar aleyhine açılmış soruşturmalarla artış oranı (son 1 yıl içinde) Çocuğa karşı şiddet uygulayan faillerin yakalanma, tutuklanma, hüküm giyme oranları (farklı şiddet türleri ayrıştırılarak)
	<p>Rehabilitasyon, Tazminat, Telafi</p>	<ul style="list-style-type: none"> Son bir yıl içinde rehabilitasyon, psikolojik destek, barınma desteği, sosyal destek verilmiş şiddet mağduru çocuk sayısı Mağdur çocukların bakıma rehabilitasyonu, desteklenmesi konusunda eğitim almış sağlık bakımı ve sosyal hizmet çalışanlarının oranları (son 1 yıl içinde)

Tablo 8: *devamı...*

Göstergeler	Atılması gereken adımlar	Ulusal Düzey	Yerel Düzey
<p>SONUÇ GÖSTERGELERİ (Yapısal çerçeve ve bunun gerçekleşmesi için süreçte harcanan çabalar çocukların ve destek çevresinin hayatında nasıl görünüyor? Çocukların hayatlarında olumlu değişiklik yaratmış mı?) Son bir yıl içinde/raporlama dönemi içindeki değişim</p>		<ul style="list-style-type: none"> Okula geri dönen çocuk sayısında artış (resmi ve yaygın eğitim) Çocuk ticareti yapan organize suç örgütlerinin yakalanma sayısında artış Çocuk cinayetleri sonunda ölen ve ağır yaralanan çocuk sayısında azalma (hastahane kayıtları, emniyet kayıtları ile destekli) Bireysel silah edinimi oranlarında azalma Çocukların nüfusa kayıtlarında artış Çocukların cinsel istismarını teşvik ettiği için erişimi kısıtlanan internet sitesi sayısındaki artış Gençlik merkezlerinin sayısında artış Raporlama döneminde (son bir yıl içinde) hastahane istatistiklerine, polis raporlarına, sistematik ve düzenli olarak yapılan araştırmalara yansyan ÇKŞ düzeylerinde azalma olmuş mu? Raporlama döneminde (son beş yıl içinde) 18 yaş altı evlilik oranlarında pozitif değişimler olmuş mu? Son 5 yılda aşağıdakiler konusunda veri toplanmış mı? Ceza adalet sistemi ve eğitim ve sağlık da dahil olmak üzere çocuk refah sisteminde ÇKŞ tespiti ve raporlaması ÇKŞ vakalarının sonuçlandırılması ÇKŞ kapsamında açılan davalara ilişkin mahkeme kararları ÇKŞ olayları açısından çocuk refahı hizmetleri Raporlama dönemi içinde (son bir yılda) ÇKŞ vakalarında faillerin aldığı ortalama ceza Son beş yılda polise bildirilmiş vakalar açısından çocuk ticareti suçu işleyenlerin mahkumiyet sayısında artış olmuş mu? Bu istatistikler ayrıntılı olarak tutulmuş mu? Resmi olarak bildirilen istismara maruz kalan çocukların içinde sürekli olarak istismar edilen çocukların oranında azalma olmuş mu? (son bir yıl içinde) Raporlama dönemi içinde (son 12 ayda) eski sağlığına kavuşma, toplumsal hayata yeniden katılım ya da psikolojik destek hizmetlerine yönlendirilen mağdur çocukların oranında pozitif bir değişim olmuş mu? Çocuk ticareti mağdurlarına ödenen tazminat miktarlarında pozitif bir değişim olmuş mu? (yıl bazında ortalama vaka ve ayrıntılı veri bazında) 	
<p>Gerekli bilgilerin toplanması için kullanılacak kaynaklar ve araçlar</p>	<ul style="list-style-type: none"> Adalet Bakanlığı verileri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verileri İçişleri Bakanlığı verileri Dışişleri Bakanlığı İnsan Ticareti Verileri Çocuğa Kaşı Tıcarı Cinsel Sömürü ile Mücadele STK Ağı raporları, verileri ECPAT International raporları Amerika Birleşik Devletleri İnsan Ticareti Raporları 		

Bölüm 4

Destekleyici Araçlar

Araç 1

Göstergelerle Raporlama Adımları ve Örnek Formlar

Bir bölgede çocukların şiddetten masun olma hakkının uygulanıp uygulanmadığıyla ilgili durumun raporlamasında sekiz temel adım atılmalıdır. Bu adımlar katılımcı araştırma yöntemlerinde kullanılan yöntemler ile aynıdır¹:

1. Çocukların şiddetten masun olma hakkı durum analizi için bir plan yapın. Neyi değiştirmek ya da etkilemek için bu raporu yazıyorsunuz? sorusunu sorun ve yanıtlayın. Hangi bilgi sizin için önemli buna karar verin. Bu safhada elinizdeki gösterge setleri hangi verileri toplamanız gerektiği ile ilgili size yol gösterecektir.
2. Elinizdeki evrakları ve basılı yayınları, bilgi dosyalarını gözden geçirin.
3. Bilgi/veri eksikliği olan konuları belirleyin ve gerekiyorsa daha fazla bilgi toplayın.
4. Elinizdeki verileri/bilgiyi analiz edin.
5. Gerektiğini hissederseniz daha fazla bilgi toplayın ve analizinizi derinleştirin.
6. Çocukların şiddetten masun olma hakkı durum analizi raporunuzun taslağını çıkarın.
7. İlgili tüm taraflarla taslak raporunuzu yapılandırılmış bir şekilde danışın ve analizinizin doğruluğunu kontrol edin.

Çocukların şiddetten masun olma hakkı durum raporunuzu son haline getirin ve raporunuz sonrası yapacaklarınız ile ilgili planlama ve strateji belirlemeye başlayın. Raporunuzu değiştirmek/etkilemek istediğiniz sorun ile ilgili gelişim kaydetmek üzere faaliyetler düşünün, raporunuzu birden çok şekilde kullanabileceğinizi unutmayın!

Tüm bu süreçlerde çocuklarla ortak çalışmayı unutmayın. Çocukların görüşlerinden ve yaratıcılıklarından raporunuz geliyecek ve ortak amacınızda daha hızlı ilerleyebileceksiniz.

¹ Save the Children's Getting it Right for Children Published in 2007

Örnek Raporlama Formatı

Rapor başlığı	Konular
Giriş ve arka plan	<p>Durum tanımlanması - en fazla 2 - 3 sayfa</p> <ul style="list-style-type: none"> Genel olarak sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel durumun çocukların eğitim hakkı ile ilgili durum arasında bağ kurma Trendler ve olası gerçekleşecek gelişmeler Kız ve erkek çocukların şiddetten masun olma hakları çerçevesinde kültürel, geleneksel yapılar, değerler, uygulamalar ve algılar (Değişik cinsiyet, etnik, dini, yaş, gibi kategoriler için) <ul style="list-style-type: none"> Çocuk büyütme pratikleri Çocukları koruyan/zarar verebilen geleneksel sistemler Çocukları destekleyecek yapılar ve bunların kapasiteleri Güncel ve olası yeni yasal belgeler, hukuki yapı, politikalar, bunların çocukların eğitim haklarıyla ilişkisi <ul style="list-style-type: none"> Çocukları iyi/kötü etkileyen yasalar ve politikalar Hangi yasa/politikalar doğrudan çocukları ve eğitim haklarını etkiliyor
Bütçe, yönetim yapısı, yapısal analiz	<ul style="list-style-type: none"> Hukuki sistem analizi İlgili yasaların ve uygulamaların kısa betimlemeleri Çocukların şiddetten masun olma hakkı ile ilgili bütçe dağıtımı ve kaynakların kullanılması ile ilgili analiz. Çocukların şiddetten masun olma hakkı ile ilgili uygulamalarda bütçe kullanımı artış ya da azalışı ile ilgili analiz Yönetim analizi (yönetim yapısındaki değişik katmanları arasındaki ilişki, örneğin valilik, belediye, ASPB Çocuk Hizmetleri, MEM, okullar, okul yönetimi, vs). Anahtar sorumluluklar nerede/kimlerde? Çocukların şiddetten masun olma hakkı uygulamalarında çalışan kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon, işbirliği, kapasite ve faaliyetler, sivil toplum ile ilişki ve işbirlikleri de dahil Kamu kurumlarının hesapverilebilirlik, şeffaflık, ve etkililiği analizi Hali hazırda konuyla ilgili bağımsız rapor ve yayınların haritalanması
Hemen çözüm bekleyen ve koklu sorunlar analizi	<ul style="list-style-type: none"> Hemen çözüm bekleyen sorunların sebepleri ile ilgili detaylı analiz (yasalar, politikalar, çocuk katılımı eksikliği/yokluğu, toplumsal cinsiyet temelli farklar, vs) Köklü sorunların sebepleri ile ilgili detaylı analiz (güç ilişkileri, ataerkillik, katılım ile ilgili norm ve değerler, vs) Hemen çözüm bekleyen ve köklü sorunların sebepleri arasındaki ilişki analizi
İktidar/güç ve toplumsal cinsiyet analizi	<ul style="list-style-type: none"> Aile içi ve toplumda genel güç ilişkileri (yaş, cinsiyet, engellilik vs ayrıştırması yapılarak) Toplumda güç nasıl dağılıyor/dağıtılıyor, kaynaklar ve karar alma mekanizmalarını kim kontrol ediyor (para, iş gücü, gıda, zaman, boş zaman, okullaşma vs.) Hangi grup çocuklar dışlanıyor, ayrımcılığa uğruyor, hangi grupların ihtiyaçları önceliklenmeli
Sorumluluk analizi	<ul style="list-style-type: none"> Değişik seviyelerde yükümlülük sahipleri kimlerdir: aile, toplum, yerel En ilgili ve etkili yükümlülük sahipleri kimlerdir ve neden. Sorumluları tanımlarken kişi ve kurum olarak karışıklığa sebep vermeden açıkça tanımlayın (hükümet, planlama ofisi, müsteşar...) Anahtar rollerdeki yükümlülükleri ve ve onların eylemsizlik/ataerkilliklerinin sebeplerini analiz edin, yarattıkları engeller nelerdir, neden Çocukların şiddetten masun olma hakkını etkileyebilecek diğer yükümlülükleri ve sorumlular (STK'lar, özel sektör, medya vs) tanımlayın
Yerelleşme / ademi merkezileşme	<ul style="list-style-type: none"> Çocukların şiddetten masun olma hakkının hayata geçmesi için çalışan sektörlerde yerel yapılanma var mı? Hangi seviyelerde, hangi güç ne kadar yerele verilmiş? (karar alma, finanslama, yönetim)? Yerelleşme yerel düzeyde konuyla ilgili sorunların çözümünde yerel katılımı ve çocuk katılımını getirebiliyor mu?
Çocukların şiddetten masun olma hakkı ihlal analizi	<ul style="list-style-type: none"> Hangi grup çocukların hangi hakları çocukların şiddetten masun olma hakkı çerçevesinde ihlal ediliyor <ul style="list-style-type: none"> Yasalardaki (ulusal ve uluslararası) maddeler İlgili diğer hak maddeleri Hak ihlallerinin görülme sıklığı ve yoğunluğu/şiddeti, uluslararası anlaşmalarla ilişkisi Hak ihlaline en çok uğrayan çocuk grubu ve riskli grupların nasıl hak ihlaline uğradığını görünür bir şekilde anlatın
Çocukların (tüm yaş grubu) algısı, söyledikleri ve çözüm önerilerinin analizi	<p>Çocuklarla yaptığınız görüşme toplantı sonuçları (cinsiyet, yaş, din dil vs ayrıştırması yapılarak)</p> <ul style="list-style-type: none"> Çocuklar tarafından hangi konular belirtildi? Anahtar sorun alanları nelerdi, nasıl çözüm önerileri getirildi? Hangi konular ortak sorun alanları olarak belirlendi? Önceliklendirme yapıldı mı? hangi grup çocuklar hangi sorun alanını öncelikle belirtti (kız – erkek çocuklar, engelli, vs)? Çocuklar tarafından belirtilen önceliklerin analizi
Değerlendirme ve sonuç	Tüm anlatılanların analizi, ilişkilendirilmesi, değişiklik gerçekleşmez ise neler olabileceği
Çözüm önerileri	Açık, uygulanabilir, basit çözüm önerileri

Örnek Raporlama Formatı

Gerçekleşmeyen haklar	Sebepler		Yükümlüler (hükümet, organları, yerel yönetim vs) ve diğer sorumlular (aile, yerelde toplumun önde gelenleri, STK'lar, özel sektör, medya vs)	Güçlendirilmesi Gereken Alanlar, Destek Eylemler, Faaliyetler	Eylemsizlik Sebepleri	Engeller	Atılması gereken adımlar/ engelleri-eylemsizliği aşma yolları/ yükümlülük sahiplerini hahha hesapverebilir-eyleme geçebilir- uyumlu kılmanın yolları
	Görünür sebepler	Köklü sebepler					
Örnek: şiddetten masun olma hakkı çerçevesinde							

Araç 2

İzleme ve Savunuculuk Çalışmalarından Örnekler

Örnek 1. Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Raporlama Haritası

İzlemeyi Yapan Sivil Toplum Kuruluşu	: Uluslararası Çocuk Merkezi
İzleme Alanı	: Türkiye
Toplanan veri türü	: Bireysel raporlamalar Basın haberleri Sivil toplum kuruluşlarının raporları
İzleme amacı ve konusu	: Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Haritasının amacı çocuğa karşı şiddetin raporlanması için kişi ve sivil toplum örgütlerine bir raporlama aracı sağlamaktır. Bu raporlama aracı sayesinde Türkiye'nin her yerinden şiddet ve çocuk hakları ihlal olguları toplanıp, bunların kontrol ve doğrulama işleminden sonra onaylanması ve haritaya yerleştirilmesi, her yıl sonunda da haritanın analizinin rapor olarak yayınlanması öngörülmektedir. Bu raporlama aracı sayesinde Türkiye'nin herhangi bir yerindeki çocuklar ve yetişkinler çevrelerindeki çocuğa karşı şiddet olaylarını raporlayabilecekler ve şu konularda bilgi sahibi olunacaktır: <ul style="list-style-type: none">Türkiye'nin neresinde hangi şiddet olayları yaşanmakta,şiddet olaylarının görünme sıklığı,hangi yaş grubu çocuklar hangi şiddet olaylarını nerede yaşamakta ve bu olayların önlenmesinden sorumlu sektörler hangileridir
Veri toplayanlar:	: Web sitesindeki raporlama formu ile herkes, çocuklar, aileler, öğretmenler, sosyal çalışmacılar
Veri toplama alanları	: Cinsel İstismar, İhmal İstismar, Ölüm (Boğulma, Yanma, Zehirlenme, Ateşli Silah), Kayıp, Kaza (Trafik Kazaları, Ev Kazaları, Sakatlanma), Tutuklama / Gözaltına Alma, Diğer, Ortamlar (Okul, Yatılı Okul, Evde / Aile içi, Kurumda, Hastanede / Sağlık Kurumlarında, Çalışma Ortamında, Gözaltı Merkezlerinde, Hapishanelerde, Kamusal Alanda, Sokakta), Sorumlu Sektörler (Eğitim, Sağlık, Adalet, Sosyal Hizmet, Kolluk Gücü), Cinsiyet (Kız, Erkek, Bilinmiyor), Yaş aralıkları (0-3 yaş, 4-7 yaş, 8-12 yaş, 13-15 yaş, 16-18 yaş, Bilinmiyor).
Veri Toplama ve Saklama Yöntemi	:

Yapılan raporlama ve toplanan bilgiler gizlilik esasına uygun hale getirilerek www.cocukhaklariizleme.org/harita web sitesi içindeki veri tabanına aktarılmaktadır. Yapılan raporlamalar ya da basın haberleri yoluyla girilen ÇKŞ olayları kontrol edilip doğrulanmakta (birden fazla kaynaktan aynı haberin çıkması, polis kayıtlarına girmiş olması, yerel STKlar aracılığıyla doğrulanması gibi yöntemlerle) ve Türkiye haritasına yerleştirilmektedir.

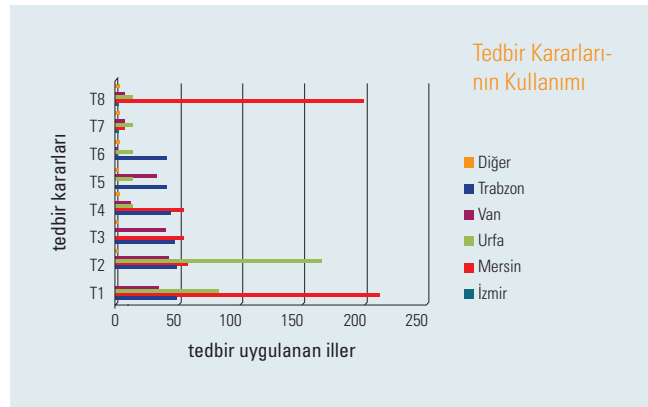
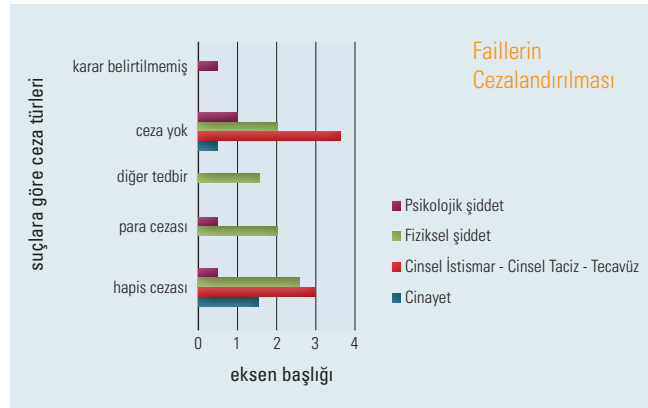
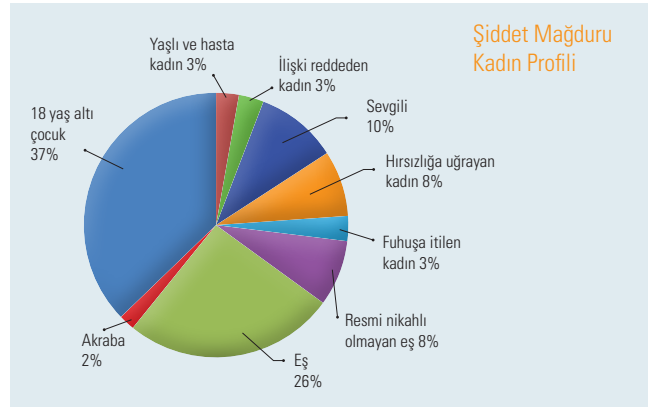
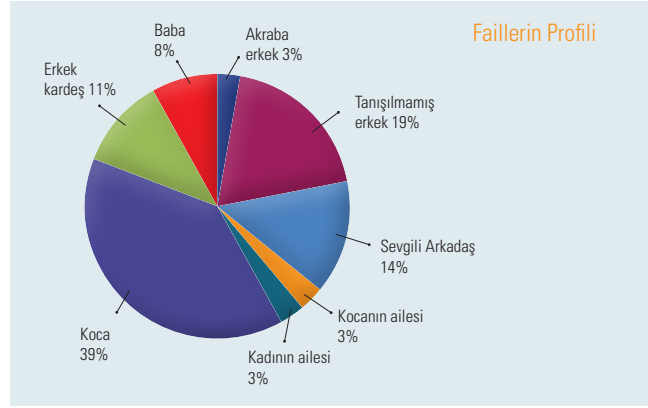
Raporlama Yöntemi : Türkiye haritası üzerinden doğrudan bir şiddet vakasını internet üzerinden raporlama. <http://www.cocukhaklariizleme.org/harita/reports/submit> adresinden raporlama formu doldurularak yapılmaktadır.

Örnek 2. Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Yargının Etkinliğinin İzlenmesi

İzlemeyi Yapan Sivil Toplum Kuruluşu	: İnsan Hakları Ortak Platformu (2012-2013)
İzleme Alanı	: Şanlıurfa, Van, Trabzon, İzmir, Mersin
Toplanan veri türü	: Ağır Ceza, Asliye Ceza, Aile Mahkemesi, Çocuk Mahkemesi tarafından kadına yönelik şiddet vakalarına ilişkin verilmiş kararlar (mahkeme kütüklerine işlenmiş kararlar)
İzlenen Yasalar	: Türk Ceza Yasasının kadına karşı şiddet ile ilgili maddelerinin mahkemeler tarafından ele alınışı 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanununda belirtilen tedbirlerin uygulanması
Veri toplayanlar	: Baroların kadın hakları komisyonlarında görev yapan avukatlar, insan hakları örgütlerinin avukat üyeleri
Toplanan Karar sayısı	: 1100
Toplanan Karar sayısı	: 4320 Sayılı yasada öngörülen tedbirlerin ve süreçlerin uygulanması
Mahkeme ve Taraflara İlişkin Bilgi	: <ul style="list-style-type: none">Davanın görüldüğü şehir, davanın görüldüğü mahkeme ve dosya numarası, yargıcın adı-soyadı, cinsiyeti Davacı/mağdurun <ul style="list-style-type: none">a) adı,soyadı, b) doğum yeri, yaşı,c) cinsiyeti, d) evli/bekar oluşu, e) varsa çocuk sayısı, f) gelir durumu, g) eğitim durumu (okumaz-yazmaz, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite, yüksek lisans, doktora) h) uyruğu (seçilir) Davalı/failin <ul style="list-style-type: none">adı, soyadı, yaşı, cinsiyeti, evli/bekar oluşu, gelir durumu, eğitim durumu (okumaz yazmaz, okur-yazar, ilkokul, ortaokul, lise, üniversite, yüksek lisans, doktora) Davalı/failin mağdura yakınlığı (Anne, baba, eş, çocuk, kardeş, kayınvalide, kayınpeder, amca, hala ve diğer)Mağdur/şikayetçi avukatı(ları)nın adı,soyadı, cinsiyetiFaillin avukatının adı soyadı cinsiyeti
Olaya İlişkin Bilgi	: Olay tarihi, olay yerine dair bilgiler: Ev, okul, işyeri, karakol, adliye, bakım veren kurumlar, diğer alanlar. <ul style="list-style-type: none">Kısaca olay öyküsü (Serbest metin alanı)Herhangi bir STK dan destek alınmış mı?Olay basına yansımış mı?
Başvuruya ilişkin bilgiler	: Uygulanan şiddet yöntemi <ul style="list-style-type: none">a) Dayak yöntemi (tekme tokat yumruk saçından çekme, ve diğer şiddet yöntemleri) kullanılmış mı?b) Araç kullanılmış mı, kullanılmış ise hangi araç?c) Silah kullanılmış mı, kullanılmış ise hangileri?d) Tehdit ve hakaret iddiası var mı, varsa tehdit türü?e) Psikolojik ve duygusal şiddet var mı varsa şiddet tipi?f) Ekonomik şiddet var mı, varsa tipi?g) Cinsel şiddet var mı (tecavüz, fiziksel taciz, sözel taciz, cinsel saldırı, diğer)? Başvuru kim tarafından yapılmış? <ul style="list-style-type: none">a) Mağdur/davacı kendisi başvurmuşb) Yakını başvurmuş ise yakınlık derecesic) Komşud) Diğer Başvurucu/mağdur/davacı önce nereye/kime başvurmuş? <ul style="list-style-type: none">a) Karakolab) Savcılığac) Aile Mahkemesined) Baro

Başvuru Süreci	<ul style="list-style-type: none"> • Başvuru tarihi • Başvuru karakola yapılmış ise evrağın savcılığa gönderilme tarihi (1 gün 1 hafta 1 ay ve daha uzun süre) • Savcının dosyayı aile mahkemesine gönderme tarihi (1 gün 1 hafta 1 ay ve daha uzun süre) • Savcı sığınma evine yönlendirmiş mi? (evet, hayır) • Başvurucunun/mağdurun ilk başvurusu mu? (evet, hayır) • Mağdur ifadesi nerede ve kim tarafından alınmış? (Karakol/polis, adliye/savcı, mahkeme/hakim) • Mağdur avukat yardımından yararlanmış mı? (evet, hayır) • Mağdur hangi aşamada yaralanmış? (karakol savcı hakim) <i>(yukardaki evet ise)</i> • Mağdur Türkçe biliyor mu değilse tercüman kullanılmış mı? Kullanılmış ise resmi tercüman mı kullanılmış? • Davacı/mağdur/şikayetçi aile mahkemesine başvurusunda nafaka talebinde bulunmuş mu? Bulmuşsa hangi miktarda nafaka talep etmiş? <p>Hazırlık ve yargılama aşamalarında mağdur nerede barınmış?</p> <p>a) evinde sanık ile aynı çatı altında, b) evinde ama sanık evden uzaklaştırılmış, c) yakınlarının evinde, d) sığınma evinde e) diğer</p> <p>Hazırlık ve yargılama aşamalarında mağdura herhangi bir sosyal destek sağlanmış mı? kim tarafından sağlanmış (Belediye, ASPB, STK'lar, Valilik)</p>
4320 Sayılı yasadaki yer alan koruyucu tedbirlerin uygulanması	<p>: Aile Mahkemesi hangi tedbirlere karar vermiş? Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin;</p> <p>a) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması, b) Aile bireyine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması, c) Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi, d) Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi, e) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi, f) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması, g) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurusu, h) Diğer tedbirler (açıklayın),</p> <p>Tedbirlere hangi süre ile karar verilmiş?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karar tarihi
Taraf olunan uluslararası insan hakları Sözleşmesinin (burada CEDAW ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi/ AİHM Opuz kararı) tanınması	<p>: Kararda uluslararası sözleşmelere atıf yapılmış mı? (evet/ hayır)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yapılmışsa hangileri? (CEDAW, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Ekonomik Kültürel Haklar Sözleşmesi, BM İşkenceye Karşı Sözleşme, Diğer.)

Elde edilen Verilerin Analizi : Örnek analiz tabloları:

Analizlerin rapora dönüştürülmesi ve dağıtımı : Yapılan analizler, raporlanarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ve Adalet Bakanlığına gönderilmiş, Şanlıurfa'da ve Van'da yuvarlak masa toplantıları aracılığıyla kamu kurumlarıyla paylaşılmıştır.

Örnek 3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İnfazının İzlenmesi

İzlemeyi Yapan Sivil Toplum Kuruluşu	: İnsan Hakları Ortak Platformu (2012-2013)
İzleme Alanı	: Türkiye
Toplanan veri türü	: Mahkeme tutanakları Yargıtay kararları Danıştay Kararları İdari kararlar/genelgeler Resmi strateji belgeleri Basın haberleri Sivil toplum kuruluşlarının raporları
İzlenen Yasalar	: Yargı reform kapsamına giren ve seçilmiş davalara uygun yasalarda yapılan değişiklikler
Veri toplayanlar	: Avukatlar, insan hakları örgütleri üyeleri
Veri toplama alanları	: Avrupa İnsan hakları Mahkemesi tarafından genel önlem alınmasını içeren ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından izleme altına alınmış kararlar: 2012 yılı için: vicdani red, kadına karşı şiddet ve ayrımcılık, uzun tutukluluk, avukat yardımından yararlanma, işkencenin etkili soruşturulması, medya özgürlüğü
Veri toplama ve saklama Yöntemi	: Proje kapsamında da öncelik Bakanlar Komitesi tarafından nitelikli izlemeye alınan kararlara verilmiştir. Karar seçiminde Bakanlar Komitesi ölçütleri dışında şu ölçütlere de dikkat edilmektedir: <ul style="list-style-type: none">• İhlalin ciddiyeti,• İhlalin giderilmesi için mevzuat değişikliği gerekip gerekmediği,• İhlalin sistemik ve/veya yapısal bir nitelik taşıyıp taşımadığı,• İhlalin devam etmesinde etkilenen kişi sayısı,• Davanın sembolik değeri,• Yeni ihlallere yol açma potansiyeli,• İzleme sırasında karşılaşılabilecek zorluklar. Toplanan belgeler gizlilik esasına uygun hale getirilerek www.aihmiz.org.tr web sitesi içindeki veri tabanına aktarılmaktadır.

Raporlama Yöntemi : Rapor, öncelikle AIHM kararının hangi genel önlemleri gerektirdiğini saptamaya çalışılmaktadır. Bu saptama yapılırken, belirtildiği gibi, sadece hüküm fıkrası değil ancak kararın esasa ilişkin tartışma bölümü de analiz edilmektedir.

Raporun ikinci bölümü, Bakanlar Komitesi önünde süren izleme sürecine ilişkindir. Bu bölümde, Bakanlar Komitesi'nin bireysel ve genel olarak hükümetten talep ettiği önlemler ve hükümetin bu talebe nasıl cevap verdiği irdelenmektedir.

Raporun üçüncü bölümünde ise ulusal düzeyde kararın uygulanmasına ilişkin genel önlem niteliğinde toplanan bilgilerin AIHM kararı ile uyumlu olup olmadığı her bir erk açısından değerlendirilmektedir.

Raporların son bölümü, infazın Sözleşme içtihadına uygun bir şekilde yerine getirilmiş olması halinde bunu saptayan bir ibareye yer vermektedir. Kararın infaz edilmemesi, ya da eksik infaz edilmesi durumlarında ise sırasıyla Hükümete ve Bakanlar Komitesine kararın yerine getirilmesi ve yeni hak ihlallerinin önlenmesi için önerilerde bulunmaktadır.

Araç 3

Uluslararası Yasal Koruma Çerçevesi

Göstergelerin insan hakları standart ve normları temelinde oluşabilmesi için bu uluslararası yasal koruma çerçevesini tanımlamak önemlidir. Her gösterge alanı için bu tanımlanırsa göstergelerin geliştirilmesi daha kolaylaşacaktır.

Uluslararası insan hakları yasal koruma çerçevesi 10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin kabulünden bu yana çok gelişti. Birleşmiş Milletler sisteminde gelişelerin yayında Avrupa, Amerika, Asya, Afrika bölgesel insan hakları sistemleri de küresel insan hakları hukuku yasal koruma çerçevesini geliştirmiş, hakların evrenselliğini güçlendirmiştir. Bu sistemin içerisinde aşağıdakiler yer almaktadır (1969 Viyana Sözleşmesi, Madde 38):

1. değişik hak konularında ya da nüfus gruplarına yönelik sözleşmeler, beyannameler,
2. tavsiye kararları,
3. sözleşmeleri izlemekle görevli hak komitelerinin sözleşmelerde yasal garanti altınan hakların içeriğini tanımlayan genel yorum ve tavsiyeler, (hem anlaşmaların parçası olan hak komiteleri tarafından yapıldıkları hem de 1969 Viyana Sözleşmesi Madde 31 -anlaşmalar iyi niyetle yorumlanır- ve 32)
4. insan hakları mahkemelerinin kararları
5. özel süreçler ile ilgili (BM Özel Süreçler, Avrupa Konseyi vb.) uzman (raportör/komiser/temsilci) görüş ve raporları,
6. Alanında uzman/yetkin yazarlar tarafından yazılmış hukuk görüşleri,
7. Anlaşmaların hazırlık çalışmaları (travaux préparatoires).

Bu sistemde anlaşmaları onaylayarak kabul eden devletler sistem içerisindeki tüm yasal yükümlülükleri kabul eder ve iyi niyetle icra etmesi gerekir (1969 Viyana Sözleşmesi madde 26, Ahde vefa (Pacta sunt servanda)). Bu bir üst uluslararası hukuk kuralı olarak kabul edilmiştir.

Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Açısından Türkiye'de Durum

Türkiye, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme de dahil olmak üzere birçok insan hakları hukuku belgesine taraftır. Bu belgelerin hepsi insanlık onurunu, çocuklar da dahil her bireyin fiziksel ve zihinsel bütünlüğünü zedeleyecek davranışları yasaklamaktadır.

Türkiye'nin 1949'da kuruluşundan bu yana üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nin çocuklara karşı şiddetin üye ülkelerdeki yasallığı ile ilgili 2012 yılı araştırmasında; Türkiye'de çocuğa karşı şiddetin, bir suçun cezası ya da disiplin yöntemi olarak ceza infaz kurumlarında ve okullarda kullanımı yasal kabul edilmekle birlikte, açık bir resmi yasaklama da bulunmamaktadır. Evde ve diğer bakım kurumlarında şiddet kullanımı hala yasaldir ifadesi yer almıştır.²

2001, 2006, 2009, 2012 yıllarında, ülke raporlarını inceledikten sonra, BM Çocuk Hakları Komitesi Türkiye'ye evde şiddeti sonlandırmak için yasal ve sosyal önlemler almasını, şiddetin yasak olduğu alanlarda da yasaların ve ilgili mevzuatın gerektirdiği şekilde uygulanmasını tavsiye etmiştir.³

Kasım 2010'da Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi, Türkiye'den okullarda ve ceza infaz kurumlarında fiziksel cezanın yasal durumunu açıklığa kavuşturmasını ve ev dahil tüm ortamlarda fiziksel cezalandırmayı yasaklamasını tavsiye etmiştir.⁴

2 <http://www.coe.int/t/dg3/children/corporalpunishment/Source/CPAppendixUpdates/Appendix1UpdateJune-2010-final.doc>

3 CRC/C/15/Add.152, para. 48

4 CAT/C/TUR/CO/3, Concluding observations on third report, para. 22

Haziran 2011’de BM Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi Türkiye’ye evde çocuğa karşı şiddete dair tüm yasal açıkları kapatması tavsiyesinde bulunmuştur.⁵

2012’de Avrupa Sosyal Haklar Komitesi Türkiye’nin yasalarının çocuğa karşı fiziksel cezayı açıkça yasaklamadığı gerekçesiyle Avrupa Sosyal Şartı’nı 17. maddesine uyumlu olmadığını, bunun da insan hakları ihlali olduğunu belirtmiştir.⁶

Türkiye 2010’da görüşülen BM Evrensel Periyodik Gözden Geçirme raporunda çocuğa karşı şiddetin evde ve diğer ortamlarda açıkça yasak olmadığını kabul etmiştir.⁷

Kapsayıcı Olmayan Temel Yasal Koruma Çerçevesi

Yasal bağlayıcılığı olmayan ancak siyasi ve hukuki olarak kabul edildiklerinde uygulama yükümlülüğü getiren belgeler:

1. Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi
2. Kalkınma, kadına karşı şiddet ve benzeri beyannameleri
3. Genel kurul kararları ve raporları
4. Ekonomik Sosyal Konsey Kararları (Birleşmiş Milletler Şartı gereği)
5. UNESCO Tavsiye Kararları
6. Dünya Sağlık Örgütü Tavsiye Kararları
7. BM Özel Raportör ve Temsilcilerinin raporları (Birleşmiş Milletler Şartı çerçevesinde kurulmuşlardır)
 - a) Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisine İlişkin Özel Raportör
 - b) Eğitim Hakkına İlişkin Özel Raportör
 - c) Düşünce ve İfade Özgürlüğü’nün korunmasına ilişkin Özel Raportör
 - d) Din ve İnanç Özgürlüğü’ne İlişkin Özel Raportör
 - e) Tüm bireylerin en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standartları hakkına ilişkin Özel Raportör
 - f) İnsan Hakları ve yerli halkın temel özgürlüklerinin durumuyla ilgili Özel Raportör
 - g) Ülkesinde yerinden edilmiş kişilerin haklarıyla ilgili Genel Sekreter Temsilcisi
 - h) Özellikle Kadın ve Çocuk Ticareti Konusuna İlişkin Özel Raportör
 - i) Kadınlara karşı şiddet, sebepleri ve sonuçları Özel Raportör
 - j) Genel Sekreterliği Çocuklara Yönelik Şiddet Özel Temsilcisi

5 E/C.12/TUR/CO/1, Concluding observations on initial report, para. 24

6 Conclusions XVII-2

7 Recommendation 101.4 <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G10/144/95/PDF/G1014495.pdf?OpenElement>

Yasal bağlayıcılığı olanlar:

1. Birleşmiş Milletler Şartı ve Adalet Divanı Belgesi
2. Güvenlik Konseyi kararları
3. Ekonomik Sosyal Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolü
 - a. Taraf Devletlerin yükümlülükleri genel yorumu (Madde 2 (1)) ve diğer genel yorumlar
 - b. Taraf Devlet izleme raporlarına dair ilgili komitece kabul edilen sonuç gözlemleri çerçevesinde oluşmuş teamüller ve vaka hukuku
 - c. Bireysel başvuru hakkı çerçevesinde komitenin oluşturduğu vaka hukuku (daha yürürlüğe girmemiştir)
4. Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve İhtiyari Protokolleri
 - a. Taraf Devletlerin yükümlülükleri Genel Yorumu (31 nolu) ve diğer genel yorumlar
 - b. Taraf Devlet izleme raporlarına dair ilgili komitece kabul edilen sonuç gözlemleri çerçevesinde oluşmuş teamüller ve vaka hukuku
 - c. Bireysel başvuru hakkı çerçevesinde komitenin oluşturduğu vaka hukuku
5. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme ve Sözleşmenin 14. maddesi gereği izleme komitesine gelen şikayetlere verilen kararların oluşturduğu teamüller ve vaka hukuku
6. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme
 - a. Taraf Devletlerin temel yükümlülükleri Genel Yorumu (Madde 2) ve diğer genel yorumlar
 - b. Taraf Devlet izleme raporlarına dair ilgili komitece kabul edilen sonuç gözlemleri çerçevesinde oluşmuş teamüller ve vaka hukuku
 - c. Bireysel başvuru hakkı çerçevesinde komitenin oluşturduğu vaka hukuku
7. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokolleri
 - a. Genel uygulama önlemleri ile ilgili genel yorum (5 nolu), 8 ve 13 Genel Yorumları ve diğer genel yorumlar
 - b. Genel Tartışma Günleri raporları ve kararları
 - c. Taraf Devlet izleme raporlarına dair ilgili komitece kabul edilen sonuç gözlemleri çerçevesinde oluşmuş teamüller ve vaka hukuku
 - d. Bireysel başvuru hakkı çerçevesinde komitenin oluşturduğu vaka hukuku (henüz yok)
8. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ve İhtiyari Protokolü
 - a. Genel yorumlar (henüz yok)
 - b. Genel tartışma günleri raporları ve kararları
 - c. Taraf Devlet izleme raporlarına dair ilgili komitece kabul edilen sonuç gözlemleri çerçevesinde oluşmuş teamüller ve vaka hukuku
 - d. Bireysel başvuru hakkı çerçevesinde komitenin oluşturduğu vaka hukuku (henüz bir tane vaka karara bağlanmış durumda)
9. İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme, izleme komitesi ve alt komite kararları, raporları, genel yorumlar, bireysel ve devletler arası şikayet hakları sonucu verilen kararlar

10. Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme, komite genel yorumları, bireysel başvuru hakkı sonucu verilen kararlarla oluşan vaka hukuku
11. Gözaltındaki kişilerin korunması ile ilgili Sözleşme, bireysel başvuru hakkı sonucu verilen kararlarla oluşan vaka hukuku
12. UNESCO Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme
13. Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme
14. Silahlı Catışmalar ile ilgili Cenevre Sözleşmeleri ve Protokolleri (özellikle savaş esirlerine muamele, sivil nüfusun korunması)
15. Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmeleri (özellikle 132 ve 183), tavsiye kararları, idari mahkeme kararları
16. Avrupa İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesi ve Tüm Protokolleri
17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları
18. Avrupa Sosyal Şartı - Değiştirilmiş Şekli (17 madde – çocuk karşı şiddet yasağı)
 - a. Taraf Devlet raporlarına verilen sonuç raporlarından ortaya çıkan teammüller, vaka hukuku
19. Çocukların Velayetine ilişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi
20. İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi
21. İşkencenin ve Gayri İnsani ya da Küçültücü Ceza veya Muamelenin Önlenmesine dair Avrupa Sözleşmesi
22. Şiddet Suçu Mağdurlarına Tazminat Ödenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi
23. Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Avrupa Sözleşmesi
24. Bolgesel ve azınlık dilleri Avrupa Şartı
25. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi
26. Avrupa Çocuk Haklarının Kullanımı Sözleşmesi
27. Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi
28. Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi
29. Bilgisayar sistemleri üzerinden yapılan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı eylemlerinin suç olarak kabul edilmesine dair Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi'ne ek protokol
30. Yolsuzluğa Karşı Ceza Hukuku Sözleşmesi
31. Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı - Helsinki Nihai Akdi

Araç 4

BMÇHK'nin Türkiye Sonuç Gözlemleri Şiddet ile İlgili Kısımlar (20 Temmuz 2012)

Ev İçi Şiddet

Ancak, Komite, Taraf devletin aileye destek verme yerine aileyi cezalandırıcı tedbirler alması hususunda, aile içi şiddet ve aile geçimsizliği durumlarında bu ilkenin (çocuğun yüksek yararı) uygulanması ile ilgili bilgi eksikliğinden endişe duymaktadır.

Komite ayrıca Taraf Devletin bir sonraki periyodik raporunda özellikle aile içi şiddet ve aile geçimsizliği vakalarında çocuğun yüksek yararının gözetilmesi uygulamalarına ilişkin bilgi sağlamasını tavsiye etmektedir.

Namus Cinayetleri

Komite, "Namus cinayetleri" ve sosyal baskıya bağlı intiharı da içeren cinsiyet temelli şiddetle mücadelede Taraf Devletin gayretlerine dikkat çekerken, diğer yandan kız çocuklarını da kapsayan önemli sayıda kadın mağdura ilişkin bu tür uygulamaların devam etmesinden endişe duyduğunu belirtmektedir. Komite ayrıca bu tür uygulama riski altındaki kadın ve çocukların misafir edilip korunabileceği sığınma evlerinin yetersiz sayısına ilişkin de kaygı duymaktadır.

Sözleşmenin 2, 3, 6 ve 19. Maddeleri ışığında ve kadınlara karşı şiddet konulu Özel Raportör tavsiyeleri (A/HRC/4/34/Add.2), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Sonlandırılmasına İlişkin Komite'nin Sonuç Gözlemleri (CEDAW/C/TUR/CO/6) ve İşkenceyi Yok Etmeye Yönelik Komite Sonuç Gözlemleri (CAT/C/TUR/CO/3) doğrultusunda Komite Taraf Devlete aşağıdaki maddeleri şiddetle tavsiye etmektedir:

- "Namus Cinayetleri"ni ve diğerleri arasında, baskı altında intiharı da kapsayan cinsiyet temelli şiddet uygulamalarına yönelik daha etkili caydırıcılar sağlamak için yasal reformuna devam etme;
- Bu tür suçlara ilişkin tüm iddiaların hızlı ve etkili bir şekilde araştırılmasını sağlama;
- Yasaları uygulayanlara, hukukçulara, sağlık hizmeti sağlayıcılara, sosyal hizmet uzmanlarına, toplum liderlerine ve genel kamuya yönelik eğitici ve bilinç artırıcı tedbirleri de içeren etkili önleyici tedbirleri uygulama;
- "Namus cinayeti" ya da baskıya bağlı intihar tehlikesi altında buluna kadın ve çocukları korumak ve misafir etmek için daha fazla sayıda sığınma evi sağlama.

Komite ayrıca, Taraf Devlete kadına karşı şiddete yönelik aile içi şiddet ve namus cinayetlerini kapsayan, cinsiyet, yaş, etnik köken ve coğrafi konum bilgilerine göre sınıflandırılmış istatistik ve kapsamlı bir veri toplama sistemi oluşturmasını tavsiye etmektedir.

Bedensel Ceza

Komite ceza kurumlarında disiplin tedbiri veya suçun cezası olarak bedensel cezayı yasaklayan Ceza Kanunundaki değişikliklerin yanı sıra ebeveynlerin ıslah etme hakkını kaldıran Medeni Kanundaki (2002) değişiklikleri dikkate alır. Buna rağmen komite bedensel cezanın hala evde ve alternatif bakım ortamlarında açık bir şekilde yasaklanmadığından endişe duymaktadır. Komite bazı durumlarda rehabilitasyon merkezlerinde ve psikiyatri kliniklerinde bedensel cezanın uygulandığını ve evde de bunun kabul edilebilir olduğunu bildiren raporlardan endişe duymaktadır. Komite, fiziksel cezalandırmanın okullarda yasaklanmasına karşın, bedensel ceza yasağının yorumlanma ve uygulanmasına ilişkin ciddi kaygı oluşturan söz konusu raporlarda bu tür cezaların eğitimsel değeri olduğuna dair yetişkinler arasında devam eden bir algı olmasının yanı sıra bu cezanın halen devam ettiğine ilişkin göstergeler olduğuna dikkat çekmektedir.

Komite çocuklara yönelik her türlü şiddetle mücadele etmede tedbirleri onaylama ve çocuğun bedensel ceza ve diğer zalimane ve insanlık dışı cezadan korunma hakkına ilişkin 8 nolu Genel Yorum (2006) ve çocuğun her türlü şiddetten arınma hakkı ile ilgili 13 nolu Genel Yorum (2011) uygun olarak önceki endişelerini ve ortaya çıkan gözlemlerini vurgular. Komite Taraf Devlete aşağıdaki tavsiyelerde bulunur:

- Ev ve alternatif bakım kuruluşlarında bedensel cezayı açık bir şekilde yasaklayarak bedensel ceza uygulamasını ortadan kaldırmak
- Suçlulara yönelik uygun harekete geçme ve araştırma yapma da dahil olmak üzere okullarda bedensel cezanın yasaklanması uygulamasını izlemek
- Bedensel cezanın zararlı etkileri konusunda bilinç artırmak ve aile içinde alternatif disiplin modellerini desteklemek üzere tedbirler geliştirmek

Çocuklara Yönelik Şiddet

Komite 8 Mart 2012 tarihli Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunu dikkate almaktadır. Ancak Komite ev içinde kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet olaylarının yüksek oranından ve şiddet olayları ile bunları önleyen tedbirlere ilişkin veri eksikliğinden endişe duymaktadır.

Komite Taraf Devlete aşağıdaki tavsiyelerde bulunur:

- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun uygulanmasını sağlamak üzere acil tedbirler alması,
- Çocuklara yönelik şiddet olayları ile ilgili sistemli veri toplanması,
- Çocuklara yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin BM çalışmasının (A/61/299) tavsiyelerinin uygulanmasını da sağlayarak çocuklara yönelik her türlü şiddetin kaldırılmasına öncelik vermesi,
- Bir sonraki periyodik raporunda, yukarıda-belirtilen çalışmayı kapsayan tavsiyelerin uygulanması konusunda bilgi sağlamak, özellikle,
 - Cinsiyet konusu dikkate alınarak çocuklara yönelik her türlü şiddetin önlenmesi ve ele alınması için kapsamlı ulusal bir stratejinin geliştirilmesi,
 - Her ortamda çocuklara yönelik her türlü şiddetin Ulusal düzeyde açık bir şekilde kanunen yasak olduğunun beyanı,
 - Ulusal veri toplama, analiz ve bilgi paylaşımı sisteminin ve çocuklara yönelik şiddet konusunda araştırma gündeminin konsolidasyonu.

Okulda Şiddet

Komite aşağıdaki konuda endişelidir:

Okullarda sözel şiddetten fiziksel şiddete kadar uzanan şiddetin yaygın olması

Komite Taraf Devlete aşağıdaki hususları tavsiye eder:

Bedensel cezanın katı bir şekilde yasaklanmasının yanı sıra çocuklar arasında şiddet içermeyen ruhu teşvik etmek dâhil, okullarda şiddetle ilgili programları güçlendirmek

Şiddetin En Kötü Biçimlerini İzleme

Komite, ayrıca, Taraf Devletin, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokolü (CRC/C/OPAC/TUR/CO/1) ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolüne (CRC/C/OPSC/TUR/CO/1) ilişkin önceki raporlarında sonuç gözlemlerinin uygulanmasına ilişkin bilgilerin yetersiz olmasını üzüntü ile karşılamaktadır.

Komite, Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi Hakkındaki İhtiyari Protokole ilişkin Taraf Devletin ilk raporu hakkındaki sonuç gözlemlerinin izlenmesine ilişkin bilgilerin yeterli ilgiyi görmemesinden endişe duymaktadır. Taraf Devlet İhtiyari protokolü uygulamak için bir faaliyet planı oluşturmamış ve İhtiyari Protokolün tüm hükümlerini kapsayıcı yasal düzenlemeler yapılmamıştır. Dahası, Siber suçlar ve çocuk pornografisi konularının Taraf Devlet tarafından ne şekilde ele alındığına dair bilgi bulunmamaktadır.

Komite, İhtiyari Protokolün uygulanmasına yönelik kapsamlı bir Ulusal Eylem Planı hakkında, Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokolü kapsamındaki önceki raporuna ilişkin sonuç gözlemlerini yinelemektedir(CRC/C/OPSC/TUR/CO/1). Komite aynı zamanda çocukların satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisine ilişkin mevzuatın güçlendirilmesine yönelik alınan tedbirler hakkında bilgi talep etmektedir. Bu bağlamda Komite, Taraf Devlete bir sonraki periyodik raporunda gerekli ilgili bilgileri temin etmesi konusunda tavsiyede bulunmaktadır.

Araç 5

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin Çocuklara Yönelik Şiddet Araştırması Tavsiyeleri

Genel Tavsiyeler

1. Ulusal ve yerel sahiplenme ve eylemliliğin güçlendirilmesi – yerleşik hedeflere ve takvimlere göre sistematik biçimde değerlendirilebilecek bir ulusal politika ve yerel politikalar.
2. Çocukları hedef alan şiddetin her biçiminin yasaklanması – 18 yaşından küçüklere ölüm cezasının kaldırılması; hangi ortamda olursa olsun çocuklara yönelik her tür şiddetin yasaklanması
3. Önlemeye öncelik tanınması – şiddet ortaya çıkmadan önce risklerin belirlenmesi ve olası şiddet eylemlerinin önlenmesi için gerekli kaynak tahsisi. Toplum sarsan yoksulluk, cinsiyet ayrımcılığı, gelir eşitsizliği, aşırı kalabalıklaşma ve diğer etmenleri ve sorunları ele alacak ekonomik ve sosyal politikalar.
4. Şiddetten arınmış değerlerin yaygınlaştırılması – çocuklara yönelen şiddeti normal bir durummuş gibi gösteren değer ve inançlara karşı çıkılması. Şiddetin çocuklara verdiği zarar konusunda kamuoyunun duyarlılaştırılması.
5. Çocuklarla birlikte çalışanlarda kapasite geliştirme (eğitim, yatırım, geliştirme) – titiz bir seçme, yetiştirme ve sistematik eğitim; her tür şiddetin yasaklanması dahil davranış kuralları ve net uygulama standartları
6. Şiddet mağduru çocuklar için adalet, telafi ve toplumla yeniden bütünleşme– hastane sevki öncesi ve acil bakım dahil çocuğa duyarlı ve genel sağlık hizmetleri; çocuklara ve gerektiğinde ailelerine hukuksal yardımlar.
7. Çocukların katılımının sistematik biçimde sağlanması, çocukların görüşlerinin dinlenmesine yönelik usuller oluşturulması.
8. Çocuk dostu raporlama mekanizmaları oluşturulması – şiddet olaylarının, örneğin herkes tarafından iyi bilinen telefon hatlarından bildirilmesini sağlamak üzere güvenli, kamuoyuna mal olmuş ve özel mekanizmaların oluşturulması.
9. Hesap sorulabilmesi ve dokunulmazlıklara son verilmesi– çocuklara yönelik şiddet olaylarının bütün faillerinin hesap vermelerini ve yargı önüne çıkarılmalarını sağlayarak toplumda yargı sistemine yönelik güven oluşturulması.
10. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ele alınması – kız ve erkek çocuklar farklı (ancak ciddi) şiddet risklerine maruz kaldıklarından, şiddete karşı politikaların toplumsal cinsiyet perspektifinden hareketle hazırlanması ve uygulanması.
11. Sağlanan ilerlemelerin izlenebilmesi ve her kademedeki programlara girdi sağlanması açısından sistematik ve etkili bir veri toplama sisteminin oluşturulması.
12. Silahlı Çatışma Ortamlarındaki Çocuklar ve Çocuk Satışı, Fuhşu ve Pornografisi olmak üzere isteğe bağlı iki protokolüyle birlikte ÇHS'nin onaylanması ve yaşama geçirilmesi yoluyla bu alanda uluslararası taahhütte bulunulması.

Alanlara Özel Tavsiyeler

Evde ve ailede

- Sağlık, refah, erken dönem çocuk gelişimi, ev ziyareti programları, doğum öncesi ve sonrası hizmetler ve gelir getirici etkinlikler gibi programlara yatırım yaparak ana babaların çocuk yetiştirme görevlerinde desteklenmesi.
- Özellikle güç durumdaki aileleri hedef alan programlar.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı ana baba eğitim programları.

Okullarda ve eğitim ortamlarında

- Okulların her tür şiddete karşı çıkan davranış kurallarını benimsemeye ve yaşama geçirmeye özendirilmesi.
- Öğretmenlerin şiddete dayanmayan öğretim ve sınıf yönetim stratejileri benimsemeleri.
- Okullarda, zorbalığı hedef alan ve uyuşmazlıkların barışçı çözümünü özendiren girişimler dahil olmak üzere tüm okul ortamına yönelik özel programlar geliştirilmesi.
- Müfredatın ve öğretim süreçlerinin şiddeti ve ayrımcılığı aktif veya pasif olarak özendirmesine karşı önlemler alınması.

Kurumlarda, bakım altında ve tutukevlerinde bulunan çocuklar

- Ailelerin korunması ve topluluk temelli alternatifler yoluyla çocukların kuruma yerleştirilmeleri uygulamasının geriletilmesi. Kurumlara yerleştirmeye ancak 'son çare' olarak başvurulması.
- 'Statü suçlarının' (dilencilik, başıbozukluk vb. gibi) ve mağduriyetin (örneğin çocuk fuhşu gibi durumlarda) suç sayılmaktan çıkartılarak yargı sistemine giren çocuk sayısının azaltılması.
- Çocuğun bakım veya gözetim altına alınmasının nedenlerini gözden geçirerek yerleştirmelerin düzenli biçimde yeniden değerlendirilmesi ve gerekliyse topluluk bakımına geçilmesi.
- Şikayetler için etkili ve bağımsız mekanizmalar oluşturulması.
- Kurumlardaki çocukların haklarının bilincinde olmalarının ve bu hakları korumak için ilgili mekanizmalara erişebilmelerinin sağlanması.
- Bağımsız organlar aracılığıyla etkili bir izlemenin, bakım ve yargı kurumlarına düzenli erişimin sağlanması.
- Gözaltı ve tutukevlerine önleyici nitelikte bağımsız ziyaretler yapılabilmesini sağlayan "İşkenceye Karşı Sözleşme"nin tercihe bağlı protokolünün onaylanması.

İşyerlerinde

- Belirli bir yaşın altındaki çocukların işyerlerinde çalıştırılmaması gerekliliğini gözeterek:
- En kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğine öncelik tanımak üzere, çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için ülkedeki iş yasalarının uygulanması. Bu arada, kayıt dışı sektörde çalışan çocuklara özel önem verilmesi. Devletler, bu sorunun çözümüne ilişkin tartışmalara çocukları da dahil etmelidir.
- Çocukların yasal çerçevede çalıştıkları durumlarda, şiddeti önleme programlarına açık biçimde yer veren teftiş süreçlerinin harekete geçirilmesi.
- Çocukların yasa dışı çalıştıkları durumlarda, bu çocukların işlerini bırakmalarını, eğitim ve öğretime dönmelerini sağlayacak telafi ve entegrasyon programlarının devreye sokulması.
- Şirketlerin sosyal sorumluluk içinde davranmalarını sağlamak üzere oluşturulacak ortaklıklar için özel sektörün, sendikaların ve sivil toplumun desteğinin alınması.

Sokakta ve kamusal alanlarda

- a) Yakın plandaki risk etmenlerinin azaltılması için önleyici stratejiler uygulanması. Bu stratejiler bir yerden ötekine değişmektedir. Bununla birlikte, alkol, uyuşturucu ve silahlara ulaşılabilirlik ve çocukların yasa dışı etkinliklerde kullanılmaları ortak temalardır.
- b) Toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin azaltılması. Kamusal politikaların çocuklar üzerindeki etkilerinin analizi.
- c) Polis için çocuk hakları eğitiminin düzenlenmesi ve uygulanması. Marjinal gruplardan çocuklarla nasıl çalışılacağı, çocukların gelişim aşamalarına ilişkin bilgiler, arkadaş grupları ile çete arasındaki ayırımı netleştirilmesi, alkol veya uyuşturucu kullanan çocuklarla nasıl ilgilenileceği vb. bu eğitim kapsamında yer alması gereken başlıklardır.
- d) Mağdurlar ve failer için entegre hizmetlere erken erişim sağlanması; mağdurlara yönelik hastane bakımı ve psikolojik hizmetler ile failere yönelik rehabilitasyon programlarının geliştirilmesi.
- e) Çocuklara yönelik şiddetin önlenmesini amaçlayan yerel yönetim ve sivil toplum girişimlerinin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi.
- f) Belediyelerin, fiziksel ortamlardaki risk etmenleri azaltıcı girişimlerinin özendirilmesi ve bu tür girişimlerin desteklenmesi. Okula giden güvenli yollar dahil olmak üzere çocuklar için iyi aydınlatılmış ve güvenli mekanlar oluşturulması.
- g) İnsan kaçakçılığı, cinsel sömürü ve yasa dışı evlatlık alma gibi uygulamalara karşı uluslararası belge ve standartlara uygun yasal bir çerçeve geliştirilmesi. Geliştirilen stratejiler önlemeyi (çocukları kaçakçılar elinde av haline getiren koşulların giderilmesi) ve kaçakçılara karşı yaptırımları esas almalıdır.
- h) Çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve pornografisi gibi alanlardaki suçların daha ciddi biçimde kovuşturulması.
- i) Çocuklara koruma ve toplumla yeniden bütünleşmeye yönelik hizmetlere erişim sağlanması.
- j) İnternet, cep telefonu ve elektronik oyunlar gibi enformasyon teknolojilerinin çocukların cinsel sömürüsü ve diğer şiddet amaçları için kullanılmasını önleyecek tedbirlerin güçlendirilmesi.
- k) Enformasyon ve iletişim endüstrisinin çocuk koruma alanında küresel standartlar geliştirmesi, koruyucu yazılım ve donanım çözümleri uygulaması için özendirilmesi.

Araç 6

Bilgi Notları

Toplumsal Cinsiyet ve Çocuğa Karşı Şiddet

Toplumsal cinsiyet ne demektir?

Hepimiz dünyaya bir cinsiyet sahibi olarak geliriz. Bu bizim seçtiğimiz bir şey değildir. Hangi kültürde, çağda yaşarsak yaşayalım, kadın ya da erkek olarak doğmak, tıpkı ölümlü olmak gibi, biyolojik varlığımızın bir niteliğidir. Ancak neredeyse daha doğum öncesinden kız ve erkek bebekler için farklı kıyafetler tercih edilmesiyle başlayan süreç, erkeklerin ve kadınların yapabileceği işler konusunda da yapay ayrımlar üretir. Bu çerçevede erkek cinsiyeti ile kadın cinsiyeti arasında toplumsal yaşama katılma düzeyi açısından farklılıklar oluşur. Kadın cinsiyeti daha çok ev gibi özel alanda kalırken, erkek cinsiyeti dışarıda her türlü kamusal alanda kendini ifade eder.

Toplumsal cinsiyet farklı kültürde, tarihin farklı anlarında ve farklı coğrafyalarda kadınlara ve erkeklerle toplumsal olarak yüklenen roller ve sorumlulukları ifade eder. Toplumsal cinsiyet kısaca, sosyal yönden kadın ve erkeğe verilen roller, sorumluluklar olarak tanımlanır. Toplumsal cinsiyet konusundaki bilgi bize olayları analiz edip temel sorunları anlamamıza yardım eden bir araçtır.

Toplumu ve ebeveynleri toplumsal cinsiyet konusunda bilgilendirmeme, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet özellikleri düşünülmeden şiddetten koruma, sosyal, sağlık ve eğitim ortamı yaratmak ve hizmetleri vermek, olan hizmetlerden yararlanılmama, eksik sağlık hizmeti verilmesi, beslenme ihtiyaçlarını karşılamama, oyun oynamasına izin vermememe, evde ya da ev dışında çalıştırma, okula ulaşımını engelleme, eğitimde özellikle kız çocuklar ve kadınlar aleyhine toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliği/ayrımcılığı oluşturur.

Toplumsal cinsiyete dayalı eşitlik ise fırsatları kullanma, kaynakların ayrılması ve kullanımında, hizmetleri elde etmede bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılık olmaması/yapılmaması ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığından olumsuz etkilenmiş gruplara eşitleyici destek verilmesi anlamına gelir. Bu kavramda, kadın ve erkeğin farklı gereksinimi ve güçlerinin olduğu kabul edilmektedir. Bu farklılık belirlenerek iki cinsiyet arasındaki dengeyi düzeltecek şekilde gerekenlerin yapılması toplumsal alanda cinsiyet eşitliğini gidermek için devletler için ilk adımdır.

Kadına Karşı Hertürlü Ayrımcılığı Ortadan Kaldırma Komitesi, toplumsal cinsiyette dayalı şiddeti kadına karşı ayrımcılığın bir türü olarak tanımlar (CEDAW Genel Tavsiye Kararı 19, 1992).

Yasal garantiler

Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikten korunma ÇHS'nin dört şemsiye hakkından biri olan ayırım gözetmemeyi içeren 2. Maddesinde ve diğer tüm insan hakları sözleşmelerindeki ayırım gözetmememe maddeleriyle hukuki güvence altına alınmıştır. Ayrıca özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik hukusal garantileri belirleyen bir uluslararası sözleşme vardır: Kadına karşı Her Türlü Ayrımcılığı Ortadan Kaldırma Sözleşmesi (CEDAW). CEDAW'da özellikle 2. Madde (yasal ve idari önlemler), 5. Madde (geleneksel anlayışın değişmesi ve eğitim önlemi), ve 16 Madde (erken evliliklerin önlenmesi) kadın ve kız çocuklarına karşı toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığı ve şiddeti önlemek için yasal ve savunu temeli sağlamaktadır. CEDAW'in ve ÇHS'nin genel yorumları/tavsiye kararları da bu konuda şiddet, toplumsal cinsiyet ve çocukların hakları konusunu yasal garantiler bağlamında ve bu yasal bğlayıcılığı olan sözleşmeleri diğer yasaları kullandığımız gibi kullanmamızı kolaylaştırır.

Örneğin, ÇHS Komitesi'nin 13 numaralı çocuğun şiddetten özgür olma hakkı ile ilgili genel yorumu toplumsal cinsiyet ve şiddet konusunda ÇHS'ye taraf Devletlere şu öneride bulunmaktadır:

Genel Yorum 13/72(b)

Taraf Devletler, geliştirdikleri önlemler ve politikaların, çeşitli ortamlarda, kız ve erkek çocukların maruz kaldıkları farklılaşan şiddet risklerini dikkate almasını sağlamalıdır. Devletler, kapsamlı bir şiddet önleme stratejisi çerçevesinde toplumsal cinsiyet ayrımcılığının tüm biçimlerini ele almalıdır. Bu kapsamda, evde, okulda, eğitim ortamlarında, topluluklarda, işyerlerinde, kurumlarda ve daha genel olarak toplumda şiddet ve zor kullanımına zemin oluşturan ve bunu destekleyen toplumsal cinsiyet kalıpları, güç dengesizlikleri, eşitsizlikler ve ayrımcılık dikkate alınmalıdır. Yetişkin erkekler ve erkek çocuklar bunun uygulanması için, stratejik ortaklar ve müttefikler olarak aktif biçimde özendirilmeli, kadınlar ve kız çocukların yanı sıra onlara da birbirlerine saygı göstermeleri, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ve şiddet içeren tezahürlerinin nasıl durdurulabileceğini anlamaları bakımından kendilerine çeşitli fırsatlar sunulmalıdır.

Toplumsal cinsiyet, çocuklar ve şiddet

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, toplumda kadınların ve kız çocukların ikincil durumunu/konumundan kaynaklanan şiddettir. Erkekler veya erkek egemen kurumlar tarafından kadınlar ya da kız çocukları üzerinde fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veren/verme olasılığı olan herhangi bir eylemi veya tehdidi içermektedir. Pek çok kültürde, geleneksel inançlar, normlar ve sosyal kurumlar kadınlara ve kız çocuklarına şiddeti meşrulaştıran ve dolayısıyla şiddetin sürdürülmesine olanak sağlar. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet sadece kadınları ve kız çocukları ilgilendiren bir konu değildir, farklı cinsel yönelimi olan erkek ve kız çocukları, erkekleri, toplumu ilgilendirir. Yani “toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” kavramının kullanımını bize şiddet daha iyi anlama, analiz etme ve çözüm yolu bulma konusunda yeni bir bağlam sağlar. Analiz odağını kadın ve şiddetten alıp toplumsal cinsiyet kavramını odağa alır, toplumsal cinsiyet kalıpları ile beslenen erkek ve kadın arasındaki ve çocukların gelişimine ve hayatına yansıyan eşitsiz/ ayrımcı ilişkileri şiddetin temel neden ve sonucu olarak görebilmemize olanak tanır.

Yani bu bizim,

- biyolojik bir ayrım olan cinsiyet ile toplumda erkek ve kadınlar için sosyal olarak uygun gördüğü farklı rolleri, özellikleri ve yapması gerekenler olan toplumsal cinsiyet arasındaki ayrımı anlamamızı sağlar;
- erkek ve kadınların görelî durumunu ve konumunu anlamamıza yardım eder ve bu görelî konumun çoğu toplumda kadınlar ve kız çocukları için büyük dezavantaj oluşturduğunu görmemizi sağlar;
- kadınların ve kız çocuklarının görelî olarak toplumda daha az değer verilmesi sonucu oluşan roller, mülkiyet ve varlık üzerinde çok az kontrol (arazi, gelir) ve maddi olmayan kaynakların (toplumsal ve siyasî hayata katılım) kullanımının olmaması kadınları ve kız çocuklarını marjinalize ettiğini anlamamızı sağlar;
- sınıf, ırk, etnisite gibi diğer ayrımcılık kategorileri ile arasındaki bağı kurmamızı ve çok katmanlı ayrımcılığı anlamamızı kolaylaştırır; ve
- Sosyal olarak oluşturuldukları için yine sosyal olarak kişi ve toplum düzeyinde kız ve erkek çocuklar arası adalet, eşitlik, ortaklık temelinde değiştirilebileceğini görmemizi sağlar.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin türleri

- Aile içi şiddet;
- Aile üyeleri tarafından çocukların cinsel istismarı dahil tecavüz;
- Cinsel istismar;
- Zorla gebelik;
- Cinsel kölelik;

- Namus cinayetleri, yakma veya asit atma, kadın sünneti, çeyiz ile ilgili şiddet, erken/zorla evlilik gibi kadınlara zararlı geleneksel uygulamalar;
- Silahlı çatışmalarda öldürme ve tecavüz;
- Duygusal istismar, zorlama, küfürlü dil kullanma;
- Fuhuş için kadın ve kız çocuğu ticareti, erken/zorla evlilik, iş yerinde cinsel taciz ve sindirme

Ayrıca aşağıdaki şiddet biçimleri toplumsal cinsiyet temelli şiddet olarak tanımlanır:

- Açıkça görünebilen fiziksel istismar (evde veya işyerinde dövme, cinsel saldırı içerir)
- Psikolojik istismar (Evde veya işyerinde özgürlük yoksunluk bırakma, zorla evlilik, cinsel tacizi içerir)
- Fiziksel ve psikolojik iyi olma hali için gerekli ihtiyaçlardan yoksun bırakma (sağlık bakımı, beslenme, eğitim, hayatını kazanmaktan yoksun bırakmayı içerir)
- Kadına veya kız çocuğuna bir metaymış gibi davranma (cinsel ya da başka amaçlı kadın ve kız çocuğu ticaretini içerir)

Medya ve Çocuğa Karşı Şiddet

Medyaya erişim ve medya kullanımı toplumumuzda oldukça yaygındır. Küçük yaştaki çocuklardahi televizyon, video, film, çizgi roman, müzik, şarkı sözleri ve bilgisayar oyunları da dahil olmak üzere çeşitli medya ürünlerine ağır bir şekilde maruz kalmaktadır. Çok renkli olmaları, heyecan verici ve sanatsal ya da bazan rahatsız edici görüntüleri nedeniyle, medyanın çocuklar üzerinde güçlü bir etkiye sahip olabilir. Bir yandan, medya ürünleri öğrenme ve eğlence için güçlü araçlar sunarken; diğer yandan, medyadaki şiddet çocuklar için çok zararlı olabiliyor.

Evde, okulda ve cep telefonları ve oyun konsolları vasıtasıyla çevrimiçi (online) olmak için çocukların giderek daha fazla fırsatı oluyor. Çocuklar için, çevrimiçi (online) ve çevrimdışı (offline) yani günlük sanal olmayan medya arasındaki ayırım giderek anlamsız hale gelmiştir ve çocuklar iki ortam arasında zahmetsizce medya tüketmekte ve üretmektedir.

İnternet⁸ önemli ölçüde çocukların yararına olabilir. Ev ödevlerinde onlara yardım edebilir, kendileri zahmetsizce fikirlerini yazılı, sözlü ya da görsel medyaya dönüştürüp kolayca paylaşabilir ve hatta onların yeni arkadaşlıklar kurmaları için yardımcı bile olabilir.

İnternet aynı zamanda çocuklar için risk teşkil edebilir. Bu risklerin/tehlikelerin hem yetişkinler hem de çocuklar tarafından farkında olunması ve çocukların internette de güvenli bir ortamda olmalarını sağlamak için bunların ne olduğunu bilmek önemlidir.

Bilgiye erişim her çocuğun hakkıdır, ancak özellikle medyaya, özellikle de elektronik medyaya, çocukların erişimi uygun bir şekilde ebeveynler veya diğer bakmakla yükümlü kişiler tarafından kontrol edilmezse, çocuklar şiddet içeren ve gelişimlerine uygun olmayan bilgiye maruz kalabilir. Özellikle İnternetin çocuğa karşı şiddetin en kötü biçimlerinin (örneğin çocukların konu olduğu pornografinin) yayılmasına etkisi varmış gibi görünüyor. Çevrimiçi durumda çocuklarına da resimlerinin kolay müşteri bulması/buna talep olması veya çocukların cinsel ya da başka türlü istismar için 'hazırlanması (grooming)' gibi olaylar giderek artan bir şekilde bildiriliyor. İnternette çocuğa karşı şiddetin önlenmesi hem ülkelerin yasal yetki alanı içinde hem de uluslararası sınırlar ötesinde azaltmak/ortadan kaldırmak birçok güçlüğü içeriyor.

Çocuk Haklarına dair Sözleşme'yi izlemekle yükümlü olan Çocuk Hakları Komitesi'nin 13 nolu genel yorumu Çocuğun Şiddetten Masun Olma Hakkı'nda kitle iletişim araçları ve bilgi ve iletişim teknolojileri ve çocuğa karşı şiddet ile ilgili ÇHS'ye taraf Devletlerin yükümlülükleri açısından yaptığı açıklama şu şekildedir:

30. Kitle iletişim araçlarında şiddet: Kitle iletişim araçları, özellikle de tabloid yayınlar ve sarı basın şok edici haberlere eğilimlidir ve bunun sonucunda çocuklara ilişkin önyargılı ve kalıpcı bir imaj yara-

8 İnternet: web sayfaları, Facebook, Twitter gibi çevrimiçi sosyal medya ağları, sohbet/chat odaları ve programları (MSN, Yahoo!, Skype, vb), bunların mobil versiyonları çevrimiçi (online) kullanılan herşey.

tılır. Özellikle dezavantajlı gruplara mensup çocuklar ve ergenler çoğu kez salt farklı giyindikleri veya davrandıkları için şiddete eğilimli veya suçlu olarak gösterilir. Bu kalıpcı sunumlar sonuçta devletin cezalandırıcı yaklaşımlar benimsemesinin yolunu açar; böylece, çocukların ve gençlerin farazi veya fiili yanlışlarına karşı şiddet yoluna başvurulur.

31. Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) aracılığıyla şiddet⁹: BİT ile ilgili çocuk koruma riskleri, birbiriyle örtüşen aşağıdaki alanları kapsar:

(i) İnternet ve diğer BİT imkânlarıyla üretilen görsel ve işitsel materyaller aracılığıyla çocukların cinsel istismarı;

(ii) Çocukların ahlaka aykırı fotoğraflarının veya düzmece fotoğrafların ve videolarının, belirli bir çocukla veya çocuk gruplarıyla alay eden materyallerin alınması, hazırlanması, alınmasına izin verilmesi, gösterilmesi, elde bulundurulması veya reklam edilmesi.

(iii) BİT kullanıcıları olarak çocuklar:

Bilgi alıcıları olarak çocuklar, saldırgan, şiddet ve nefret içeren, yanlı, ırkçı, pornografik¹⁰, nahoş ve/veya yanlışla sürükleyici ilan veya potansiyel olarak zararlı reklamlarla, spam ile, sponsorluklarla, kişisel bilgilerle karşılaşabilirler.

BİT yoluyla başka çocuklarla temasa geçen çocuklar zorbalığa, tacize, kötü şakalara maruz kalabilirler, çevrimdışı tanımadıkları yabancılarla buluşmaya zorlanabilirler, bu yönde kandırılıp ikna edilebilirler, cinsel etkinlikler ve/veya kişisel bilgilerini vermek için “hazırlanabilirler”.

Çocukların kendileri, yani bizzat aktörler olarak çocuklar zorbalık ve tacizde bulunabilirler, psikolojik gelişimlerine olumsuz etkiler yapacak oyunlar oynayabilirler, uygunsuz cinsel materyal hazırlayıp yükleyebilirler, yanlış bilgilendirme ve yönlendirmelerde bulunabilirler ve/veya yasa dışı materyalleri indirme, bilgisayar korsanlığı, kumar veya terör içerikli işlere girebilirler.¹¹

Yine aynı genel yorumda taraf Devletlere ve medya kuruluşlarına aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır Komite:

Çocuk bakımı ve korunması alanında küresel standartların belirlenip yaşama geçirilmesinde kitle iletişim araçları ile enformasyon ve iletişim teknolojileri sanayisiyle işbirliği;

(ix) Çocukların kitle iletişim araçları tarafından üretilen, çocuğun insan olarak saygınlığına ve dokunulmazlığına aykırı enformasyon ve materyalden korunmasını sağlayacak kılavuzlar hazırlanması; damgalayıcı dilin ortadan kaldırılması; aile içinde veya başka ortamlarda cereyan edip çocuğu etkileyen olayların çocuğu yeniden mağdur edici haberlerinden kaçınılması; ilgili bütün taraflarca incelenebilecek farklı kaynakların kullanımıyla profesyonel araştırmaların yaygınlaştırılması;

(x) Çocuklara görüşlerini ve beklentilerini medyada dile getirebilmeleri için fırsatlar tanınması; çocukların yalnızca çocuk programlarına katılmakla kalmayıp kamuoyuna çocuklar ve çocuklukla ilgili doğru ve yeterli bir imaj sunulması için çocukların haberci, analizci ve yorumcu olarak her tür enformasyonun üretilmesinde ve yaygınlaştırılmasında yer almaları.

Çocuk hakları, şiddetten korunma ve medya konusunda aşağıdaki müdahale alanları Çocuk Hakları Komitesi tarafından belirlenmiştir (1996 Genel Tartışma Günü sonuç raporu):

- Çocuk medyası

9 İnternet ve cep telefonu gibi enformasyon teknolojileri, çocukları güvenlik içinde tutmak, kuşku edilen veya fiili şiddet ve kötü muamele durumlarını haber vermek açısından büyük potansiyele sahip pozitif araçlardır. Enformasyon teknolojilerinin düzenlenmesi ve izlenmesi yoluyla koruyucu bir ortamın oluşturulması gerekir ve çocukların bu teknolojileri güvenli biçimde kullanacak konuma getirilmeleri de bunun bir parçasıdır.

10 Pornografiye maruz kalınması çocuktan çocuğa cinsel istismarı arttırabilir; çünkü pornografik materyalleri gören çocuklar gördüklerini daha küçük veya kolayca ulaşıp kontrol altında tutabilecekleri çocuklarla “denemeye” kalkabilirler.

11 EUKids Online projesince geliştirilen bir tablodan uyarlanmıştır; bakınız, *AUPs in context: Establishing safe and responsible online behaviours*, 2009, s.6. Ayrıca bakınız, Rio Bildirgesi ve Eylem Planı: <http://iicongressomundial.net/congresso/arquivos/Rio%20Declaration%20and%20Call%20for%20Action%20-%20FINAL%20Version.pdf>.

- İnternette çocuk medyası için olanaklar
- Çocuk kutuphaneleri
- Medya eğitimi
- Devletin medyayı çocuk hakları için desteklemesi
- Medyanın yasalar ve anlaşmalarla çocuk haklarının korunmasının sağlanması
- Ebeveynleri medya üretimi, tüketimi, kullanımı konusunda eğitme
- Medyanın çocuk ihmal istismarını raporlarken uyması gereken kılavuzlar
- Gazeteci eğitiminde çocuk haklarının eklenmesi
- Çocuk Hakları/çocuk muhabirlerinin bir listesinin olması, onlara eğitim dahil destek verilmesi

Engellilik ve Çocuğa Karşı Şiddet

Engellilik Nedir?

Doğuştan ya da yaşamın daha sonraki evrelerinde farklı nedenlere dayalı fiziksel ve zihinsel işlev kayıplarına sahip kişilerin toplumsal hayata katılmalarının kısıtlanması engellilik kavramını ortaya çıkarmıştır.

Çok uzun süre engellilik vücut, zihin yapısına ve işlevlerine ilişkin bir sorun olarak kabul edilmiş ve tıp biliminin konusu içinde ele alınmıştır (Tıbbi Model). Bu modelin temel varsayımı, sorunun kişiden kaynaklandığı ve dolayısıyla çözümün de kişi ile ilgili olduğu yönündedir. Sorunu çözebilmek için mümkünse fiziksel, zihinsel ve işlevsel farklılığa sahip bu kişiler tedavi edilmeli ve anormallikler düzeltilmelidir. Kişiyi atfedilen ve zorla yüklenen bu hasta rolü, söz konusu farklılıklara sahip kişileri, çalışma dahil olmak üzere tüm sosyal yükümlülüklerinden muaf tutmakta, “hastalık” tedavi edilemediği sürece de bu muafiyet devam etmektedir. Bu muafiyetin bedeli ise toplumsal yaşamın dışında kalarak yine bu kişiler tarafından ödenmektedir.

Toplumsal Model ise, engelliliğin işlev ve yapı farklılıklarının doğal bir sonucu olmadığı, dolayısıyla kişinin kendi niteliklerinden kaynaklanmadığı, önyargılı ve kalıplaşmış tutumlardan ve fiziksel çevre ve hizmetlerin yanlış şekilde inşa edilmiş ve tasarlanmış olmasından kaynaklandığı tezini ifade etmektedir. Toplumsal model, bireyin fiziksel ve zihinsel işlev yapısına yapı farklılıklarına, önyargı ve kalıplaşmış tutumlardan arınılarak saygı gösterilmesini talep etmekte, ancak bununla da yetinmeyerek, fiziksel çevrenin inşasında ve hizmetlerin tasarlanmasında bu farklılıkların gözetilmesini de bir zorunluluk olarak görmektedir. Tıbbi modelden ayrılarak sonunu kişiden topluma kaydıran bu modelin de bütüncül bir çözüm önerme konusunda yetersiz kaldığı gözlenmiştir. Toplumsal engellerin ortadan kaldırılmasıyla sorunun çözüleceği varsayımı, kişilerin sahip oldukları fiziksel veya zihinsel farklılıkların bizzat kendisinin sınırlandırıcı olduğu gerçeğini göz ardı etmekte ve bu açıdan gereksinim duyulan tedavi ve iyileştirme talebini görmemektedir.

İnsan Hakları Modeli ise engellilik sorununun kaynağına ilişkin yeni bir anlayışı ifade eder. Buna göre sorun ne yalnız kişinin kendisinden ne de yalnızca olumsuz tutumlar ve fiziki çevreden kaynaklanmaktadır. Sorun engelli bireyin herkesle birlikte aynı hak ve özgürlüklere sahip olduğunun kavranamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu modele göre fiziksel ve zihinsel yapı farklılığına sahip kişiler herkesle aynı hak ve özgürlüklere sahiptir. Bu hak ve özgürlüklerden tam ve eşit olarak yararlanılması için alınması gereken tüm önlemler devletlerin insan hakları yükümlülüğü altındadır. Çözüm odaklı olan İnsan Hakları Modeli, insanın hangi özelliklere sahip olursa olsun var olan potansiyelinin azami düzeye çıkabileceği koşulların yaratılmasını öngörür.

Bu çerçevede engelli birey tanımı, Engelli Hakları Sözleşmesinde aşağıdaki gibi tanımlanmıştır: “çeşitli engellerle karşılaşmaları halinde diğerleriyle eşit bir şekilde topluma tam ve etkili şekilde katılmalarını engelleyen uzun süreli fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duysal sakatlığı olan kişilerdir (Madde 1).

Yasal Güvenceler

Gerek Birleşmiş Milletler insan hakları sözleşmelerinde gerek Avrupa Konseyi sözleşmelerinde koruma altına alınan bütün hakları engelli bireyler (kadın, erkek, çocuk) bakımından geçerlidir. Ancak engelli bi-

reylerin bu sözleşmelerden etkili bir biçimde yararlanamaması sonucunda Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi hazırlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Bütün çocuklar, 19. maddede getirilen korumadan yararlanma hakkına sahiptir. Bu maddeyle taraf devletler, çocukları ihmal, suiistimal, kötü muamele, şiddet ve sömürüden koruma yükümlülüğü altına girmişlerdir. Koruma tedbirleri, çocuğu korumaya yönelik programların yanı sıra çocukların kötü muameleye uğramasını engellemeye, bu tür durumları belirleyip rapor etmeye, iyileştirmeye ve izlemeye yönelik mekanizmaların kurulmasını içerir. 19. maddenin çocuğun her tür şiddet ve suiistimalden - ev içi şiddet, cinsel istismar, zihinsel ya da cinsel şiddet, polis ve diğer güvenlik görevlilerince kötü muamele, yurtdışında, çocuk bakım evlerinde ya da çocuk tutukevlerinde kötü muamele ya da suiistimal, sokakta ve okullarda şiddet - koruma yükümlülüklerini kapsayacak şekilde anlaşılması önemlidir. Bu maddenin engelli çocuklar açısından da özel koruma yükümlülükleri getirdiği barizdir. Dolayısıyla 19. madde, evde, okulda, gözetim ya da bakım kurumlarında olsun, maruz kaldıkları ya da kalabilecekleri şiddet ve suistimalden korumayı amaçlar.

Engellilerin Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

Madde 15: İşkence veya zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalara maruz bırakılmama

1. Hiç kimse, işkence veya zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalara tabi tutulmamalıdır. Özellikle hiç kimse, kendi özgür rızası olmadan tıbbi veya bilimsel deneylere tabi tutulmamalıdır.
2. Taraf Devletler, engelli kişilerin, işkence veya zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalara tabi tutulmasının önlenmesi için başka kişilerle eşit biçimde bütün etkin yasal, idari, adli veya başka önlemleri alacaklardır.

Madde 16: İstismar, şiddet ve tacize maruz bırakılmama

1. Taraf Devletler, engelli kişilerin evde ve ev dışında bunların cinsiyetle ilgili yönleri dahil olmak üzere her türlü istismar, şiddet ve tacize karşı korunması için gerekli bütün yasal, idari, sosyal, eğitimle ilgili ve öteki önlemleri alacaklardır.
2. Taraf Devletler, ayrıca başka hususlar yanı sıra istismar, şiddet ve taciz durumlarının önlenmesi, belirlenmesi ve bildirilmesi konusunda bilgi ve eğitim sağlanması dahil olmak üzere engelli kişiler ve bunların aileleri ve bakıcıları için cinsiyet ve yaşla ilgili uygun yardım ve desteği sağlayarak her türlü istismar, şiddet ve tacizi önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.
3. Taraf Devletler, her türlü istismar, şiddet ve tacizin meydana gelmesini önlemek amacıyla engelli kişilere hizmet verilmesini amaçlayan bütün tesisler ve programların, bağımsız makamlar tarafından etkin bir şekilde izlenmesini sağlayacaklardır.
4. Taraf Devletler, koruma hizmetleri sağlanması dahil olmak üzere her türlü istismar, şiddet veya tacize maruz kalmış olan engelli kişilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik açıdan iyileşmeleri, rehabilite edilmeleri ve topluma geri kazandırılmalarının teşvik edilmesi amacıyla gerekli bütün önlemleri alacaklardır. Bu iyileşme ve topluma geri kazandırma, kişinin sağlığı, refahı, kendine saygısı, onuru ve özerkliğini güçlendiren ve cinsiyet ve yaşla ilgili gereksinimleri dikkate alan bir ortamda gerçekleşecektir.
5. Taraf Devletler, engelli kişilere karşı istismar, şiddet ve taciz olaylarının belirlenmesi, soruşturulması ve gerektiğinde yargıya intikal ettirilmesinin sağlanması amacıyla kadın ve çocuklara yönelik mevzuat ve politikalar dahil olmak üzere etkin mevzuat ve politikaları uygulayacaklardır.

Çocuk Haklar Sözleşmesinin 23. Maddesi doğrudan engelli çocuklar ile ilgilidir.

Engellilik, Çocuk ve Şiddet

Pek çok çocuk için şiddet hala bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir; fakat suistimal ve ihmal engelli çocukların özellikle maruz kaldıkları uygulamalardır. Engelli çocukların, özellikle konuşma, zeka ve davranış bozuklukları olan çocukların daha yaygın olarak suiistimale maruz kaldığına dair kanıtlar vardır.

Engelli çocukların kurumsal bakım altına alınma sıklığı diğer çocuklar için olduğundan çok daha fazladır; bu da onların fiziksel bütünlüğünün ihlal edilmesi ihtimalini arttırır. Kurumlarda engelli çocukların sui-

istimal edilmesinin ne kadar yaygın olduğu belgelenmiştir. Bu nedenle Sözleşmenin kurumlar alanında da çocuk haklarını vurgulaması önemlidir.

Engelli çocuklar, aile, okul, alternatif bakım sağlayanlar dahil özel ve kamusal kurumlar, çalışma ortamları ve genel olarak topluluk dahil bütün ortamlarda, ister zihinsel, ister fiziksel ister cinsel anlamda olsun her tür istismara daha açıktır. Engelli çocuklar, evlerinde ve kurumlarda çoğu kez zihinsel ve fiziksel şiddete, cinsel istismara maruz kalmakta, ayrıca aile üzerine fazladan bir fiziksel ve maddi yük getirdiklerinden ihmale ve ihmalkâr muamelelere uğrayabilmektedir. Dahası, işlevsel bir şikâyet ve izleme sisteminin bulunmaması durumunda, istismar daha sistemli ve sürekli bir özellik kazanabilmektedir. Okullardaki kabadayılık, çocukların çoğu kez karşılaştıkları özel bir şiddet türüdür ve bu tür istismar engelli çocukları hedef alabilmektedir. Bu çocukların özel olarak güç durumda olmalarına yol açan nedenler arasında, diğerlerinin yanı sıra şunlar da yer almaktadır:

- a) İşitme, hareket etme, soyunup giyinme, tuvalet ve banyo güçlükleri, engelli çocukların kişisel bakımını başkalarının eline bırakmakta veya istismara kapı açmaktadır.
- b) Ana babadan, kardeşlerden, geniş aileden ve arkadaşlardan yalıtık olma durumu istismar olasılığını arttırmaktadır.
- c) İletişim sorunları ve zihinsel engeli olan çocuklar, herhangi bir istismar durumundan şikâyet etseler bile bunun es geçilmesi, inandırıcı bulunmaması veya yanlış anlaşılması olasılıkları daha fazladır.
- d) Engelli çocuğun ana babası veya bakımından sorumlu diğer kişi, fiziksel, maddi ve duygusal açılarından ciddi bir baskı veya stres altında olabilir. Yapılan araştırmalar, stres altında olanların istismara daha fazla yönelebildiklerini göstermektedir.
- e) Çoğu kez, yanlış bir biçimde, engelli çocukların cinselliklerinin olmadığı, bu çocukların kendi bedenlerini tanımadığı düşünülüşünden, bu çocuklar başta cinsel istismar olmak üzere istismara eğilimli kişilerin hedefi olabilir.

Ayrımcılık ve Çocuğa Karşı Şiddet

Ayrımcılık Nedir?

BM İnsan Hakları Komitesi'nin Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesinde "ayrımcılığın ve ayrımcılık yasağının" nasıl anlaşılması konusundaki bağlayıcı yorumuna göre ayrımcılık, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka bir fikir, ulusal ya da sosyal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statüye dayalı olan, ve bütün hakların ve özgürlüklerin bütün bireylere eşit olarak tanınmasını, bütün bireylerin bunlardan eşit olarak yararlanmasını ya da bütün bireyler tarafından bunların eşit düzeyde kullanılmasını engelleyici ya da zedeleyici amaca ve etkiye sahip her türlü ayırmayı, dışlamayı, kısıtlamayı veya tercihi ifade eder .

Ayrımcılık konusunda bağlayıcı bir tanım da, BM Her Türlü Irkçılığın Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesinin başlangıç bölümünde yapılmıştır: "siyasal, sosyal, kültürel veya kamusal yaşamın herhangi bir alanında insan hakları ve temel özgürlüklerin eşit olarak tanınmasını, kullanılmasını veya bunlardan yararlanılmasını ortadan kaldırma veya zayıflatma amacına sahip olan veya bu sonuçları doğuran ... herhangi bir ayır tutma, dışlama, kısıtlama veya ayrımcılık tanıma anlamına gelir" (Madde 1).

Uluslararası ayrımcılık hukuku tarafından yasaklanmış bir dizi davranış bulunmaktadır.

Doğrudan Ayrımcılık: Doğrudan ayrımcılık, hukuki eşitlik fikrine dayanır. Dil, din, cinsiyet, ırk ya da engellilik gibi yasaklanmış temellerde bir kişi ya da grubun daha az lehinde olan ya da zarar verici muamele olarak tanımlanabilir.

Dolaylı Ayrımcılık: Dolaylı ayrımcılık, bir uygulama, kural, şart ya da koşul görünüşte tarafsız olmasına karşın, gerekçesi olmaksızın belirli gruplar üzerinde orantısız etki yarattığında meydana gelir.

Taciz: Taciz, kişinin onurunu ihlal etme ya da aşağılayıcı, düşmanca, küçük düşürücü ya da incitici bir çevre yaratma amacıyla ya da etkisiyle istenmeyen bir davranış yapıldığında meydana gelir.

Mağdurlaştırma: Bir örgüt ya da bir kişinin eşitlik ve ayrımcı olmama ilkeleri de dahil olmak üzere hukuki ilkeleri yürürlüğe koyma çabalarına karşı yapılan etkisizleştirme, çalışamaz hale getirme çalışmalarının bir ürünü olarak meydana gelir.

Yasal Güvenceler

Ayrımcılık yasağı, yasalar önünde eşitlik ve hiç bir ayırım gözetmeksizin yasalar tarafından eşit derecede korunma ile birlikte, insan haklarının korunmasına ilişkin temel ve genel bir ilke oluşturur. İnsan hakları uluslararası hukukunun genel kurallarından biridir. Devletlere hukuksal yükümlülük getiren insan hakları belgelerinde ayrımcılık yasağı, belgede belirtilen hakların korunması veya gerçekleştirilmesinin sağlanmasında kişilerin raslantısal bazı özelliklerinin (ırk, renk, milliyet, cinsiyet, dil, din, cinsel yönelim, yaş, toplumsal statü ve engellilik de dahil başka durumlar) eşit muameleyi engellememesi yönünde bir görev getirir.

Ayrımcılık yasağı, Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin de şemsiye haklarından biridir. Sözleşme'nin 2. maddesi taraf Devletler'e Sözleşme'de yer alan bütün hakları herhangi bir ayırım gözetmeden "çocuğun kendisinin, ana babasının veya yasal vasisinin ırkından, renginden, cinsiyetinden, dilinden, dininden, siyasal veya diğer görüşlerinden; ulusal, etnik veya sosyal kökeninden, mülkiyet, özürllülük veya başka herhangi bir statüden bağımsız olarak" güvence altına alma yükümlülüğü getirmektedir.

Ayrımcılık, Çocuk ve Şiddet

Çocuklar dünyanın birçok yerinde görece fiziksel ve siyasal güçsüzlüklerinden dolayı haksız muameleye maruz kalmakta ve yasalar önünde eşitlik ilkesine aykırı olarak ülke politikalarının oluşturulması süreçlerinden dışlanmaktadır. Bunun sebepleri arasında çocukların özellikle hayatlarının ilk yıllarında yetişkinlere bağımlı olmaları ve yetişkinlerin karar alma mekanizmaları içerisindeki güçlerini çocuklarla paylaşma konusundaki isteksizlikleri, gelişen kapasiteleri doğrultusunda çocukların haklarını kendilerinin kullanmasını kabul etmeme sayılabilir. Çocukların sadece korunması gereken küçük insanlar olarak algılanmaları da bu dışlamadaki en büyük sebeplerden biri olarak karşımıza çıkıyor.

Bu sebeplerin dışında, bazı toplumlarda bir grup olarak ergenlik çağındaki çocuklardan ve gençlerden korkulduğu, ergenlik çağındaki çocuk ve gençlerin suça katılma potansiyeli olduğu, sokaklarda kamu düzenini bozan davranışlarda buldukları inancı da bu dışlamayı etkilemektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 13 Nolu Genel Yorumunda da belirtildiği üzere, her çocuğun şiddetin her biçiminden korunması için Devletlerin yeterli önlemleri almaları gerekmektedir. Ayrıca bu önlemler "herhangi bir ayırım gözetmeden; çocuğun, ana babasının veya yasal vasisinin ırkını, rengini, cinsiyetini, dilini, dinini, siyasal veya başka görüşünü, ulusal, etnik veya toplumsal kökenini, mülkiyet ve engellilik durumunu, doğum veya başka bir statüsünü dikkate almadan" alınacaktır. Fuhuş sektörü tarafından sömürülen çocuklara, sokaklarda yaşayan çocuklara, yasalarla sorunlu olanlara yönelik önyargılara dayalı ayrımcılıkla, çocukların giyiniş ve davranışlarından kaynaklanan ayrımcılık da bu kapsamdadır.

Ayrımcılığa ve şiddete maruz kalma olasılıkları daha yüksek çocuklar arasında, bunlarla sınırlı kalmamak üzere, aşağıdakiler yer almaktadır: biyolojik ana babalarıyla yaşamayıp çeşitli biçimlerdeki alternatif bakımda olan çocuklar; doğumda nüfusa kaydedilmeyenler; sokaklarda yaşayan çocuklar; fiilen yasalarla sorunlu olanlar veya böyle bir durumda olma olasılığı olanlar; fiziksel, algısal, öğrenme ile ilgili, psiko-sosyal engellilik durumu olanlarla irsi, edinilmiş ve/veya kronik hastalıkları veya ciddi davranış sorunları olanlar; yerli ahaliye ve diğer etnik azınlıklara mensup olanlar; lezbiyenler, geyler, travesti ve transseksüeller; zararlı geleneksel uygulamalara maruz kalabilecek olanlar; çok erken yaşta evlenenler (zorla evlendirilme ile sınırlı kalmamak üzere özellikle kızlar); en kötü biçimleri dahil çocuk işçiliği; göçmen, sığınmacı, yerlerinden edilmiş ve kaçırılmış kişiler olarak hareket halinde olanlar; halen şiddete maruz kalmış olanlar; evlerinde ve topluluklarında şiddete maruz kalanlar veya tanık olanlar; ateşli silahların, uyuşturucuların ve alkolün kolayca bulunabileceği, sosyoekonomik statüsü düşük kentsel yerleşimlerde yaşayanlar; kazalara veya felaketlere açık veya zehirleyici ortamlarda yaşayanlar; HIV/AIDS'ten etkilenenler veya kendileri HIV'li olanlar; kötü-yetersiz beslenenler; başka çocukların bakımı altında olanlar; kendileri bakıcı veya hane halkı reisi durumunda olan çocuklar; 18 yaşından küçük ana babaların çocukları; istenmeyen, prematüre doğan veya ikiz-üçüz olanlar; hastanelik olup kendilerine iyi bakılmayan veya bakıcılarıyla temas edemeyenler; yeterli güvenlik, denetim veya kendilerini koruyacak araçlara sahip olmaksızın bilgi ve iletişim teknolojilerini kullananlar. Olağanüstü durumlarda çocuklar şiddete özellikle açık duruma gelmektedir. Çünkü toplumsal ve silahlı çatışma, doğal felaket, karmaşık ve kronik özellikler taşıyan diğer acil durumlarda sosyal sistemler çökmekte, çocuklar kendilerine bakan kişilerden ayrı düşmekte, güvenli ortamlar zarar görmekte, hatta yok olmaktadır.

Ayrımcılığa Dayalı Şiddet Türleri - Örnekler

Ayrımcılığa dayalı şiddet türleri, 13 Nolu Genel Yorumda tanımlanan tüm şiddet türlerini içermektedir. Genel olarak yaş ayrımcılığı kapsamı altında tanımlanabilecek bu şiddet türlerinin ayrıca çocuğun cinsiyeti, rengi, fiziksel ve zihinsel farklılıkları, ırkı, etnik kökeni, yaşı, ekonomik ve sosyal statüsü, dini, dili, cinsiyet kimliği vb. bakımlarından da ayrıştırılmaları gerekmektedir.

Yoksulluk ve Çocuğa Karşı Şiddet

Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu

Yoksulluk genellikle bir kişinin ya da bir hanenin gıda, giyecek ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli mali kaynaklara sahip olmaması olarak tanımlanır. Ekonomik temelli bu yoksulluk tanımının yanına sosyal politika savunucuları bu tarifi bir adım daha öteye götürerek yoksul olmanın, toplumun ana akımından uzakta olmak ve kaynaklardan, fırsatlardan ve başkaları için mevcut olan öznel ve nesnel iyilik durumundan dışlanmış olmak olduğunu belirtmektedirler.

“(Ç)ocuk yoksulluğu ya da yoksulluk içindeyaşanan çocukluk, birkaç kuşağı etkileyebilmekte ve bir yoksulluk döngüsü, biryoksulluk sarmalı yaratabilmektedir. Kuşaklar arası bir etkiye sahip olabilecek birtopluksal sorun olan çocuk yoksulluğu, açıktır ki genel olarak yoksulluktan bağımsızdeğildir; ama etkileri açısından çok daha ciddi sorunlar yaratabilmekte; dolayısıylanedenleriyle birlikte ele alınması gereken ekonomik, toplumsal ve politik bir sorunolarak ortada durmaktadır.”¹²

Yoksulluk, Çocuk ve Şiddet

Yoksulluk, çocukları, yetişkinlere göre daha farklı biçimlerde etkilemektedir ve bu etki çoğu kez daha ağırdır. Yoksulluk, çocukların ilk dönemlerde yaşama ve dengeli beslenme, hastalık ve enfeksiyonlardan korunma şansını azaltmaktadır. Engelliler, yeterince gelişemeyenler ve kronik hastalıklara yakalananlar daha çok yoksul kız ve erkek çocuklardır. Yeterince beslenememe ve ilk dönem uyarımlar alamama nedeniyle bu çocuklar tam potansiyellerini gerçekleştirememektedir. Yoksul çocukların kaliteli bakım alma veya okul öncesi eğitime katılma şansları da daha azdır. Ayrıca bu çocuklar okula erişimde, okul malzemelerini satın almada veya ders çalışacak yer bulmada da güçlüklerle karşılaşabilmektedir. İçerdiği tüm risklere rağmen küçük yaşlarda çalışma yaşamına atılabilmektedir. Ana babaları bu çocuklara yeterli bakımı ve desteği sağlayamamakta, bu yüzden çocuklar kazalara, suiistimale, sokak yaşamına veya suça daha açık hale gelmektedir. Dahası, çocuk yoksulluğunun etkileri kuşaklar boyu aktarılmakta, sürmektedir. Yoksulluk içinde büyüyen çocukların karşılaştıkları sorunlar, özellikle de eğitim alanındakiler, yetişkinlik dönemine yeterince hazırlanamamalarına yol açmaktadır. Bu çocuklar yetişkin olduklarında düzenli iş bulamamakta, kamu hizmetleri almak veya çocuklarına yeterince bakmak için gerekli bilgilerden yoksun olabilmektedir. Sonuçta, kendi çocuklarının da yoksulluk içinde büyüme riski artmaktadır.

Yoksulluk Temelli Şiddet Türleri

1. Çocukların ticari amaçlı cinsel sömürüde kullanılmaları
2. Cinsel istismar (çocuk fuhşu, cinsel kölelik, seyahat ve turizmde cinsel sömürü, kaçırılma (ülke içinde ve ülkeler arasında))
3. Çocukların cinsel ve zorla evlendirme amacıyla satışı
4. Zorla çalıştırılma
5. İtiraf almak, yasa dışı veya istenmeyen davranışlarda bulunanları yargı dışı cezalandırmak veya çocukları kendi istekleri dışındaki işlere zorlamak (Mağdurlar çoğu durumda marjinal, dezavantajlı ve ayrımcılığa maruz kalan, haklarını ve çıkarlarını koruyacak yetişkin yakınları olmayan çocuklar)
6. Kendine zarar verme: (madde kullanımı ve bağımlılığı, kendi kendini yaralama, intihar düşüncesi ve girişimleri)

12 Gün, Servet, 2010, “Yoksulluk Döngüsü Bağlamında Çocuk Yoksulluğu” Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı

Araç 7

Terimler Sözlüğü

TERİMLER	AÇIKLAMALAR
Aile	Yalnızca ana-baba ve çocuklar değil, çocuğun ailesinin bir parçası olabilecek herkes anlamına gelir. Geniş aileler büyükbabaları, teyzeleri, amcaları, amca ve teyze çocuklarını ve diğerlerini içerir.
Alternatif bakım	Geçici ya da kalıcı olarak çocuğun ailesinin bakımından mahrum kalması sonucu ya da çocuğun yüksek yararı gerektirdiği için aile dışındaki bir ortamda bakımı.
Antlaşma izleme kuruluşları	BM tarafından kurulan ve hükümet kurumlarının onayladıkları uluslararası antlaşmalarda söz verdikleri şekilde davranıp davranmadıklarını izleyen kuruluşlar.
Araştırma	Yeni bir bilgiyi keşfetmek ve açıklamak amacıyla yapılan dikkatli çalışma ve inceleme.
Aşağılayıcı davranış	İnsanlara saygı duymadan, onları aşağılayarak davranmak.
Ayrımcılık	Güçlü bir kişi veya bir grup kişinin daha az güçlü olan kişilere veya gruplara kötü ve adil olmayan bir şekilde davranması.
Ayrıştırma	Toplanan bilgilerin belli kriterlere göre ayrıştırılması. Örneğin, cinsiyete göre, bulunduğu yere göre, engellilik durumuna göre ayrıştırma yapılabilir.
Bedensel ceza	Bir kişinin bedenini cezalandırmak; bakınız fiziksel ceza.
Cinsel istismar	Fuhuşa veya yasadışı ya da uygunsuz cinsel eylemlere dahil ederek kötü muamelede bulunma, istismar etme ve/veya kişisel kazanç ve kar amacıyla birisinden yararlanma.
Çocuk	BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde tanımlandığı biçimiyle, 18 yaşından küçük her insan.
Çocuk Hakları Komitesi	BM adına Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin bir parçası olarak (ÇHS Madde 43 - 45) Sözleşme'nin Taraf Devletlerce uygulanmasını izlemekten ve Sözleşme hedeflerinin gerçekleştirilmesi için hükümetlere ve BM Genel Kurulu'na önerilerde bulunulmasından sorumlu bağımsız 18 uzmandan oluşan kurul.
Çocuk Haklarına dair Sözleşme	Türkiye'nin de dahil olduğu Birleşmiş Milletlere üye olan devletler tarafından uzlaşma ile hazırlanan bir insan hakları hukuku metnidir ve onaylayan devlet bakımından bağlayıcıdır. Gelişimsel özel durumlarını gözetenek çocukların medeni siyasi ekonomik sosyal ve kültürel haklarını korumak, haklarına saygı duyulmasını ve hakların hayata geçmesini kolaylaştırmak için 1989 yılında tüm ülkelerin oybirliği ile Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir.
Çocuk istismarı	Çocuklardan sorumlu olan, onlar üzerinde yetkisi veya denetimi olan ya da onların güvenebileceği bir kişi tarafından uygulanan ihmal, fiziksel, cinsel veya zihinsel şiddet dahil olmak üzere çocuklara verilen her türlü zarar.
Çocukların cinsel istismarı	Çocukların, özellikle onlardan sorumlu olan, onlar üzerinde gücü olan veya güvenmeleri gereken birisi tarafından çocuklara uygulanan her türlü cinsel eylem.
Duygusal şiddet	Bir çocuğun kendini kötü hissetmesini sağlamak. Bu, hakaret ederek, ad takarak, onu tecrit ederek, tehditle veya çocuğun başına gelenlere umursamaz davranarak yapılabilir.
Erken yaşta zorla evlendirme	Bir çocuğun hala çocukken kendi iradesi dışında birisiyle zorla evlendirilmesi.
Eşitsizlik	Eşit olmama durumu. Eşitsizlik, arada bir fark olduğu ancak birinin diğerinden daha çok veya daha az olduğu veya daha çok ya da daha azına sahip olmasıdır. Güç eşitsizliği, birisinin diğerine karşı daha fazla gücü olmasıdır.
Etkili sistem	(Çocuk Hakları Komitesi GC1357) etkili bir sistem yasaların infazını, hizmetlerin kalitesini, ulaşılabilirliğini, etkisini ve verimliliği içerir bir sistemdir ve aşağıdaki özellikleri taşır: <ol style="list-style-type: none">1. Protokoller ve yasalarla görevlendirilmiş sektörler arası koordinasyon2. Sistematik ve düzenli veri toplama ve analiz3. Araştırma gündemi geliştirme ve uygulama4. Aileler ve çocuklar için uygulanan politikaları, süreçleri ve sonuçları ölçülebilir hedefler, amaçlar ve göstergeler ile izleme

TERİMLER	AÇIKLAMALAR
Fiziksel cezalandırma	Tokat atma, dövme, kırbaçlama dahil olmak üzere kontrol etme, eğitim veya disiplin verme amacıyla yapılan her türlü fiziksel şiddeti içerir.
Genel Yorum	Birleşmiş Milletler tarafından yapılan, bir konu hakkında daha fazla açıklama veren bir rapordur. Örneğin, BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme hakkındaki 8. ve 13. Genel Yorum, çocuklara şiddet uygulanmasına asla izin verilmeyeceğini açıklığa kavuşturur. www.cocukhaklarizleme.org adresinde bu konu hakkında daha ayrıntılı bilgi bulabilirsiniz.
Alternatif/Gölge Rapor	ÇHS'nin uygulanması konusunda hükümet dışındaki kurum ve kuruluşlar tarafından yazılan ve Çocuk Hakları Komitesi'ne ulaştırılan rapordur.
Görev sahibi	Yasal olarak görev verilmiş kurumlar ve kişiler. ÇHS kapsamında devletler, kamu yöneticileri, devlet kurumları, kamu kurumlarında çalışanlar ve kamu hizmeti verenler, anne-babalar, çocuğa bakmakla ve korumakla yükümlü olan herkes.
Gösterge	Çocuğa karşı şiddet önleme göstergesi çocuk hakları norm ve standartları ile ilişkilendirilebilecek bir nesne, olay, faaliyet ya da sonucun durumu ile ilgili kendine özgü bir bilgidir. Bu bilgi çocuk hakları ilkelere ve endişe alanlarını yansıtır ve çözüm için ipucu sağlar. Çocuğun şiddetten masun olma haklarının uygulanması ve teşvikini izlemek ve değerlendirmek için kullanılır. (Uyarlanan kaynak: BM İnsan Hakları Göstergeleri Kılavuzu, 2012)
Hak sahibi	Yasal olarak hakları bulunan kişi. ÇHS kapsamında çocuklar hak sahipleridir.
İhmal/ihmalkarlık	Gerektiği gibi bakmamak, bakım sağlayamamak.
insan ticareti	Özellikle kadınlar ve kız çocuklarında cinsel amaçlar için olmak üzere, ancak erkeklerin ve erkek çocuklarının da başka amaçlar için maruz kaldığı, yasadışı insan ticareti (alım satımı). Kırsal kesimden kentsele bölgelere doğru ve farklı ülkelerin, özellikle zengin ülkelerle yoksul ülkelerin sınırlarında gerçekleşir.
İşkence	Birisine, bilgi almak, bir şeyi itiraf etmelerini ya da bir şeyi kabul etmelerini sağlamak veya onları korutmak amacıyla zihinsel ya da fiziksel acı veya ıstırap veren tüm davranışlar.
İşkence Karşıtı Sözleşmenin İsteğe Bağlı Protokolü	Cezaevindeyken hiç kimsenin işkence görmemesi gerektiği konusunda bir uluslararası antlaşma. Bu antlaşma aynı zamanda çocukların ve diğer tutukluların alıkonuldukları süre boyunca iyi muamele görmelerini sağlamak amacıyla bağımsız ziyaretlerden oluşan bir sistemin oluşturulmasına da yardımcı olur.
İstismar	Kişisel çıkar için kötü muamelede bulunma, birisinden adil olmayan bir şekilde yararlanma. Ana-babasının borçlarını ödemesi için bir çocuğu çalıştırmak veya başka birisinin refaha ulaşması için çocukların tehlikeli ya da yasadışı (fuhuş gibi) işler yapmasını sağlamak gibi. Fiziksel veya zihinsel zarara neden olan kötü muamele. Ayrıca bakınız çocuk istismarı.
İzleme	Çocuk ve insan hakları sorunlarıyla belirlenmiş süreler içinde mücadele etmek için gerekli bilgilerin aktif bir şekilde toplanması, doğrulanması ve savunuculuk amacıyla kullanılması. İzleme çalışması ulusal ölçekte gerçekleştirilen etkinliklerin Birleşmiş Milletler girdileriyle değerlendirilmesini içerir. Alandaki birinci elden bilgi toplama faaliyetleri de bu kapsama girer.
Katılım	Çocuklar da dahil tüm bireylerin karar süreçlerinde ve etkinliklerde yer alması, bu süreçlerde "etkili" olması, karar mekanizmalarına, planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerine "etkin" müdahalelerde bulunması anlamına gelir. Dolayısıyla çocukların katılımı da kendilerini ilgilendiren karar süreçlerinde ve etkinliklerde yer almaları, bu süreçlerde "etkili" olmaları, karar mekanizmalarına, planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerine "etkin" müdahalelerde bulunmaları anlamına gelir.
Mülteciler	Savaş, felaketler veya diğer acil durumlar nedeniyle ya da zulümden kaçmak için ülkesini terk etmek zorunda kalan ve oraya geri dönemeyen kişiler.
Namus cinayetleri	Erkeklerin kız çocuklarını ailenin 'namusu' adına, örneğin tecavüze uğradığı, düzenlenmiş bir evliliği reddettiği veya boşanmaya çalıştığı için öldürmesi.

TERİMLER	AÇIKLAMALAR
Savunuculuk	Toplumsal bir konuda aynı amacı taşıyan kişi veya grupların, kamu politikalarında sistematik ve barışçıl değişimler gerçekleştirmeye yönelik olarak sergiledikleri tavır ve yürüttükleri faaliyetlerdir. Başka bir ifadeyle, toplum adına karar vericileri etkileyerek, yasaları veya politikaları dezavantajlı kesimler lehine değiştirmek üzere bilginin stratejik olarak kullanılma sürecidir.
Toplum	Kişilerin birbirini tanıdığı, birbirinin yakınında yaşadığı (yerel topluluk) veya çıkarlar ya da inançlar gibi ortak şeyleri olan bir grup.
Toplumsal cinsiyet	Bir çocuk erkek veya dişi olarak doğar; bu onun cinsiyetidir. Büyüyerek erkek veya kız çocuğu, sonra da erkek veya kadın olduklarında buldukları toplum ve kültür içinde kendilerinden neler beklendiğini öğrenirler; işte bu toplumsal cinsiyettir.
Yerinden edilmiş kişiler	Savaş, felaket veya yaşadıkları yerden daha güvenli yerlere kaçmaya zorlayan diğer acil durumlar nedeniyle insanların kendi evlerinde kalamaması.
Zorbalık	Zorbalık şunları içerir: <ul style="list-style-type: none"> • İnsanların size isim takmasını, • Sizi zor duruma sokmak için uydurma şeyler üretmelerini, • Size vurmalarını, sizi çimdiklemelerini, ısırılmalarını, itmelerini ve kaktmalarını, • Sizden bir şeyler kaçırmalarını, • Eşyalarınıza zarar vermelerini, • Paranızı çalmalarını, • Arkadaşlarınızı sizden ayırmalarını, • Dedikodu yaymalarını, • Tehditleri ve yıldırmaları, • Sessiz veya kötü sözler içeren telefon aramalarını, • Size saldırgan telefon mesajları göndermelerini, • İnternet'e hakaret içeren mesajlar yerleştirmelerini, • Zorba kişiler aynı zamanda sizi korkutarak okula gitmek istememenize, onlardan uzak durmak için, hasta numarası yapmanıza neden olabilirler.

Araç 8

Örnek Gösterge Havuzu

YAPISAL GÖSTERGELER

- 1 Ülke ÇHS, Protokolleri taraf mıdır? (diğer sorular sorulabilir, örneğın, insan ticaretine karşı sözleşmeler)
- 2 Mevcut yasalar çocuğa karşı şiddetin her formunu tüm yerlerde (ev dahil), herhangi bir yasal boşluk olmadan (yasal savunu olarak kullanılabilir maddelerin kaldırılması gibi), yasaklıyor mu?
- 3 Mevcut yasalar ilgili kişilerin zorunlu rapor etmesini sağlıyor mu, ve rapor edilen çocuğa karşı şiddet olaylarını (ceza adaleti sistemi, çocuk koruma sistemi gibi) araştırmakla kim sorumlu, rapor edilen mağduriyet durumu ile alakalı karar verecek yetkili makam neresi, sosyal ve çocuk koruma hizmetlerinin rolü nelerdir?
- 4 Mevcut yasalar çocuklara haklarını adalet sistemi içinde ayrımcılık görmeden mahkemelerde arayabilmelerini, veya uğranan şiddetin tazmini için yasal olarak tanınmış uzlaşma, tavsiye formunda dahi, sağlıyor mu? Bulgular emsal oluşturmaları veya en azından yasal bir hak olarak yorumlanmalıdır.
- 5 Çocuklar için yasaların bağımsız gözetimini, uygulamasını sağlayan ulusal insan hakları kurumu ve/veya ombudsman ofisi (Paris ilkeleri ile kurulan bir kuruluş) var mıdır?
- 6 Yasalar çocukların bakım hizmetlerine (GC13 para34) ve programlarına erişim haklarını ayrımcılık yapmadan sağlıyor mu? (GC13 paras 60, 72şg)
- 7 Yasalar bütün çocuklara erişebilecekleri, yaşlarına uyumlu, özürlleri dikkate alan ve karşı taraftan misilleme korkusu olmadan şiddetten oluşan mağduriyetlerini gidermeleri için başvurabilecekleri şikayet mekanizmaları düzenliyor mu?
- 8 Çocuk koruma prosedürlerinin her aşamasında çocuklara dinlenmeleri hakkını yasa düzenliyor mu?
- 9 Şiddetin meydana geldiği tüm yerlerde izleyen ve periyodik gözden geçiren bir sistemini yasa düzenliyor mu?
- 10 Riayet edilmeyen durumların raporlanması için bir sistemi yasa düzenliyor mu?
- 11 Yasa erişebilir, ücretsiz, zamanında ve etkili kanuni çözüm yolu ve tazminat mekanizması düzenliyor mu?
- 12 Yasa şiddete maruz kalan çocuklar için iyileştirme, rehabilitasyon, toplumla yeniden bütünleşme sistemi düzenliyor mu?
- 13 Yasa 18 yaş altı muameleler için asgari onay yaşı düzenliyor mu?
- 14 Yasa çocuklar için kişisel, yasal, tıbbi, okul ve diğer rehberlik hakları düzenliyor mu?
- 15 Yasa medya'da ve bilgi iletişim teknolojilerinde (örneğin cep telefonu, internet, sohbet odaları, sosyal medya siteleri vb.) çocukların korunmasını düzenliyor mu?
- 16 Yasa ulusal ve yerel koordinasyon mekanizmaları, örneğın ulusal koordine çerçevesi (NCF), kurulması ve uygulamaları için hesap verilebilirlik için bütçesi olan hareket planına yasal dayanak düzenliyor mu?
- 17 Yasa çocuğa karşı şiddetin resmi olarak rapor edilmesinden sonra takip edilmesi için bir mekanizma düzenliyor mu?
- 18 Yasa çocuğa karşı şiddetle (evde, okulda, vb.) ilgili rutin veri toplanması için bir sistem düzenliyor mu?
- 19 Yasa çocuk ölümlerinde ölüm nedeninin öğrenilmesi için rutin olarak otopsi yapılması için bir sistem düzenliyor mu?
- 20 Yasa rapor edilen suçlular ile ilgili standart prosedürler düzenliyor mu?
- 21 Eğitim yasasında çocukların okullarda şiddeti rapor edebileceği, mağduriyetin tazmini için karşı tarafın misillemesinden korkmadan şikayetini dile getirebileceği bir resmi rapor etme mekanizması var mıdır?
- 22 Esirgeme, bakım evleri (alternatif bakım, nezarethane ve hapisaneler dail olmak üzere) ile ilgili yasadaki çocukların şiddeti rapor edebileceği, mağduriyetin tazmini için karşı tarafın misillemesinden korkmadan şikayetini dile getirebileceği bir resmi rapor etme mekanizması var mıdır?
- 23 Uzmanları ve devlet memurlarını, çocuğa karşı şiddet olayları dahil olmak üzere, yasal olarak bağlayıcı etik kuralları mevcut mudur?
- 24 Yasalarda çocuk esirgeme yerlerinin, devlet kurumlarının (ıslah evleri, ve hapihaneler dahil) resmi prosedürlerinin bağımsız denetleme kurumları tarafından denetlenmesi var mıdır?

- 25 Çocuklar hakkında raporlar, onların haklarının, çocuğa karşı şiddetten korunma, uygulanmasına yönelik kapsamlı ve ayrıştırmış veri toplanması, analizi, ve bunların sonuçlarının çocuklarında anlayabileceği formlarda rapor olarak dağıtılması mevcut mudur?
- 26 Çocuğa karşı şiddetin her yaşta önlenmesini ulusal ve idari düzeyde (valilikler, belediyeler, mahalleler ve köyler) sağlayan ve dile getiren ulusal koordine çerçevesi (NCF) ve/veya ulusal eylem planı (NPA) var mıdır?
- a) Net olarak tanımlanmış bir bütçe ayrılmış mıdır?
- b) Eğer varsa, diğer ulusal koordine çerçeveleri ve ulusal hareket planları ile bağıntılı mıdır? (kalkınma planı ve koordinasyon kurumu, kadına karşı şiddet önleme planı ve koordinasyon kurumu)
- c) Bunlar ilgili bütün paydaşların (STK, çocuklar, aileler) katılı ile mi hazırlanmışlardır?
- d) Ulusal, kentsel, kent çevresi, kırsal ve nüfusun erişimine zor olan kısımları için yasal, idari, ekonomik, sosyal ve eğitimsel önlem ve adımları içermekte midirler?
- e) Önleme, koruma, tedavi, rehabilitasyon ve toplumla yeniden kaynaşma için etkili bir sistem düzenlenmekte midir?
- f) Farklı devlet kurumlarında çocuklara karşı şiddetin belirtilerin erken saptanması için gerekli özende ve standartta hazırlanmış bakım kontrol listesi (sistemi) dahil edilmiş midir? Bu kurumlara getirilen çocuklara budaki sürede ve sonrasında ilgili yasalar çocuğun sağlıklı gelişimi ve çıkarına en iyi hizmet edecek şekilde uygulanmış mıdır? (GC13 paras 33-34)
- g) Bu tür olayları önlemek için çocuğa karşı şiddet mekanizmalarının tanımı ve değerlendirilmesi dahil edilmiş midir?
- h) Ayrımcılığa karşı madde bulunmakta mıdır?
- i) Çocuğa karşı şiddetin cinsiyet boyutu bulunmakta mıdır?
- j) Çocukların katılımını garanti etmekte midirler?
- k) Sivil toplum kuruluşlarının (STK) katılımını garanti etmekte midirler?
- l) NPA ve NFC'nin iş tanımlarının çocuk dostu versiyonları var mıdır?
- m) Bu bilgiler çocuklar ve aileler için erişilebilir midir?
- n) NFC'nin anlaşılabilir koordinasyon yapısı, iş tanımı, bütçesi ve eğer uygulanmazsa üyelerini sorumlu tutan hesap verilebilirlik mekanizması var mıdır?

SÜREÇ GÖSTERGELERİ

Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde;
1 ÇKS (ev, okul, vb.) ile ilgili halkı bilgilendirmek için düzenlenen kampanya sayısı?
2 Üst düzey devlet yetkilileri tarafından yapılan ve ÇKS'i (ev, okul, vb.) kınayan basın açıklamalarının sayısı?
3 ÇKS hakkında sistematik olarak geçerli, güvenilir, ayrıştırmış, niteliksel ve niceliksel veri toplanması ve dağıtılması ile ilgili gayretler bulunmakta mıdır?
4 ÇKS'in akademik kurumlar, çocuklar, STK'lar ve diğer paydaşların katılımı ile araştırılması için spesifik insiyatiflere devlet kurumları öncülük ve destek yapmışlar mıdır?
5 ÇKS konusunda veri toplama sistemi kullanıldı mı?
6 Hak sahibi olan çocuğa saygı bağlamında şiddet ve taciz içermeyen alternatif disiplin cezalarının uygulanması konusunda farkındalığı yükseltme girişimlerinde bulunuldu mu?
7 ÇKS'in temel sebeplerini ve ÇKS'i önleme stratejilerini incelemek üzere yapılan hükümet destekli bir araştırma projesi bulunuyor mu?
8 ÇKS'in Ceza Adaleti ile sağlık ve eğitim dahil olmak üzere Çocuk Koruma Sistemlerinde tespiti ve raporlanması
9 ÇKS davalarının incelenmesi
10 ÇKS dava kararları
11 ÇKS vakalarında Çocuk Koruma Hizmetleri
12 Son beş yıl içerisinde, çocuk bakımında iyi örneklerin çocuklar üzerindeki uygulama, biçim, etki ve bulguların tespitinin yapılmasında veri toplandı mı ve bu veriler kamuoyu ve çocuklar ile paylaşıldı mı?
13 Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde ulusal ve yerel düzeyde ÇKS'in izleme göstergeleri bulunuyor mu?
14 ÇKS konusunda alınan şikayetlerin oranı ile polis, mahkeme, ulusal insan hakları kurumları, insan hakları ombudsmanı veya diğer mekanizmalar tarafından karara bağlanmış ve bu hükümet tarafından etkili cevapların verildiği davaların oranı nedir?
15 Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde ÇKS'in tanımlanması konusunda eğitilmiş tıbbi personel/resmi personel ve polis olarak çalışanların oranı nedir?
16 Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde ÇKS konusunda veri toplama sistemi kullanıldı mı?
17 Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde hak sahibi olan çocuğa saygı gösterilme kapsamında şiddet ve taciz içermeyen alternatif disiplin cezalarının uygulanması konusunda farkındalığı yükseltme girişimlerinde bulunuldu mu?
18 Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde, ÇKS'in temel sebeplerini ve ÇKS'i önleme stratejilerini incelemek üzere yapılan hükümet destekli herhangi bir araştırma projesi bulunuyor mu?
19 Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde aşağıda belirtilen konularda veri toplandı mı?
20 Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde ulusal ve yerel düzeyde ÇKS izleme göstergeleri bulunuyor mu?
21 ÇKS konusunda alınan şikayetlerin oranı ile polis, mahkeme, ulusal insan hakları kurumları, insan hakları ombudsmanı veya diğer mekanizmalar tarafından karara bağlanmış ve hükümet tarafından etkili cevapların verildiği davaların oranı nedir?
22 Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde kırsal kesim ve kent çevresinde geliştirilen ve yaygın hale getirilen ebeveyn eğitimi / çocuk hakları ve ÇKS olumlu ebeveynlik eğitim/aile beceri eğitim programları gibi programlara katılan anneler ve babalar ya da diğer acil bakım verenlerin sayısı ve bu tür programların sayısındaki değişim nedir?
23 Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde ÇKS mağdurları için gizli yardım hatlarının dosya yükü veya danışma merkezlerinin yükündeki değişim nedir?
24 ÇKS mağdurları için sağlanan kurtarma(iyileşme),yeniden bütünleşme ve psikolojik destek hizmetlerinin sayısı nedir?
25 Öğretmenler, doktorlar, hemşireler, avukatlar, hakimler, polis, psikolog, sosyal hizmet uzmanları, cezaevi personeli de dahil olmak üzere çocuklarla ve çocuklar için çalışan kurumlarda görev alan tüm profesyoneller için hizmet öncesi ve hizmet içi düzeyde katılım ve ÇKS odaklı kaç çocuk hakları eğitimi yapıldı?

32	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde, öğretmenlerin pedagojik formasyon eğitimleri süresince şiddet içermeyen sınıf yönetim eğitimine belirli sayıda katılım zorunlumuydu?
33	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde; okullar, hastaneler, alternatif bakım enstitüleri, gözaltı yerleri, hapis-haneler ve benzeri tedavi/bakım ortamları da dahil olmak üzere ÇKŞ'e müdahale için etkili yöntemler / politikalar sunuldu mu?
26	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde; kolluk kuvvetlerden (polis, askeriyeye ve devlet güvenlik güçleri de dahil olmak üzere) çocuk hakları, ÇKŞ orantılı güç kullanımı, tutuklama, gözaltı, sorgulama ya da çocukların cezalandırılmasına ilişkin davranış kuralları konusunda eğitilmiş olanların oranı nedir?
27	ÇKŞ uygulanması durumunda gerekli özenin/titizliğin gösterilmemesi ve/veya doğrudan fiziksel/fiziksel olmayan istismar veya ölüme sebebiyet verecek, ya da çocuk gelişimi, sağlığı veya yaşamı tehdit edecek olayların kolluk kuvvetleri yetkilileri tarafından araştırılma oranı nedir?
28	Raporlama döneminde öğretmenler, okul idareleri, sosyal hizmet uzmanları, kolluk kuvvetleri ve diğer yetkililer de dahil olmak üzere devlet yetkililerinin disiplin veya kovuşturma ile sonuçlanan ÇKŞ vakaları üzerine açılan resmi soruşturma oranı nedir?
29	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde, ÇKŞ sebebiyle davası devam eden, tutuklanmış, hükmü karara bağlanmış, hüküm giymiş, mahkum edilmiş, hapis cezasına çarptırılmış failerin oranı nedir?
30	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde ÇKŞ konusunda insanları duyarlı hale getirmek için yapılmış olan kampanyalara ayrılan kamu sosyal harcama oranı nedir?
31	ÇKŞ konusunda eğitim alan sağlık ve sosyal yardımlaşma çalışanlarının oranı nedir?
32	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde kendisine veya başka bir çocuğa uygulanan fiziksel, cinsel, psikolojik şiddet ile ilgili yasal işlem başlatan veya polis veya danışma merkezlerine yardım istemek için başvuran çocukların oranı nedir?
33	Tecavüz, saldırı da dahil olmak üzere çocuklara karşı şiddet içeren bir suç sebebiyle tutuklanan, hüküm giyen ve hapis cezası alan kişilerin 100.000 kişilik bir nüfustaki sayısı nedir? (UNVAC Çalışma Raporunda kullanılmıştır)
34	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde ÇKŞ kapsamında risk ve koruyucu etkenleri de ilgili içeren yasa, şartname ve uygulama kılavuzlar gibi yeterli yasal, sosyal, psikolojik, araştırma rehberlik dökümanları bulunuyor mu?
35	Rehberlik dökümanları mevcut uluslararası ve ulusal çocuk koruma bilgilerini de içeriyor mu?
36	Bu bütünlmeyi maksimize etmek için disiplinler arası ve uluslararası işbirliğini teşvik ediyor mu?
37	Bu çocuk katılımında etik rehberlik ve ÇKŞ araştırmalarında çocukların katılımını sağlıyor mu?
38	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde, ayrımcılık ve şiddeti tecrübe etme riski yüksek olan çocukların ihtiyaçlarını belirlemek üzere çaba gösterildi?
39	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde, ÇKŞ (Evde, Okulda vb.) konusunda yapılan toplumsal kampanya sayısı kaçtır?
40	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde, üst düzey hükümet yetkilileri tarafından ÇKŞ'i kinamak amacıyla yapılan basın açıklamalarının sayısı kaçtır?
41	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde ÇKŞ konusunda; geçerli, güvenilir, sınıflandırılmış (bölümlere ayrılmış) niteliksel veya niceliksel veri toplamak ve dağıtmak için gösterilen sistematik bir çaba söz konusu mudur?
42	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde; akademik enstitüler, çocuklar, sivil toplum örgütleri ve diğer paydaşlarında dahil olduğu hükümet birimleri tarafından öncülüğü yapılan veya desteklenen özel girişimler var mı?
43	Raporlama döneminde veya son beş yıl içerisinde ÇKŞ konusunda veri toplama sistemi bulunmakta mıdır?
44	Hak sahibi olan çocuğa saygı bağlamında şiddet ve taciz içermeyen alternatif disiplin yöntemleri konusunda farkındalığı yükseltmek amacıyla hiç bir girişimde bulunuldu mu?
45	ÇKŞ'in temel sebeplerini ve ÇKŞ'i önleme stratejilerini incelemeye yönelik hükümet destekli herhangi bir araştırma projesi yapıldı mı?

SONUÇ GÖSTERGELERİ

1	Hastane istatistikleri, polis bildirimleri, sistematik ve düzenli araştırmalar gibi kaynaklara dayanarak son ... yıl içinde çocuğa karşı Şiddet vakalarında değişim oldu mu?
2	Son ... yıl/ay içinde Şiddet raporlayan çocukların (kendisi raporlamış çocuk) sayısında değişim var mı?
3	Şiddet ile karşılaştıklarında nereye gideceğini bilen çocuk sayısında değişim var mı (son ... yıl içinde)?
4	Şiddeti bir kabul edilebilir disiplin olarak tanımlayan çocuk oranı/sayısında değişim var mı (zaman aralığı)?
5	Ağır Şiddet (her ortamda) vakalarında suç işleyene verilen ortalama cezada yaşanan değişim nedir (zaman aralığı)?
6	Şiddeti önlemeye yönelik yürütölen bilgilendirme kampanyaları, değişik ortamlarda, kaç yetişkin/çocuk/öğretmen... ulaştı (zaman aralığı)?
7	Cinsel Şiddet vakalarında sayısal/oransal değişim (zaman aralığı), cinsiyete göre ayrıştırılmış
8	Çocuğa karşı Şiddet göstergelerinde azalma oldu mu, hastane kayıtları, police raporları, sistematik ve genel araştırmalar vb. raporlama döneminde, son beş yıldı?
9	Şiddet mağduru olduklarını itiraf eden çocuk sayısı oranında bir azalma oldu mu, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
10	Şiddet mağduru olup da ne yapacağını ve ya kime danışacağını bilen çocuk sayısı oranında pozitif bir değişiklik yaşandı mı, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
11	Eğitim ve disiplin aracı olarak Şiddet kullanımı nı kabul eden çocuk sayısı oranlarında olumlu bir değişiklik yaşandı mı, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
12	Eğitim ve disiplin aracı olarak Şiddeti kullanımını Kabul eden yetişkin sayısı oranlarında olumlu bir değişiklik yaşandı mı, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
13	12 aylık dönemde her yüzbin kişide, çocukların intihar girişimi oranlarında olumlu bir değişiklik gözlemlendi mi, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
14	12 aylık dönemde her yüzbin kişide, saldırı / tecavüz nedeni acil servis başvuru sayısında olumlu bir değişiklik yaşandı mı, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
15	12 aylık dönemde her yüzbin kişide, saldırı / tecavüz nedenli hastaneden taburcu olma durumlarında olumlu bir değişiklik yaşandı mı, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
16	Çocuğa karşı Şiddet içerikli polis kayıtlarında olumlu bir değişiklik gözlemlendi mi, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
17	12 aylık dönemde her yüzbin kişide, çocuğun Şiddet mağduru olarak resmi otoritelere rapolandığı olayların sayısında olumlu bir değişiklik oldu mu, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
18	12 aylık dönemde her yüzbin kişide, çocuğa karşı Şiddetin kanıtlandığı olayların sayısında olumlu bir değişiklik oldu mu, raporlama döneminde, son beş yıldı ?
19	Şiddet mağduru olan çocukların iyileşme, topluma kazandırılma ve psikolojik destek alma yüzdelerinde olumlu bir değişiklik oldu mu, 12 aylık raporlama döneminde, son beş yıldı?
20	Şiddet yaşamaktan korktuğu veya güvenli hissetmediği için okula gidemeyen çocuk sayısı oranlarında olumlu bir değişiklik yaşandı mı, 12 aylık raporlama döneminde, son beş yıldı?
21	Şiddetin raporlanması ve resmi otoritelerin yargı süreci arasındaki zamanda bir azalma oldu mu, 12 aylık raporlama döneminde, son beş yıldı?
22	Resmi olarak raporlanan bütün çocuk mağdurlar arasında istisnaları sürekli / tekrarlı olarak yaşayan çocuk sayısı oranlarında azalma oldu mu, raporlama döneminde, son beş yıldı?
23	Suçu işleyen kişilerin ortalama aldıkları hapis süresi ne kadardır (okulda, evde, vb...), raporlama döneminde, son beş yıldı?
24	Okullarda Şiddet karşıtı yürütölen kampanya sayılarında bir artış yaşandı mı, 12 aylık raporlama döneminde, son beş yıldı?
25	Çocuğa karşı Şiddet konusunu içeren basılı material ve görsel medya araçlarında (kitap, makale, radyo, TV) artış oldu mu?
26	Cinsel ve toplumsal cinsiyet temelinde Şiddet vaka sayısında olumlu bir değişiklik yaşandı mı, raporlama döneminde, son beş yıldı?
27	Çocuk ticareti vaka sayısında, cinsel amaçlı olanlar da dahil, olumlu bir değişiklik gözlemlendi mi, raporlama döneminde, son beş yıldı?
28	18 yaş altı evlilik oranlarında olumlu bir değişiklik yaşandı mı, raporlama döneminde, son beş yıldı?
29	Tıp kurumlarında fiziksel Şiddet yaşayan çocuk hasta sayısı oranlarında olumlu bir değişiklik gözlemlendi mi, raporlama döneminde, son beş yıldı?

Bölüm 5 Yazılı Kaynaklar

İngilizce

- Addink, G. (2010). Sourcebook human rights & good governance. Utrecht: SIM.
- Andersen, Erik André and Hans-Otto Sano, 2006. Human Rights Indicators at Programme and Project Level. Guidelines for Defining Indicators, Monitoring and Evaluation. (Copenhagen, Danish Institute for Human Rights).
- Bakker, S., Plagman, H., & Nederveen, M. (2010). Health Rights of Women Assessment Instrument. Utrecht: Aim for human rights.
- Ben-Arieh, A. (1998). The need for monitoring and measuring young children's well-being. In D. K. Behra (Ed.), Children and childhood in our contemporary societies: A special volume of the Journal of Social Sciences (pp. 25-49).
- Ben-Arieh, A. (2007). The Child Indicators Movement: Past, Present, and Future. Child Indicators Research, 1(1), 3-16.
- Ben-Arieh, A., & Goerge, R. M. (Eds.). (2006). Indicators of children's well-being understanding their role, usage, and policy influence. Dordrecht: Springer.
- Ben-Arieh, A., Hevener Kaufman, N., Bowers Andrews, A. (2001) Measuring and Monitoring Children's Well-Being. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Bergeron, G., & Rosso, J. M. D. (2001). Food for Education Indicator Guide. USAID & Academy for Educational Development.
- Better Care Network, & UNICEF. (2009). Manual for the Measurement of Indicators for Children in Formal Care.
- Brooks, A.-M., & Hanafin, S. (2005). Measuring Child Well-Being: An Inventory of Key Indicators, Domains and Indicator Selection Criteria to Support the Development of a National Set of Child Well-Being Indicators. The National Children's Office, Ireland. Retrieved from <http://www.dcy.gov.ie/documents/Research/MeasuringChildWellBeingAnInventoryfKeyIndicators.pdf>
- Carboni, I., & Morrow, N. (2011). Finding the Right Balance Between Standardisation and Flexibility: A Compendium of Indicators for Measuring Child Well-Being. Child Indicators Research.
- Commission of the European Union. (2005). Generating Impact Indicators: European Initiative for Human Rights and Democracy. Channel Research. Retrieved from http://ec.europa.eu/europeaid/what/human-rights/documents/impact_indicators_channel_en.pdf
- Coomans, Fons, Fred Grünfeld, and Menno T. Kamminga (Eds.). (2009). Methods of Human Rights Research. Maastricht Centre for Human Rights (Antwerpen, Intersentia).
- Council of Europe. (2005). Social cohesion indicators. Strasbourg: COE.
- Dawes, A., Bray, R., & Merwe, A. van der (Eds.). (2007) Monitoring child well-being: a South African rights-based approach. Cape Town, South Africa; HSRC Publishers.
- Ennew, J. (1997, December). Monitoring Children's Rights: Indicators for Children's Rights Project. Childwatch International. Retrieved from <http://www.child-abuse.com/childhouse/childwatch/cwi/projects/indicators/monitoring/monitoring.html>
- EU-AFR. (2009). Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union. European Union Agency for Fundamental Rights. Retrieved from http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/RightsofChild_summary-report_en.pdf
- Fanchette, S. (1974). Social Indicators: Problems of Methodology and Selection. In Social indicators: problems of definition and of selection (Reports and Papers in the Social Sciences) (pp. 7-10). Paris: UNESCO, Methods and Analysis Division, Department of Social Sciences.

- Fukuda-Parr, Saikiko, (2006). Millennium Development Goal 8: Indicators for International Human Rights Obligations. Human Rights Quarterly, Vol. 28, 4.
- Guzman, M., Verstappen, B., & Human Rights Information and Documentation System. (2003). What is monitoring. Versoix: HURIDOCS.
- Haydon, D., & Boyce, S. (2007). Child Rights Indicators Guidance and Framework. Save the Children.
- Hodgkin, R., & Newell, P. (2007). Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child (Fully rev. 3rd ed.). New York: UNICEF.
- Hunt, P., & MacNaughton, G. (2006). Impact Assessments, Poverty and Human Rights: A Case Study Using the Right to the Highest Attainable Standard of Health. UNESCO.
- Indicators Technical Working Group. (2010). Indicator Standards: Operational Guidelines for Selecting Indicators for the HIV Response. UNAIDS Monitoring and Evaluation Reference Group [MERG]. Retrieved from <http://www.globalhivmeinfo.org/AgencySites/Pages/MERG%20UNAIDS%20ME%20Reference%20Group.aspx>
- Karki, R., Kohrt, B. A., & Jordans, M. J. (2009). Child Led Indicators: pilot testing a child participation tool for psychosocial support programmes for former child soldiers in Nepal. Intervention, 7, 92-109
- McInerney-Lankford, S., & World Bank. (2010). Human rights indicators in development : an introduction. Washington DC: World Bank.
- Manual for the Measurement of Indicators of Violence against Children. (2006). UNICEF.
- Manual for the measurement of juvenile justice indicators. (2006). UNODC & UNICEF.
- OHCHR. (2008). Report on Indicators for Promoting and Monitoring The Implementation of Human Rights. HRI/MC/2008/3.
- OHCHR. (2012). Human Rights Indicators: A Guide to Measuring and Implementation. <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Indicators/Pages/HRIndicatorsIndex.aspx>.
- Parsons, J; Thornton, M., Bang, H. E. (April), Estep, B., Williams, K., & Weiner, N. (2008). Developing Indicators to Measure the Rule of Law: A Global Approach, A Report to the World Justice Project. Altus Global Alliance. Retrieved from http://www.altus.org/pdf/dimrol_en.pdf
- The Redress Trust. (2003). Reparation: A Sourcebook for victims of torture and other violations of human rights and international humanitarian law. The Redress Trust. Retrieved from <http://www.redress.org/downloads/publications/SourceBook.pdf>
- Save the Children & UNICEF. (2011a). A Framework for Monitoring and Evaluating Children's Participation. Gerison Lansdown.
- Save the Children & UNICEF. (2011b). Toolkit for Creating a Step Change in Monitoring and Evaluating Children's Participation.
- Save the Children UK. (2008). Menu of the Outcome Indicators.
- Sital Kalantry, Jocelyn E. Getgen, & Steven Arrigg Koh. (2010). Enhancing Enforcement of Economic, Social, and Cultural Rights Using Indicators: A Focus on the Right to Education in the ICESCR. Human Rights Quarterly, 32(2), 253-310.
- Svevo-Cianci, K. A., Hart, S. N., & Rubinson, C. (2010). Protecting children from violence and maltreatment: a qualitative comparative analysis assessing the implementation of U.N. CRC Article 19. Child Abuse & Neglect, 34(1), 45-56.

- Taki, H. (2008). Effectiveness. The Encyclopaedia of Public International Law. (R. Wolfrum, Ed.) Oxford University Press.
- UN DAW. (2007). Indicators To Measure Violence Against Women. Invited Paper Prepared by Sylvia Walby.
- UNCRC. (2003). General Comment No. 5: General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44, para.6). UN Committee on the Rights of the Child. Retrieved from <http://tb.ohchr.org/default.aspx?Symbol=CRC/GC/2003/5>
- UNDP. (2005). Governance Indicators. A User's Guide. 2nd edition. (Oslo, UNDP).
- UNDP. (2006). Indicators for Human Rights Based Approaches to Development. A User's Guide.
- UNESCO. (1974). Social indicators : problems of definition and of selection. Paris: UNESCO Press.
- UNICEF (2010). Adapting a Systems Approach to Child Protection: Key Concepts and Considerations
- United Nations rule of law indicators implementation guide and project tools. (2011). New York: United Nations.
- Vaghri, Z., Arkadas, A., Kruse, S., & Hertzman, C. (2011). CRC General Comment 7 Indicators Framework: A Tool for Monitoring the Implementation of Child Rights in Early Childhood. *Journal of Human Rights*, 10(2), 178-188.
- Vera Institute of Justice. (2003) Measuring Progress toward Safety and Justice: A Global Guide to the Design of Performance Indicators across the Justice Sector. New York: Vera Institute of Justice
- WHO. (2011). Indicator compendium. World Health Organization.
- Wulczyn, F., Daro, D., Fluke, J., Feldman, S., Glodek, C., & Lifanda, K. (2010). Adapting a Systems Approach to Child Protection: Key Concepts and Considerations. UNICEF. Retrieved from http://www.unicef.org/protection/files/Adapting_Systems_Child_Protection_Jan__2010.pdf

Türkçe

- Genel Yorum No. 13. (2011). Madde 19: Çocuğun şiddetin her türünden masun olma hakkı (BM Çocuk Hakları Komitesi)
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/GCs-11-12-13-2008-2011.pdf>
- Genel Yorum No. 8. (2008). Çocukların fiziksel cezalardan veya cezalandırmanın zalimce veya aşağılayıcı diğer biçimlerinden korunma hakkı
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/BM-CHK-Genel-Yorum-lar-2006-2008.pdf>
- Çocuklara fiziksel ceza uygulamasının ortadan kaldırılması: Sorular ve Yanıtlar (Avrupa Konseyi)
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/CorporalPunishmentTurcQ+R-final-revised-r.pdf>
- Kayıt dışı! Çocuklara Yönelik Fiziksel Ceza Uygulamasının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Yapılacak Yasal Reform Hakkında Avrupa Parlamentoları İçin Bir Rehber (Avrupa Konseyi)
http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/AK_Cocuk_Kayitdisi.pdf
- Çocuk Dostu Adalet Avrupa Konseyi Kılavuzu
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/child-friendly-justice-CoE-Guidelines-in-TR-4th-draft.pdf>
- Çocukların şiddetten korunmasına yönelik entegre ulusal stratejiler için Avrupa Konseyi kılavuz
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/VAC-CoE-Strategy-and-Guidelines-in-TR3.pdf>

- Çocuk Haklarının İzlenmesi: Yerel Kuruluşlar için Araç Seti (Kanada Çocuk Hakları Koalisyonu)
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-docs/26.doc>
- Çocuk Hakları Komitesi'ne Rapor Veren Hükümet Dışı Kuruluşlar için Kılavuz
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-docs/27.doc>
- BM Çocuk Hakları Komitesi'ne Çocukların Satılmaları, Çocuk Fuhuş ve Çocuk Pornografisi İhtiyari Protokolü'nün Uygulanması konulu Rapor sunmak isteyen HDKlar için Rehber
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-docs/28.doc>
- Çocuklara Danışmada Asgari Standartlar
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-docs/icc-minimum-standards.doc>
- Değişimin Özneleri Olarak Çocuklar: Çocuk Haklarına dair Sözleşme'nin Periyodik Raporlanmasında Çocuk Katılımına İlişkin Kılavuz
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-docs/child-participation-guide-for-reporting.docx>
- BM Çocuk Hakları Komitesi'ne Rapor Sunan Hükümet Dışı Kuruluşlar için Çocuklara Yönelik Şiddete dair Rapor Yazma Kılavuzu
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-docs/icc-violence.doc>
- Çocukların Danışma Süreçlerine Katılımı Elkitabı
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-docs/icc-operations-v3.doc>
- Çocuk Adalet Sisteminde Çocuğun Yüksek Yararı Politika Belgesi
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/cocuk-adalet-sisteminde-cocugun-yuksekyarari.pdf>
- Çocuk Dostu Adalet Politika Belgesi
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/cocuk-dostu-adalet-politika-belgesi.pdf>
- Yaş Ayrımcılığı: Kanun Önünde Eşitlik ve Çocuk Hakları Politika Belgesi
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/yas-ayrimciligi-politika-belgesi.pdf>
- Türkiye'de Çocuk Ceza Adalet Yönetimi Araştırma Raporları
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/Arastirmalar-Raporu-rv.pdf>
- Politika Metni: Çocuğa Karşı Şiddet Savunulamaz, Kabul Edilemez, Önlenebilir!
http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/politika_metni.pdf
- Araştırma Raporu: Çocuğa Karşı Şiddet Savunulamaz, Kabul Edilemez, Önlenebilir!
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/evicisiddet-arastirma.pdf>
- Çocuğa Karşı Şiddetin Önlenmesi – Aile Broşürü
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/Aile-brosuru-VAC.pdf>
- Çocuklar için Çocuk Haklarının Uygulamasını İzleme ve Raporlama El Kitabı
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-docs/67.pdf>
- Hükümet Dışı Kuruluşlar için Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Uygulanmasını İzleme ve Raporlama El Kitabı
<http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-docs/69.pdf>

Çocuğa Karşı
Şiddeti Önlemek İçin
Ortaklık Ağı